

ZAOKRENIMO HRVATSKU

PROGRAM

Strukturne reforme i javne politike za
pametnu Hrvatsku

kolovoz 2016.

Pametno

Sadržaj

PREDGOVOR	3
VRIJEDNOSTI STRANKE PAMETNO	8
1. UVOD	9
2. OBRAZOVANJE I ZNANOST	11
2.1 Obrazovanje	11
2.2 Znanost i visoko obrazovanje	15
3. FINACIJE I UPRAVLJANJE	20
3.1 Jačanje fiskalne odgovornosti	20
3.2 Financijski sustav i mirovine za gospodarski rast i društvenu stabilnost	26
3.3 Razborito oporezivanje	34
3.4 Javna uprava	39
3.5 Upravljanje državnom imovinom i financiranje prioritetnih projekata	42
3.6 Lokalna i područna samouprava	47
4. GOSPODARSTVO	51
4.1 Jeftinije i jednostavnije poslovanje	51
4.2 Pametne specijalizacije	56
4.2.1 Energija i održivi okoliš	58
4.2.1.1 Energija	58
4.2.1.2 Okoliš i priroda	60
4.2.2 Hrana i biotehnologija	66
4.2.3 Informacijsko-komunikacijska tehnologija	70
4.3 Tržište rada	73
5. PRAVOSUĐE	76
6. DEMOGRAFIJA	80
7. ZDRAVSTVO	82
8. SPORT I ZDRAV STIL ŽIVOTA	86
9. SOCIJALNA POLITIKA	89
10. MIROVINSKI SUSTAV	93
11. KULTURNA POLITIKA	96
12. VANJSKA POLITIKA	99
13. IZBORNI SUSTAV	102
LITERATURA	104

Predgovor

Misija stranke **Pametno** je izgradnja moderne, otvorene, tolerantne, građanske i gospodarski razvijene Hrvatske, temeljene na obrazovanju i radu. Kroz odgovorno i vjerodostojno političko djelovanje nudimo građanima razrađene ideje i mjere u svrhu društvenog i ekonomskog razvoja.

Upravo te mjere se sustavno i strukturirano opisuju i izlažu u Programu za **Pametnu** Hrvatsku koji je pred Vama. Doista, program kojega zastupa stranka **Pametno** predstavlja stavove i obrazloženja ekonomskih i društvenih tema važnih za učinkovito upravljanje državom koji osiguravaju uvjete za što bolji ukupan razvoj Hrvatske. **Pametno** smatra da se kvalitetna politika može voditi samo ako je utemeljena na dokazima, izračunima i projekcijama, strogoj procjeni učinaka te koordiniranom upravljanju državom. Zbog toga se zalažemo i za **Pametno** strateško upravljanje javnim politikama utemeljeno na dokazima, fokusirano na strateške ciljeve te na nadzoru ostvarenja tih ciljeva putem Središnjeg ureda Vlade RH za javne politike. Uz to, smatramo da nositelji uspješnog društvenog razvoja moraju biti kvalitetno obrazovani ljudi s osobnim integritetom. Mjerilo pri njihovu odabiru treba biti znanje, sposobnost i moralnost, a ne politička pripadnosti ili podobnost. To znači da je nužno žurno i učinkovito pristupiti depolitizaciji i profesionalizaciji javne i državne uprave te uprava državnih tvrtki, uz reformu sustava agencija, zavoda i fondova. Učinci takvih strukturnih mjera ne mogu se, i ne smiju, promatrati na skali jednog izbornog ciklusa, kao što je uobičajeno među političarima. Treba ih definirati, provoditi i pratiti barem petnaestak godina. Zbog toga naš program daje perspektivu razvoja Hrvatske do 2031. godine.

Na samom početku definirane su osnovne vrijednosti za koje se zalaže stranka **Pametno**, a to su civilizacijske vrijednosti liberalnih demokracija: od osobnih, političkih i građanskih prava i sloboda, preko jednakosti i ravnopravnosti svih građana, apsolutne zaštite prava svih manjina, ekonomskih, poduzetničkih i tržišnih sloboda, prava na rad i slobodu rada, do antifašizma i sekularnosti države. Ove vrijednosti su za nas neupitne i zalagat ćemo se jedino za njihovo unapređivanje u smjeru standarda najrazvijenijih zemalja svijeta.

S obzirom da su obrazovanje i znanost ugrađene u same temelje djelovanja stranke **Pametno**, program započinje upravo s ovim poglavljima. **Pametno** obrazovanje će u središte procesa postaviti učenike i studente, a temeljit će se na cjelovitom sagledavanju vertikale obrazovanja, ishodima učenja, konsekventnom sustavu osiguranja i podizanja kvalitete, povezivanju obrazovanja s tržištem rada na osnovama Hrvatskog kvalifikacijskog okvira, inovativnim metodama učenja i poučavanja temeljenima na Cjelovitoj kurikularnoj reformi, cjelovitom vrednovanju rada zaposlenika te na razvoju sustava cjeloživotnog učenja. Cjelovita kurikularna reforma će se nastaviti na način kako je to radila Ekspertna radna skupina do trenutka kada je reforma prekinuta. **Pametna** znanost i visoko školstvo bit će otvoreni i internacionalni sustavi, kojima će racionalno upravljati neovisno izabrani čelnici, uz očuvanje autonomije temeljene na odgovornosti. To će biti sustav s kompetitivnim i meritokratskim kriterijima napredovanja koji će se temeljiti na međunarodnoj prepoznatljivosti, sustav s potpuno integriranim sveučilištima u okviru kojega će se programsko financiranje bazirati na mjerljivim pokazateljima rezultata rada.

Težište našega programa je na ekonomskim temama, jer se razvojni ciljevi cjelokupnog društva teško postižu ako nema ekonomskog oporavka zemlje. Osnovni stavovi i smjernice za postizanje održivog ekonomskog rasta iz ovog programa definirani su ekonomskom politikom koja se temelji na dokazima i poticanju ekonomskih sloboda. Zaista, neke su zemlje uspješnije, a neke manje uspješne u osiguravanju održivog ekonomskog rasta, no činjenica je da ni jedna zemlja ne može osigurati dugoročan i održiv ekonomski rast na temelju prekomjernog zaduživanja. U Hrvatskoj se ekonomska politika često vodi stihijski, tako da se u javnost plasiraju populističke ideje pomoću kojih se pokreću nestrukturirane ekonomske promjene.

S druge strane, **Pametna** Hrvatska, kako je mi vidimo i za koju se zalažemo, fiskalno je odgovorna i usmjerena na smanjenje javnoga duga i proračunskih rashoda. To se, između ostaloga, postiže pristupanjem Fiskalnom paktu EU, jačanjem Fiskalnog vijeća i osobne odgovornosti dužnosnika za izvršenje proračuna te osnivanjem rezervnog proračunskog fonda. **Pametni** porezni sustav je, pak, javno odgovoran, jasan, jednostavan, predvidiv i pravedan, potiče rast i zapošljavanje te osigurava sredstva za financiranje socijalnih i razvojnih funkcija države. Taj sustav omogućava razborito oporezivanje uz smanjenje poreznog opterećenja, a počiva na smanjenju oporezivanja dohotka uz programe poticanja za djecu i mlade, kao i smanjenje poreza na dobit da bi se potaknuo gospodarski rast. Kombinirani učinak predloženih mjera upravljanja javnim financijama RH stvara preduvjete za smanjenje javnoga duga za najmanje dva postotna boda godišnje.

Pametno gospodarstvo je u razdoblju 2017. - 2019. rasterećeno suvišnih administrativnih troškova i potiče tržišnu konkurenciju kako bi se lakše stvarala vrijednost. Uklanjanje regulatornih prepreka slobodi tržišnog poslovanja provodi se putem novog vladinog Ureda za pametnu regulativu, putem portala "Stop birokraciji" gdje se mogu prijaviti birokratske prepreke, metodološkim mjerenjem troškova regulative i administrativnim rasterećenjem gospodarstva za barem 30%, liberalizacijom

tržišta usluga, parafiskalnim rasterećenjem u visini od barem milijardu kuna godišnje te sustavnim upravljanjem pokazateljima povećanja konkurentnosti i ekonomske slobode.

Pametno poticanje investicija kroz start-up te mala i srednja poduzeća, mobilizaciju sredstava obveznih mirovinskih fondova, fondove rizičnog kapitala, uvođenje plivajućeg mirovinskog dodatka, programa financijskog opismenjavanja i zaštite potrošača financijskih usluga, dovodi do strukturno stabilnog financijskog sustava koji osigurava povoljne dugoročne izvore financiranja za sve poduzetnike i građane.

Pametni gospodarski razvoj se sustavno temelji na visokim tehnologijama i strukturiranim mjerama korištenja komparativnih prednosti koje Hrvatska ima putem instrumenata pametnih specijalizacija i povezanog razvoja pametnih vještina, uz informacijsko-komunikacijsku tehnologiju (ICT) kao ključni horizontalni sektor modernizacije poslovnih procesa i javnih usluga. Posebno značajnim u tom okviru smatramo sektore energije i održivog okoliša, hrane i biotehnologije te ICT sektor. **Pametna** energetska politika pritom potiče energetske neovisnost Hrvatske koja omogućava ekonomski održivu transformaciju energetskog sektora temeljenu na obnovljivim izvorima energije. **Pametna** održiv razvoj postići će se usklađenošću politike okoliša i prirode s ekonomskim i socijalnim napretkom, uz korištenje dostupnih znanja i najboljih tehnika, odnosno integrirani pristup zaštiti okoliša koji uključuje zeleno gospodarstvo i gospodarenje otpadom u skladu s najboljim praksama EU. **Pametna** poljoprivreda i ruralni razvoj inzistirat će na poboljšanju života u ruralnom prostoru, okrupnjavanju poljoprivrednog zemljišta, povećanju proizvodnje, edukaciji i udruživanju proizvođača, učinkovitim korištenju mehanizacije i sustavu potpora za ciljana i strateška ulaganja uz održivo gospodarenje resursima. **Pametna** biotehnologija, vezana i uz bioinformatiku i računalnu biologiju, se pritom široko koristi u agrarnom sektoru, ali i u medicini i farmaceutici te u preradi i proizvodnji hrane, a **Pametni** ICT, temeljen i na nacionalnom programu podrške i na razvoju start-up kompanija toga sektora, stvara preduvjete za daljnji razvoj mobilnosti, udaljeno dostupnih IT usluga, interneta stvari i sličnih naprednih tehnologija. Posebno će se voditi računa o pozicioniranju našeg ICT sektora na krati svijeta, kroz izradu i provođenje strategije afirmacije i pozicioniranja hrvatskog ICT sektora na globalnom ICT tržištu.

Pametno i strukturno reformirano zdravstvo temeljit će se na principima uključenosti, kontinuiranosti i dostupnosti te reciprociteta i solidarnosti, na preventivnoj zaštiti, informatizaciji i telemedicini te na depolitizaciji i profesionalizaciji svih razina upravljanja. Tjelesno vježbanje i sport **Pametno** će promovirati kao preduvjet za očuvanje i unapređenje zdravlja svih građana RH, ali i za prevenciju pretilosti i drugih bolesti pod motom “(P)okrenimo se prema zdravlju”, a prioritet financiranja bit će na zdravstvenim aspektima i uključivanju što većeg broja djece i mladih u tjelesno vježbanje i sport.

Pametno tržište rada potiče zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta ukidanjem regulatornih

prepreka za rast, posebice malim i srednjim poduzećima u privatnom vlasništvu. **Pametna** socijalna politika osigurava da ranjive skupine građana mogu sudjelovati u raspodjeli civilizacijskih tekovina i društvenog proizvoda, ali istima i doprinose sukladno njihovim mogućnostima, a temelji se na uključenosti, jačanju međugeneracijske solidarnosti, pametnim socijalnim ulaganjima te na širokoj mreži socijalnog poduzetništva. **Pametna** mirovinski sustav je stabilan i održiv mješoviti sustav čija je održivost vezana uz rast zaposlenosti, dulje zadržavanje u radnoj aktivnosti i smanjenje prava na prijevremenu i/ili povlaštene mirovinu, čime se osiguravaju i primjerene razine mirovina. **Pametno** će demografsku politiku promatrati kao dio ukupne razvoje politike, izraditi i provesti strateški dokument s realističnim mjerama i ciljevima pronatalitetne politike, usmjerenima na povećanje broja zaposlenih, na razvoj infrastrukture za pomoć zaposlenim roditeljima, na širenje mreže javnih usluga i fleksibilne radne uvjete za zaposlene roditelje te na pozitivnu diskriminaciju zaposlenih žena s djecom. Osnovat će se i poseban Fond međugeneracijske solidarnosti koji će omogućiti financiranje dugoročnih projekata demografske obnove.

Pametno pravosuđe će se odlikovati visokim razinama organizacije rada, pojednostavljenjem procesa i poticanjem korištenja alternativnih oblika rješavanja sporova, u potpunosti će implementirati napredne tehnologije, pročistiti će, sistematizirati i kodificirati pojedine pravne grane, racionalizirati će troškove sustava, vodit će računa o ljudskim resursima i njihovoj edukaciji i mobilnosti u sustavu te će provesti reformu odvjetaštva. Posebno će se provesti potpuna depolitizacija pravosuđa, kako bi se osiguralo da je pravosuđe uistinu jedna od tri osnovna stupa modernog hrvatskog demokratskog društva, uz izvršnu i zakonodavnu vlast.

Pametna kultura zasnivat će se na dugoročnoj razvojnoj strategiji koja potiče neovisnu kulturu i počiva na pet stupova kulture: Planiranju – s ciklusima od 2 do 4 godine, Odlučivanju – uz ponovno osnivanje Fonda za neprofitne medije, Legislativi – temeljenoj na preispitivanju nedjelotvornih i štetnih zakona, Financiranju – s postepenim i neodgodivim vraćanjem proračuna za kulturu na 1% državnog proračuna te Obrazovanju – usmjerenom na poticanje međukulturalnog i interkulturalnog dijaloga i jačanju civilnog društva. Navedeni pristup počiva na uspostavi jednakih i jasnih kriterija za sve, mimo kriterija svake podobnosti, a osnovni su mu instrumenti pluralizam i sloboda stvaralaštva, dok mu je osnovni alat dijalog.

Da bi se sve to postiglo, u **Pametnoj** Hrvatskoj izborni sustav će se temeljiti na ravnoteži između predstavnštva i odgovornosti, a organizirat će se prema preporukama GONG-a: manji broj izbornih jedinica i preferencijalno glasovanje.

Sve navedeno će također stvoriti preduvjete za **Pametnu** lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu koja će imati 5 regija te 123 urbana centra. Čelnici tih jedinica lokalne samouprave će imati najviše dva mandata, a učinkovito upravljanje bit će omogućeno fiskalnom decentralizacijom, tj. prijenosom ovlasti i odgovornosti za pružanje javnih usluga. Pametni gradovi će biti nositelji novog razvoja.

Naposljetku, **Pametna** vanjska politika je dinamična, progresivna, višesmjerna i proaktivna, orijentirana je na ekonomski razvoj i društveni napredak, podržava politike koje jačaju mir u svijetu, nenasilno rješavanje sporova te demokratizaciju i napredak. Ona uzima prvenstveno u obzir interese Hrvatske, ali vodi računa i o onima EU i partnerskih zemalja, te razvija konstruktivne odnose sa zemljama bližeg i daljeg susjedstva. Takva vanjska politika razmišlja dugoročno, a temelji se na profesionalizaciji Ministarstva vanjskih i europskih poslova te diplomaciji u službi hrvatskog gospodarstva.

Vjerujemo i spremni smo sve svoje znanje, skupa sa svojim biračima, staviti u službu aktivnoga rada na tome da se sve navedeno ostvari, da 2031. godine Hrvatska naše djece bude **Pametna**, razvijena, uspješna i sretna Hrvatska. Uvjereni smo da će nam se mnogi koji će pročitati naš program pridružiti.

Zaokrenimo Hrvatsku!

Predsjednica stranke
Marijana Puljak

Vrijednosti stranke Pametno

Sljedeće civilizacijske vrijednosti za koje **jamči Ustav Republike Hrvatske** ili spadaju u **tekovine liberalne demokracije**, smatramo neospornima i one nikada ne smiju biti podložne raspravama i nasrtajima vlasti:

- ljudska, osobna (uključujući reproduktivna) politička i civilna prava i slobode,
- sloboda mišljenja i djelovanja te medijske slobode i kulturna prava,
- jednakost i ravnopravnost,
- demokratski višestranački sustav i predstavnička demokracija, uz slobodne izbore,
- dioba vlasti na neovisne grane: izvršnu, zakonodavnu i sudbenu vlast,
- vladavina prava, socijalna pravda te obrazovanje i zdravstvo dostupni svima i pod jednakim uvjetima,
- ekonomske, poduzetničke i tržišne slobode,
- pravo na rad i slobodu rada,
- očuvanje prirode,
- antifašizam,
- sekularnost i laičnost države, uz poštivanje prava vjerskih zajednica.

1. Uvod

Stihijско vođenje ekonomske politike dovodi do rasta javnog duga i negativnih reakcija investitora zbog neizvjesnosti. Program koji zastupa stranka **Pametno** nudi stavove i obrazloženja o onim ekonomskim i društvenim temama, koje Stranka smatra važnima za upravljanje državom na način koji osigurava uvjete za ukupan razvoj zemlje. Teme koje se ne spominju nisu manje važne, one samo nisu u izravnoj vezi s proračunskim deficitom i javnim dugom, ili su u domeni slabije regulacije države. U programu su pretežno zastupljene ekonomske teme jer se razvojni ciljevi cjelokupnog društva teško postižu ako nema ekonomskog oporavka zemlje.

Pametno smatra da se kvalitetna politika može voditi jedino ako je utemeljena na istraživačkim dokazima, izračunima i projekcijama, strogoj provjeri učinaka rashoda i kvalitetnom koordiniranom upravljanju državom. Smatramo da uspješan društveni razvoj trebaju nositi kvalitetno obrazovani ljudi s osobnim integritetom. Mjerila izbora su znanje, sposobnost i moral, a ne politička pripadnost ili podobnost. Ekonomska politika temeljena na dokazima u ovom programu definira osnovne stavove i smjernice za postizanje održivog ekonomskog rasta.

Ekonomska kretanja ne odvijaju se u strogo kontroliranim uvjetima, nego u vrlo fluidnim društvenim procesima. Zato trebaju postojati jasni kriteriji za evaluacije programa i izračun troškovne učinkovitosti mjera. Javni novac, kad jednom pronade svoj put odljeva, teško se kontrolira i još teže vraća na put učinkovitosti. U godinama ekonomske krize to je jako vidljivo jer privatni sektor stagnira i ne može proizvesti onoliko ekonomskog rasta koliko bi zadovoljilo sve stečene navike i socijalne potrebe.

Nacionalna ekonomska politika određuje se u skladu s vlastitim mogućnostima i pod utjecajem makroekonomskih kretanja u okruženju. Nakon 2008. godine ekonomsku krizu osjetila je većina zemalja iz okruženja, a od 2010. godine započinje njihov oporavak. Hrvatska šest godina bilježi pad ili stagnaciju ekonomskog rasta s laganim oporavkom u 2015. i 2016. godini. Međutim, ekonomska kriza u Hrvatskoj je dobrim dijelom autohtona, odnosno nije uvezena, a globalna recesija samo je razotkrila loše strane modela zasnovanog na zaduživanju i prekomjernom javnom sektoru. Iako je prvi val financijske krize ublažen zbog nerazvijenosti financijskog tržišta u Hrvatskoj i relativno niske razine financijske i ekonomske integriranosti Hrvatske u svjetske tokove, prelijevanje globalne financijske krize u realni sektor dovelo je do unutarnjih neravnoteža u vidu naglog pada proizvodnje, izvoza, potražnje, investicija, dotoka kapitala i posljedično BDP-a. Pitanje je kakva je ekonomska politika i kakav institucionalni poticajni okvir potreban za postizanje održivog ekonomskog rasta? Međunarodna iskustva pokazuju da ne postoje gotovi, izumljeni, konzistentni modeli rasta koje treba samo implementirati. Svaka je zemlja specifična po ekonomskoj strukturi, socijalnoj stratifikaciji, pravnoj tradiciji i razini vladavine prava, demografskim, geografskim i resursnim prednostima ili ograničenjima, kulturnom naslijeđu, društvenim obrascima i normama, institucionalnim

kapacitetima itd. Izabrana ekonomska politika, kako god bila konzistentna i stručno utemeljena, ne može dovesti do pomaka u gospodarskom rastu, ukoliko čitav niz neekonomskih faktora (institucionalni poredak, način donošenja kolektivnih odluka, politička stabilnost i odgovornost, obrasci koruptivnog i rentijerskog ponašanja, kulturološka nasljeđa itd.) ima poništavajuće učinke.

Ekonomska politika provodi se pomoću tri poluge: monetarne, fiskalne i regulatorne politike. Pritom je bitno definirati politike vezane za strukturne reforme u svim područjima. U ovom Programu ne bavimo se posebno monetarnom politikom jer podržavamo stabilnu monetarnu politiku s nezavisnom i stručnom centralnom bankom koja se brine o stabilnosti cijena u zemlji. Hrvatska je mala otvorena ekonomija s dominantom štednjom u eurima. Očuvanje povjerenja u financijski sustav predstavlja prioritet i za Vladu i za centralnu banku. Iako je nezavisni položaj centralne banke važan, njega treba pratiti društvena odgovornost prema građanima. Fiskalna politika je moćna poluga upravljanja ekonomskom politikom u zemlji, ali ona je također često podložna kratkoročnim političkim interesima koji nanose dugoročne ekonomske štete. Smatramo najvažnijim iznijeti glavne smjernice i načela kojih se treba pridržavati u vođenju fiskalne politike. Na temelju rezultata mnogih istraživanja smatramo da u fokusu fiskalne politike moraju biti proračunski rashodi, njihovo restrukturiranje i smanjivanje. Radi smanjivanja proračunskog deficita promjene u poreznim prihodima treba temeljiti na učinkovitijem prikupljanju poreznih prihoda i sličnim mjerama, a nikako na povećanju poreznih izdataka. U tom smislu podržavamo jednostavan, predvidljiv i stabilan porezni sustav. Zadnja poluga ekonomske politike su strukturne reforme koje imaju značajan utjecaj na stanje javnih financija i kretanje javnog duga, a u domeni su Vlade i njezine političke odgovornosti. Stoga smo izabrali dio tema vezanih za strukturne reforme o kojima ovisi koliko se uspješno upravlja državnim financijama.

Ekonomske promjene ostvaruju se u okviru institucionalne infrastrukture koju čine ustav, zakoni, pravilnici i ostale pravne upute (formalne institucije), ali i djelovanjem velikog broja osoba koje svoj integritet (neformalne institucije) stavljaju u službu donošenja i provođenja politika. Drugim riječima, svaka predložena ekonomska politika utemeljena na dokazima treba proći kroz zakonodavnu, izvršnu i često sudbenu vlast, a one ne smiju intervenirati iz pojedinačnih interesa, već isključivo u interesu blagostanja svih građana, odnosno općeg dobra. Iskustva nas uče kako je i najbolje osmišljena ekonomska politika zaustavljena u saborskim procedurama ili naknadno izmijenjena u implementaciji izvršne vlasti donošenjem naknadnih pravila koja derogiraju temelje prethodno postavljene ekonomske politike. Zbog toga značajna težina odgovornosti leži na onima koji provode ekonomsku politiku na svim razinama, a ne samo na kreatorima politika. Nužno je uspostaviti i razvijati stabilne institucije koje omogućuju funkcioniranje društva uz političku i socijalnu stabilnost (politička konkurentna ravnopravnost i socijalna pravičnost) i koje podupiru tržišno djelovanje (jednakost šansi u tržišnim uvjetima i sigurnost za rezultate rada). Ponuđeni program stavlja najveći naglasak upravo na promjene koje Hrvatskoj trebaju: reforma obrazovanja, visokog školstva i znanosti, pravosuđa, javne uprave, lokalne samouprave, zdravstvenog sustava, regulatorna reforma poslovne klime sa svrhom olakšanja uvjeta poslovanja te drugi aspekti racionalnog upravljanja javnim financijama.

2. Obrazovanje i znanost

2.1 OBRAZOVANJE

Obrazovanje je temelj na kojem počiva razvoj nekog društva te poseban javni i društveni interes prepoznat kao razvojni prioritet Hrvatske jer je osnova izgradnje demokratske, moderne, otvorene, tolerantne, građanske te gospodarski razvijene i inovativne države. Doista, obrazovanjem se izravno oblikuju uvjeti društvenog, gospodarskog i kulturnog rasta, ali i njegovanja i poticanja osobnog razvoja te kreativnosti, inovativnosti, odgovornosti i kritičkog mišljenja pojedinca. Obrazovni sustav mora motivirati mlade ljude u njihovom osobnom i društvenom razvoju. Veoma je bitno naglasiti da sustav obrazovanja ne čine zgrade (škole), institucije, zakoni i prava, nego mladi ljudi spremni doprinijeti sveukupnom razvoju globalnog i nacionalnog društva s očekivanjem da će nakon završenog školovanja živjeti i raditi u uređenom društvu u kojem će moći ispuniti svoje ambicije i ostvariti sve svoje potencijale. Kvalitetno obrazovanje pritom mora biti dostupno svima pod jednakim uvjetima, što uključuje i mjere omogućavanja i poticanja socijalne prohodnosti, u skladu s osobnim željama, potencijalima i sposobnostima.

Današnji sustav obrazovanja u Hrvatskoj nije u skladu sa zahtjevima modernog života te se može smatrati zastarjelim. Ako želimo uhvatiti korak sa suvremenim svijetom, neophodno je provesti korjenitu reformu obrazovanja. Kako bi došlo do određenih promjena, koje neće biti samo 'mrtvo slovo na papiru', potrebno je pronaći način kojim bi se snažno motivirali, kako studenti i učenici, tako i svi djelatnici u odgojno-obrazovnom sustavu Hrvatske za unaprjeđenje sustava obrazovanja jer je on, u konačnici, glavni 'projektor' slike države i društva u kojem ćemo živjeti. Motivacija za promjenom obrazovnog sustava ujedno je motivacija za stvaranje boljih i kvalitetnijih uvjeta života koji bi omogućili razvoj svim članovima društva, kao i razvoj društva u cjelini.

Nužne promjene za hrvatski obrazovni sustav opisane se i objedinjene u dokumentu **Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije** koji je Hrvatski sabor usvojio u listopadu 2014. godine, a na kojem je radilo oko 130 neovisnih stručnjaka. Osnovni cilj Strategije je kvalitetno obrazovanje dostupno svima, a glavni principi na kojima se temelji su:

- učenici i studenti u središtu procesa obrazovanja;
- cjelovito sagledavanje vertikale obrazovanja (s omogućenom horizontalnom i vertikalnom mobilnošću) temeljenom na ishodima učenja;
- konzekventni sustav osiguranja i podizanja kvalitete;
- povezivanje obrazovanja s tržištem rada;

- inovativne metode učenja i poučavanja (što podrazumijeva i konsekventnu implementaciju Cjelovite kurikularne reforme) temeljene na znanstveno utemeljenim činjenicama;
- cjelovito vrednovanje rada zaposlenika i podizanje njihovog društvenog ugleda;
- autonomija i odgovornost učenika, nastavnika i ustanova u sustavu;
- razvoj sustava i kompetencija za cjeloživotno učenje, te
- osiguranje potrebnih uvjeta rada ustanova.

Osnovni ciljevi Strategije su i:

- fleksibilnost i prilagodljivost sustava,
- promjena strukture osnovnog obrazovanja,
- unapređenje kvalitete upravljanja na svim razinama sustava odgoja i obrazovanja,
- unapređenje i proširenje sustava obrazovanja odraslih, te
- proširenje i unapređenje primjene informacijske i komunikacijske tehnologije u učenju i obrazovanju.

Implementacija Strategije jest započela, ali se je, nažalost, s nekim od zacrtanih mjera Strategije odmah ozbiljno kasnilo te su zadani ciljevi ugroženi da bi, u mandatu Vlade opozvane u Hrvatskom saboru u lipnju 2016. godine, rad na Strategiji i na povezanim alokacijama sredstava iz strukturnih fondova EU bio praktički zaustavljen. Razlog leži u činjenici da sustav obrazovanja ne samo ne predstavlja jedan od prioriteta dosadašnjih političkih elita i njihovih politika, nego je obrazovanje često bilo i područje političkih utjecaja retrogradnih snaga u društvu te političkog, politikantskog i populističkog eksperimentiranja. **Pametno**, pak, upravo obrazovanje stavlja u fokus svoje politike i **zalagat će se za hitnu i dosljednu provedbu mjera zacrtanih u Strategiji**, uz redovito polugodišnje izvještavanje o statusu provedbe na sjednicama Vlade i Sabora. Kao najvažniji projekt u sadašnjoj fazi implementacije Strategije, **Pametno** se, kao jedini politički subjekt koji to konzekventno čini od početka procesa, zalaže za strukturiranu provedbu **Cjelovite kurikularne reforme** ranog predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja. Ova reforma usmjerena je na učenike, roditelje, učitelje, nastavnike kao i sve djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova, a za glavni cilj ima uspostavu usklađenog i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja cjelovitim, sadržajnim i strukturnim reformama. Cjelovita kurikularna reforma je pokrenuta kroz proces definiran Strategijom. Javnim pozivom je izabrana Ekspertna radna skupina, kao i članovi radnih skupina, koji su radili na implementaciji reforme. Kroz taj proces na stotine učitelja, nastavnika i profesora su izradili 55 prijedloga kurikularnih dokumenata koji su prošli kroz stručnu raspravu. Vladajuća politika, nažalost, nije nikad pružila

nikakvu potporu ovoj reformi, te je ona praktički zaustavljena. **Pametno** će se stoga zalagati da se Cjelovita kurikularna reforma vrati na mjesto na kojem je zaustavljena, te nastavi na istim principima na kojima je zamišljena i implementirana do njenog zaustavljanja. **Pametno** posebno poziva stručnjake iz područja obrazovanja, koji su već nesebično i s puno entuzijazma i odricanja odradili ogroman posao na definiciji kurikularnih dokumenata, da i dalje ostanu aktivno uključeni u njegovu implementaciju. Smatramo da pri konačnom dizajniranju novih kurikuluma posebnu pozornost treba obratiti i na metode praćenja i evaluacije rezultata u obrazovanju koje će se temeljiti na provjeri postignutih ishoda učenja, a kako bi se moglo pravodobno reagirati i popravljati sustav tamo gdje rezultati evaluacije pokažu da su promjene potrebne.

Nadalje, tijekom 2012. godine Vlada RH usvojila je **program projekata javno-privatnog partnerstva u školstvu** koji se odnosi na 328 pojedinačnih projekata izgradnje, dogradnje i opremanja škola. Realizacija ovih projekata, koja bi mogla i trebala pridonijeti dugoročnom cilju osiguravanja provedbe nastave u jednoj smjeni, je, nažalost, isto zastala. Doista, korištenjem sredstava iz strukturnih fondova EU-a, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je planiralo u tom okviru unaprijediti opremljenost škola i općenito infrastrukture. Nažalost, opća edukacija osoblja iz obrazovnog procesa, ali još više i zaposlenika jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, za povlačenje sredstava iz EU fondova jako je manjkava. Uz to, u praksi se pokazalo i da se, bez investiranja sredstava iz državnog proračuna kao i proračuna lokalnih jedinica, projekt poboljšanja obrazovne strukture ne može provesti. Stoga **Pametno** smatra da je nužno raditi na povećanju apsorpcijskih kapaciteta za privlačenje sredstava iz EU fondova, kao i na investiranju sredstava iz državnog i lokalnih proračuna u obrazovanje.

Posebno važnim Pametno drži i povezivanje obrazovanja i tržišta rada na principima Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (HKO). Doista, tijekom posljednjih nekoliko desetljeća zemlje širom svijeta posvećuju sve više pozornosti i ulažu sve više financijskih sredstava u razvoj i poboljšanje vještina i kompetencija stanovništva i zaposlenika. Važna dimenzija tržišta rada i uspješno obrazovanih građana jest neusklađenost i neravnoteža ponude i potražnje različitih vještina na sektorskoj, regionalnoj i profesionalnoj razini. Hrvatska zasad nema konzistentan sustav informacija o obrazovnim i kvalifikacijskim potrebama na tržištu rada. Stoga je vrlo teško odrediti buduće obrazovne zahtjeve te je potrebno razviti i nadalje unapređivati konzistentan sustav informacija o obrazovnim i kvalifikacijskim potrebama na tržištu rada. Takav sustav je presudan čimbenik pospješivanja obrazovnih promjena. Uz to, razmjerno je slaba povezanost između broja osoba koje upisuju pojedine obrazovne programe i potražnje na tržištu rada za diplomiranim na tih programa. U istraživanju potreba poslodavaca koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ), značajan dio poslodavaca se tako žali kako imaju poteškoća s nalaženjem zaposlenika odgovarajućih kvalifikacija i zanimanja. Na listi stručnosti i sposobnosti koje traže hrvatski poslodavci prva su računalna znanja (92%), a slijede ih sposobnosti timskog rada (89%), dobra

pismenost, sposobnost prilagođavanju novonastalim situacijama, komunikacijske i analitičke sposobnosti, sposobnosti rješavanja problema, organizacijske sposobnosti i sposobnosti vezane uz pojedine sektore (74%). Obrazovni sustav, pak, te vještine i kompetencije ne razvija u dovoljnoj mjeri.

Navedeni problemi u povezivanju obrazovanja i tržišta rada se strukturno rješavaju Zakonom o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru koji je usvojen 2013. godine, ali je njegova implementacija spora i nedovoljno učinkovita. **Pametno** se zalaže za žurniju implementaciju HKO-a i njegovu punu usklađenost s Europskim kvalifikacijskim okvirom (EQF), a posebno za **što brže i sveobuhvatnije strukturiranje programa i skupova ishoda učenja stečenih formalnim, neformalnim i informalnim putem**, koji će biti upisani u **Registar Hrvatskog kvalifikacijskog okvira**. To onda, naravno, predmnijeva i žurnu reviziju obrazovnih programa na principima Cjelovite kurikularne reforme, te reviziju studijskih programa ustrojenih prema Bolonjskom procesu (vidjeti dolje), ali i puno učinkovitiji rad dionika HKO-a (tijela državne uprave, predstavnika područne (regionalne) samouprave, sindikata, civilnog društva, udruga poslodavaca (uključujući HKG, HOK), obrazovnih ustanova i nadležnih agencija - uključujući Hrvatski zavod za zapošljavanje, te stručnjaka za pojedine struke).

Pored ciljeva i mjera definiranih Strategijom obrazovanja te mjera pune implementacije HKO-a, **Pametno** se zalaže i za sljedeće dugoročne ciljeve, koje je potrebno realizirati do 2031. godine:

- sve osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj trebale bi održavati **nastavu u jednoj smjeni**, a svi učenici imati cjelodnevni program u školama;
- potrebno je **osigurati povećanje dostupnosti obrazovanja i socijalne mobilnosti** kroz konkretne mjere ulaganja u obrazovne ustanove, studentske i učeničke domove i restorane, te povećanje broja stipendija (posebno studentima slabijeg socio-ekonomskog statusa) i uvođenje sustava subvencija troškova studija (posebno za deficitarne – STEM – struke);
- iz fondova EU te nacionalnih izvora financiranja mora se **osigurati plaćanje pomoćnika u nastavi za učenike s teškoćama**;
- potrebno je razraditi strukturirani skup mjera za **poticanje rada s darovitim učenicima kao i za jačanje podrške osobama s invaliditetom**;
- **obavezno obrazovanje treba produžiti na 10 godina**;
- **učitelji i nastavnici** trebaju uživati **velik ugled u društvu**, a karijera u sustavu odgoja i obrazovanja spadat će među deset najpoželjnijih karijera;
- Hrvatska će biti značajno **iznad prosjeka OECD zemalja u rezultatima PISA** (Programme for International Student Assessment) **testova**;

- kroz uspostavu održivog sustav cjeloživotnog učenja odnosno mrežu akreditiranih programa cjeloživotnog učenja **povećat će se uključenost građana u procese cjeloživotnog učenja i obrazovanja** čime će se dostići poželjan stupanj uključenosti više od 5 % populacije (dob: 25 – 64) koja sudjeluje u nekim aktivnostima obrazovanja, osposobljavanja ili usavršavanja (sada: 2,4 % naspram 9 % u EU-u); u tom će se cilju uspostaviti proces i sustav vrednovanja i priznavanja neformalno i informalno stečenih znanja i vještina.

Da bi se ovi ciljevi realizirali, potrebno je:

- **obrazovanje postaviti kao jedan od društvenih prioriteta** (na primjer, održavati posebne tematske sjednice Vlade i Hrvatskog sabora posvećene obrazovanju kojima bi se pratila provedba Strategije; sustavno prikupljati i javno objavljivati podatke o stanju obrazovanja, poduzetim mjerama, mjerilima napretka itd., a u cilju uključivanja javnosti pri postavljanju obrazovanja u fokus društvenih promjena);
- **u potpunosti depolitizirati sve razine obrazovanja:** politika treba samo nadzirati sustav i osigurati instrumente odgovornosti dionika u procesu te osiguravati provođenje Strategije, a sve ostalo prepustiti stručnjacima;
- **ustrojiti sustav osiguravanja kvalitete odgoja i obrazovanja** te nakon toga **značajno povećati financiranje** cijelog sustava.

2.2 ZNANOST I VISOKO OBRAZOVANJE

POLAZIŠTA

Naš je krajnji cilj razvijeno hrvatsko društvo. Sastavni dio svakoga naprednog i razvijenog društva jest razvijeni sustav visokog obrazovanja te znanosti i tehnologije, kao jedan od glavnih pokretača ekonomskog razvoja, društvenog napretka, očuvanja kulturnog identiteta, stvaranja radnih mjesta, poboljšanja kvalitete života ali i zadovoljenja osobnih potreba, želja i potencijala za kreativni i inovativni rad. Pod razvijenim sustavom visokog obrazovanja i znanosti podrazumijevamo sustav kakav u osnovi postoji u naprednim zemljama Europe i razvijenog svijeta, koji omogućava razvoj novih tehnologija, procesa i usluga, kao i zaštitu okoliša, suočavanje s društvenim izazovima te mogućnost sustavnog pristupa dugoročnom razvoju zemlje. To podrazumijeva i snažnije povezivanje i interakciju ovoga sustava s društvom i gospodarstvom, a s ciljem razvoja i jačanja i samoga sustava i društva, poduzeća i industrije. Ljudi (znanstvenici i nastavnici) su najvažnija i najveća vrijednost sustava znanosti i visokog školstva u Hrvatskoj.

Takav se sustav temelji na sljedećim zajedničkim načelima:

- **studenti u središtu procesa visokoškolskog obrazovanja** - na način da steknu kompetencije za kreativan rad i aktivno djelovanje u društvu;
- **kompetitivna i meritokratska organizacija** – u svim segmentima nastoje se identificirati, poticati i nagrađivati oni koji su nadareni, kreativni i produktivni te se pojedinci i institucije natječu za resurse, koji se dijele prema objektivnim pokazateljima uspješnosti po principu cjelovitih programskih ugovora;
- **sustav je kvalitetan, otvoren i internacionalan** – podržava međunarodne kriterije produktivnosti i teži uključenosti u međunarodne tokove i institucije i pridonosi svjetskom fondu znanja;
- **racionalno upravljanje sustavom** neovisno izabраниh čelnika uz autonomiju temeljenu na odgovornosti;
- kompetitivni i meritokratski **sustav napredovanja temeljenim na međunarodnoj prepoznatljivosti**;
- **sveučilišta su integrirana te su povezana i u interakciji s društvom i gospodarstvom.**

U Hrvatskoj nijedno od tih načela nije sustavno provedeno. Zato rezultati u Hrvatskoj nisu ni približni onima u vrhunskim visokoškolskim i znanstvenim ustanovama u svijetu. Posljedica toga je i dugotrajno zaostajanje gospodarstva u Hrvatskoj i njezin iznimno spor oporavak od gospodarske i ukupne društvene krize.

NUŽNE PROMJENE

Da bi se u Hrvatskoj uspostavio sustav visokog obrazovanja i znanosti na istim načelima na kojima djeluje u razvijenim zemljama, nužne su korjenite zakonske, organizacijske i financijske promjene. Ove se promjene trebaju provesti vrlo pažljivo i u kratkom vremenu. Novi zakonski okvir treba uključivati promjenu načina izbora čelnika, načina upravljanja, integraciju sveučilišta i racionalizaciju instituta uz značajno povećanje financijskih sredstava. Samo povećanje financijskih sredstava, bez značajnih promjena u sustavu, ne bi donijelo željene rezultate.

1) ZAKONSKE PROMJENE

Nužan je potpuno novi zakonski okvir i to ne samo Zakona o znanosti i visokom obrazovanju, nego i okvir za promjene u drugim zakonima i propisima koji bi omogućili racionalno djelovanje, npr. Zakona o radu, Zakona o ustanovama, propisa o radnim dozvolama, o pokretljivosti sudi-

onika, o carinskim olakšicama pri nabavi opreme, o poreznim olakšicama i slično. U samome sustavu visokog obrazovanja i znanosti zakoni bi trebali osigurati potpunu integraciju upravljačkih, financijskih i kadrovskih funkcija sveučilišta u racionalnu cjelinu s jasnim usmjerenjima na dosizanje ciljeva svjetske relevantnosti djelovanja. Zakoni trebaju osigurati potpunu autonomiju institucija, uz poštivanje načela odgovornosti te racionalnog i transparentnog odnosa prema javnim sredstvima.

2) ORGANIZACIJSKE PROMJENE I REFORME

Najvažnija organizacijska promjena odnosi se na način upravljanja i izbora čelnih osoba. Namjera je osigurati da osobe koje upravljaju institucijama zadovoljavaju visoke kriterije akademske izvrsnosti i sposobnosti upravljanja, uz izbjegavanje dosadašnje prakse da o čelnicima institucija i upravljačkim tijelima sustava odlučuju oni kojima će te osobe upravljati. O izboru rektora i ravnatelja instituta trebaju odlučivati odbori sastavljeni od uglednih stručnih osoba, nijedna interesna skupina (a posebno ne politika!) ne smije imati mogućnost imenovanja većine članova tih odbora. U procesu imenovanja odbora sudjelovao bi Sabor, Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, te lokalna samouprava i gospodarstvo. Izabranim čelnim osobama treba dati sva upravljačka prava te zahtijevati potpunu odgovornost, uz kontinuirani nadzor njihovog djelovanja. Čelnike manjih ustrojstvenih jedinica imenovali bi rektori i ravnatelji, uz konzultacije s akademskom zajednicom, a prema načelima pune odgovornosti za rezultate njihova rada, uz obavezne i kontinuirane mehanizme nadzora.

Nužno je provesti reformu sustava napredovanja u zvanjima koje ne bi trebalo biti obavezno, nego ovisno o potrebama poslodavca. Kriterije za napredovanje potrebno je uskladiti s kriterijima u razvijenim zemljama, a sustav zvanja pojednostavniti kako bi omogućio bolju integraciju i mobilnost, kao i lakše zapošljavanje stranih znanstvenika (što je slučaj u svim razvijenim zemljama). To praktički znači da sadašnje kriterije za napredovanje treba znatno postrožiti te inzistirati na međunarodnoj prepoznatljivosti. To podrazumijeva i potrebu jačanja kriterija istražinskog vrednovanja (peer review) u postupcima izbora i napredovanja u zvanjima i na radnim mjestima, ali i periodičnog međunarodnog vrednovanja istraživača, istraživanja i institucija koje će imati utjecaja na institucijsko financiranje putem programskih ugovora. Stalno radno mjesto trebalo bi, pak, započinjati tek na razini višeg znanstvenog suradnika, odnosno izvanrednog profesora, kako bi se što duže zadržala visoka razina kompetitivnosti, usporediva s naprednim sustavima u svijetu. Stalno radno mjesto ne bi se moglo dobiti bez kontinuiranog usavršavanja u inozemstvu u trajanju od minimalno jedne godine. Povezana s time je i nužna mjera razvoja cjelovitog modela normiranja rada znanstvenika, znanstveno-nastavnog i suradničkog osoblja ali i institucija u sustavu znanosti i visokog obrazovanja s ciljem vrednovanja cjelokupnog portfelja rada u nastavi, u znanosti, kroz stručni rad, te kroz javno i institucijsko djelovanje. Uz strukturirane kadrovske politike na institucijskog razini s ciljem povećanje broja djelatnika u

prirodnim, tehničkim te biomedicinskim znanostima, to će omogućiti učinkovitije upravljanje ljudskim potencijalima u sustavu znanosti i visokog obrazovanja temeljeno na znanstvenoj i nastavnoj izvrsnosti.

Također je nužno provesti reformu Bolonjskog procesa, zbog činjenice da njegova implementacija u velikoj mjeri odstupa od prvobitne zamisli cijelog procesa. Reforma treba rezultirati preustrojem sveučilišnih studija prilagođenih razvoju kompetencija i ishoda učenja potrebnih studentima te brzim promjenama na tržištu rada i u gospodarstvu a ne, kao što je dosad prečesto bio slučaj, u skladu sa „specifičnom težinom“ pojedinih kolegija i/ili nastavnika. To će biti moguće jedino ako dođe do integracije svih hrvatskih sveučilišta tako da ona budu organizirana slično sveučilištima u razvijenim zemljama: sveučilište je pravna osoba, fakulteti i umjetničke akademije to nisu (nego su podružnice u smislu Zakona o ustanovama); svi sadašnji zaposlenici pojedinih fakulteta i umjetničkih akademija postaju zaposlenici sveučilišta. Nadalje, potrebno je značajno smanjiti broj preddiplomskih studijskih programa, ali s puno većim stupnjem izbornosti. Također je nužno pojednostavniti sustav stečenih kvalifikacija, omogućiti veću mobilnost studenata te stimulirati studiranje područja matematike, prirodnih znanosti, tehnologije i inženjerstva (STEM). Potrebno je racionalizirati sustav doktorskih studija, značajno povećati broj doktoranada i poslijedoktoranada, uz inzistiranje na njihovom kontinuiranom financiranju, mobilnosti i povezanosti i interakciji s društvom i gospodarstvom.

3) FINANCIJSKE PROMJENE

Svakako treba promijeniti i financiranje sustava, i po načinu i po iznosu, tako da se visoko školstvo i znanost financiraju po modelu cjelovitih programskih ugovora uz autonomno raspolaganja financijskim sredstvima vezano uz maksimalne razine odgovornosti (posebno upravljačkih funkcija i tijela – na temelju načela javne odgovornosti (accountability) za korištenje sredstava državnog proračuna, odnosno onih koje osiguravaju porezni obveznici) za ostvarene rezultate osiguravanja kvalitete i strateških ciljeva i istraživačkih misija svake ustanove, te uz daljnji razvoj strukturiranih nacionalnih mreža ustanova na principima konzekventnog jačanja kvalitete ali i uravnoteženog policentričnog razvoja RH. Način financiranja će, dakle, biti temeljen na kompetitivnim i mjerljivim pokazateljima za proračunska sredstva (npr. odnos broja studenata i nastavnika, kvaliteta i duljina studiranja, stupanj povezanosti s privredom, sa svjetskom (ali i lokalnom) zajednicom, kvaliteta i opseg znanstvene i stručne produktivnosti, fleksibilnost i izbornost studijskih programa, povezanost s bivšim studentima, opseg provedbe cjeloživotnog obrazovanja itd.), te na interesu naručitelja za izvanproračunska sredstva. To znači i da će se znanost u javnim znanstvenim organizacijama, kroz interakciju i transfer istraživanja (uključujući zajedničke projekte, mentorstva te dvosmjernu mobilnost osoblja, posebno doktora znanosti), bolje povezati s društvenim potrebama i inovativnim gospodarstvom u skladu s principima pametnih specijalizacija (vidjeti odgovarajuće poglavlje ovoga programa), a što će

osigurati i dodatna sredstva za znanstvenu djelatnost. U tom kontekstu će se razviti i sustav otvorenog pristupa postojećim i novim javnim istraživačkim infrastrukturama, a poticati će se i poduzetništvo temeljeno na inovacijama i visokim tehnologijama uz izradu srednjoročnog programa državnih potpora za istraživanje, razvoj i inovacije u gospodarstvu. Uredit će se tako i izraženo neučinkoviti tehnologijski sektor u sustavu znanosti, te najsnažnije poticati suradnja znanosti s gospodarstvom na svim područjima koje gospodarski sektor u Republici Hrvatskoj identificira kao relevantne i potrebne.

Kad se sustav uskladi s normama najrazvijenijih zemalja, trebalo bi znatno povećati izdvajanja, dinamikom kojom bi se u kratkom vremenu dostigla namjeravana izdvajanja u državama Europske unije (oko 3% bruto domaćeg proizvoda). Istovremeno treba raditi i na znatnom povećavanju udjela izvanproračunskih sredstava u ukupnom postotku izdvajanja za visoko obrazovanje i znanost (na iznad 50%). Uz opisane nužne promjene potrebno je uvesti cijeli niz mehanizama koje će omogućiti dostizanje kriterija izvrsnosti, kao što su:

- osnovati državni fond za poticanje inovacija i patentiranja;
- razviti doktorske škole na sveučilišnoj institucijskoj razini te stipendirati poslijedoktorska usavršavanja na najprestižnijim institucijama u svijetu;
- uspostaviti urede za poticanje i pružanje potpore prijavljivanju projekata;
- uvesti nagrađivanje uspješnih, a sankcioniranje neuspješnih; institucije bi, u namjeri povećanja autonomije i odgovornosti za svoj rad, mogle i trebale jedan dio plaće povezati s rezultatima rada zaposlenika;
- uvesti posebne fondove za zadržavanje domaćih i privlačenje talenata iz inozemstva;
- osigurati iz EU fondova neophodna sredstva za rad Znanstvenih centara izvrsnosti;
- implementirati barem jednu sveučilišnu bolnicu.

Uvjereni smo da bi opisane promjene brzo unaprijedile sustav visokog obrazovanja i znanosti, čime bi se povećali izgledi hrvatskih znanstvenika i institucija u nadmetanju za europska i globalna sredstva. U konačnici bi se ove promjene odrazile na napredak cijelog društva. Vizija Hrvatske u društvu znanstveno razvijenih zemalja trebala bi biti jasan razlog za prevladavanje sadašnjih otpora tim nužnim promjenama.

3. Financije i upravljanje

3.1 JAČANJE FISKALNE ODGOVORNOSTI

Visina javnoga duga guši hrvatski razvoj. Kamate koje se plaćaju samo iz proračuna opće države "jedu" 3,5% BDP-a. **Pametno** će smanjiti javni dug kako bi se potaknuo rast, plaćanja kamata svela prema 1% BDP-a i na taj način oslobodila sredstva za pametne proračunske programe i razborito oporezivanje. To će se postići pristupanjem Fiskalnom paktu EU, jačanjem neovisnog Fiskalnog vijeća i osobne odgovornosti dužnosnika za izvršenje proračuna, ukidanjem nedjelotvornih programa trošenja javnog novca, povećanjem razvidnosti proračuna, poboljšanjem sustava upravljanja javnim dugom i osnivanjem rezervnog proračunskog fonda. Poreznom reformom Hrvatska će dobiti jednostavan, jasan, predvidiv i pravedan porezni sustav koji potiče rast i zapošljavanje i osigurava dovoljna sredstva za financiranje socijalnih i razvojnih funkcija države. Oporezivanje dohodaka će se smanjiti, a porezne olakšice ukinuti i zamijeniti ciljanim programima poticaja, osobito za djecu i mlade.

Kronični deficit proračuna i javni dug koji se približio 90% BDP-a ograničavaju hrvatske razvojne potencijale. Vlada za plaćanje kamata troši već godinama više od 12 milijardi kuna ili 3,5% BDP-a, a 2017. godine na naplatu stiže čak 27 milijardi kuna. Spekulativni kreditni rejting odražava nepovjerenje ulagača. Izgubljen je proračunski kapacitet odnosno prostor za ublažavanje i sprečavanje učinaka nepovoljnih okolnosti kojeg svako odgovorno društvo mora čuvati kako bi bilo sposobno odgovoriti na demografske, prirodne i slične izazove koji se dijelom ne mogu predvidjeti.

Iscrpljeni su i kapaciteti za daljnje povećanje poreznog opterećenja. Stopa PDV-a od 25% druga je najveća u Europskoj Uniji. Najviša stopa poreza na dohodak od 40% na dohotke iznad 13.200 kuna najveća je među zemljama na usporedivoj razini razvoja. Time se otežava zapošljavanje stručnjaka i razvoj modernih industrija i institucija. Oporezivanje dobiti po stopi od 20% uz posebne poreze na isplatu dobiti, kamate i kapitalne dobitke predstavlja najveće terete među članicama EU na usporedivim razinama razvoja. Takvo stanje guši poduzetničku aktivnost, investicije i zapošljavanje, pa nema dovoljno sredstava za rast društvenog standarda.

Ugrožene su i razvojne i socijalne funkcije države. Događa se novi val emigracije. Neizvjesne su perspektive budućih generacija. Unatoč tome, društvu je nametnuta lažna dilema o štednji odnosno takozvanim rezovima nasuprot razvoja, iako je upravo neodgovornost u upravljanju državnim financijama paralizirala razvojne potencijale.

Opisano stanje rezultat je dugogodišnje političke neodgovornosti i financijskog "domoljublja". Korupcija, nepoštivanje propisa, netransparentno i neracionalno trošenje javnih sredstava, tjeranje stručnih i samostalnih ljudi uz zadržavanje poslušnih i partijski povezanih političkih aparatčika početak je duge liste razloga koji su paralizirali razvojne sposobnosti društva.

Nagomilani problemi riješit će se sveobuhvatnim reformama. Oni se ne mogu riješiti samo fiskalnom politikom. Međutim, promjena načina upravljanja državnim financijama mora biti sastavni dio sveobuhvatnih reformi. Ključno je jačanje fiskalne odgovornosti i primjena načela razboritog oporezivanja.

CILJ: Strukturalno uravnotežen proračun i smanjenje javnog duga za najmanje 2 postotna boda BDP-a godišnje u dugom roku radi svođenja udjela plaćenih kamata u BDP-u ispod 1%.

Mjere za postizanje cilja:

1. Pristupanje fiskalnom paktu Europske unije
2. Uvođenje strateške i kontrolne funkcije neovisnog Fiskalnog vijeća
3. Jačanje zakonskog okvira fiskalne odgovornosti, uvođenje osobne odgovornosti dužnosnika za izvršenje proračuna i plaćanje računa po dospijeću
4. Redovite evaluacije fiskalnih programa radi ukidanja nedjelotvornih načina trošenja javnog novca
5. Demokratizacija fiskalne politike – otvorenost proračuna
6. Poboljšanje upravljanja javnim dugom radi smanjenja troškova financiranja države
7. Stvaranje rezervnog proračunskog fonda

AD 1. Pristupanje Fiskalnom paktu EU

Hrvatska je uz Češku i Veliku Britaniju jedina država članica EU koja nije pristupila Fiskalnom paktu i jedina članica koja o ovom temeljnom pitanju nije provela javnu raspravu. Fiskalni pakt se odnosi na zakonsko uređenje pravila upravljanja državnim financijama, tako da strukturni fiskalni deficit ne smije prijeći 0,5% BDP-a. Ovo fiskalno pravilo mora biti ugrađeno u Ustav ili zakon ekvivalentne pravne snage.

Pametno će se zalagati za ratifikaciju Fiskalnog pakta u Hrvatskom Saboru. Fiskalna disciplina i odgovornost predstavljaju ključan nacionalni interes u ovom povijesnom trenutku, jer zbog dosadašnje neodgovornosti zemlji prijete još teže posljedice prezaduženosti. Ova ocjena stoji i ako se blaga fiskalna prilagodba započeta 2015.-2016. nastavi, jer ona jednostavno nije dovoljna.

AD 2. Uvođenje strateške i kontrolne funkcije neovisnog Fiskalnog vijeća

Ustroj neovisnog Fiskalnog vijeća odgovornog isključivo Hrvatskom Saboru dio je obaveza iz Fiskalnog pakta. **Pametno** zagovara reformu i neovisnost već postojećeg Fiskalnog vijeća radi jačanja njegove nadzorne i kontrolne uloge. Dužnosnici, saborski zastupnici i članovi stranaka ne smiju biti članovi Fiskalnog vijeća. Članove Fiskalnog vijeća bira Hrvatski Sabor iz redova neovisnih stručnjaka. Fiskalno vijeće prati dugoročne fiskalne i razvojne projekcije, osobito projekcije obaveza za najmanje 20 godina u budućnost. Sagledava učinke tekućih mjera fiskalne

politike na buduće generacije poreznih obveznika i o rezultatima provodi javne rasprave. Vijeće nadzire, izvještava Sabor, Vladu i javnost o poštivanju odredbi o fiskalnoj odgovornosti i komentira smjernice za vođenje fiskalne politike, osobito o odredbama vezanima uz Fiskalni pakt. Njegova najvažnija uloga je u tome da prijedloge i izvršenje proračuna Saboru i javnosti podastire neovisna stručna skupina, te na taj način djeluju kao "watchdog". U slučajevima postojanja izuzetnih okolnosti, Vijeće može, uz detaljno obrazloženje, odobriti makroekonomske projekcije na kojima se bazira proračun kod kojih je moguće privremeno odstupanje od fiskalnih pravila. U takvim izuzetnim prilikama Vijeće bi imalo direktan utjecaj na provođenje politike.

AD 3. Jačanje zakonskog okvira fiskalne odgovornosti, uvođenje osobne odgovornosti dužnosnika za izvršenje proračuna i plaćanje računa po dospijeću

Uzroci fiskalne neodgovornosti u Hrvatskoj leže u političkim strankama. Njihova demagoška nadmetanja pretvorila su politički govor u govor neodgovornosti i davanje financijskih obećanja čiji se najveći dio nikada nije mogao izvršiti. Donošenje višegodišnjih proračuna je važan dio fiskalnog okvira. Radi se o tome da se ne može samo tako sljedeće godine kod donošenja proračuna zanemariti što je pisalo u prošlogodišnjem planu. U nekim se zemljama donose višegodišnji proračunu (često 3 godine) na razini aktivnosti, ponegdje ministarstva i ti se iznosi na mogu mijenjati u ukupnom iznosu već se proračun kreće unutar granica postavljenih prethodne godine.

Pametno će u Hrvatskom Saboru predložiti dopunu Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski Sabor tako da se svaka stranka ili lista obveže objaviti program i trogodišnji proračunski plan najkasnije 10 dana nakon što se objavi datum redovitih izbora. Birači, analitičari i tumači na taj će način moći lakše procijeniti ozbiljnost političkih takmaca. Također će predložiti da javni znanstveni institut specijaliziran za analizu središnjeg proračuna izvrši analizu predizbornih programa i proračuna. Institut će biti obvezan objaviti svoju analizu na internetskim stranicama najkasnije 15 dana prije datuma održavanja izbora, a po mogućnosti i ranije.

Usporedno će se unijeti promjene u Zakon o fiskalnoj odgovornosti radi usklađenja s odredbama Fiskalnoga pakta, a ponajviše radi jačanja osobne odgovornosti dužnosnika za izvršenje proračuna. Sada je člankom 11. Zakona o fiskalnoj odgovornosti propisano da čelnik proračunskog korisnika u slučaju kršenja odredbi Zakona stavlja mandat na raspolaganje. Mandat se dužnosniku može vratiti bez posljedica. **Pametno** zagovara da se plaća čelnika prepolovi u toku razdoblja od godine dana nakon što je došlo do kršenja odredbi Zakona o fiskalnoj odgovornosti. **Pametno** se također zalaže za jasnije određenje kontrolne funkcije neovisnog Fiskalnog vijeća.

Među obvezama čelnika proračunskih korisnika ne postoji obveza plaćanja računa po dospijeću.

Ova će se obveza izrijekom uvesti, a kazna od polovice plaće u razdoblju od 12 mjeseci primijenit će se na svaki slučaj neplaćanja značajnog iznosa računa na vrijeme. **Pametno** će pokrenuti projekt digitalizacije plaćanja koji će omogućiti da se ova odredba o financijskoj odgovornosti primijeni za sve odgovorne osobe u agencijama i trgovačkim društvima na svim razinama vlasti.

AD 4. Redovite evaluacije fiskalnih programa radi ukidanja nedjelotvornih načina trošenja javnog novca

U Zakon o fiskalnoj odgovornosti unijet će se odredba o obveznoj evaluaciji fiskalnih programa svake tri godine, a po potrebi i češće, te odredba o posljedicama evaluacija. Pojedini programi i funkcionalne skupine programa javnih rashoda vrednovat će se iz perspektive učinaka odnosno postizanja ciljeva definiranih javnim interesom, kao i iz perspektive utroška financijskih, vremenskih i ljudskih resursa za postizanje tih ciljeva. Za programe koji ne postižu ciljeve i/ili koji troše previše resursa smanjivat će se proračunska sredstva ili će se takvi programi ukidati. Sredstva će se povećavati programima s dobrim ocjenama ili novim programima s izgledima za dobre ocjene. Pri ocjenjivanju se neće voditi računa samo o ekonomskim kriterijima, nego o ukupnim društvenim kriterijima koji su specifični za svaki pojedini program.

Evaluaciju neće moći provoditi tijelo javne vlasti koje sudjeluje u izvršenju programa. Vlada će nastojati provesti što više neovisnih stručnih evaluacija uz angažman javnih znanstvenih instituta i sveučilišta, a u tu svrhu će koristiti i Državnu reviziju, pomoć međunarodnih financijskih institucija i konzultanata te vlastite resurse, uz uvjet da su osobe koje rade evaluaciju organizacijski odvojene od jedinice koja provodi program.

AD 5. Demokratizacija fiskalne politike – otvorenost proračuna

Hrvatska se prema međunarodnom indeksu otvorenosti proračuna između Kostarike i El Salvadora, a zaostaje za Jordanom i Bangladešom. Političke elite i administracija uspjele su detalje proračuna svih razina vlasti zadržati dalje od očiju javnosti i kroz to oslabiti građansku kontrolu i mogućnost provođenja neovisnih analiza. **Pametno** će iz temelja promijeniti takvo stanje primjenom sljedećih mjera, koje se odnose na sve razine vlasti:

- Sadašnja kašnjenja s objavama podataka nisu prihvatljiva. Svi relevantni fiskalni podaci za koje je zaduženo Ministarstvo financija objavit će se u roku od 30 dana u odnosu na kraj razdoblja na koje se podaci odnose, odnosno u skladu s propisima EU.
- Načini predstavljanja proračuna zastupnicima i javnosti prilagodit će se najboljoj svjetskoj praksi koja je ugrađena u indeks otvorenosti proračuna (prikaz funkcionalne i programske klasifikacije, analiza osjetljivosti, jasni prikazi promjena, izvještavanje o garancijama i sl.).

- Kvazi-fiskalne aktivnosti poduzeća i drugih jedinica koji se konsolidiraju u proračun opće države prikazat će se prema istom obuhvatu i dinamici kao i proračun.
- Proračuni će se planirati i izvještavati prema propisanoj usporedivoj Eurostatovoj ESA2010 metodologiji.
- Uspostavit će se i objaviti jedinstvena lista s procijenjenim vrijednostima državne imovine.
- Uspostavit će se i objaviti registar zaprimljenih računa u kojem će se moći kontrolirati jesu li svi računi ispostavljeni vladinim jedinicama plaćeni na vrijeme.
- Povećat će se resursi Državne revizije radi povećanja učestalosti i dubine nadzora.
- Svi troškovi službenih putovanja i potrošnje po kreditnim karticama dužnosnika objavit će se na Internetskim stranicama organizacijskih jedinica kojima dužnosnici upravljaju te na stranicama Ministarstva financija.

AD 6. Poboljšanje upravljanja javnim dugom radi smanjenja troškova financiranja države

Trenutno je za upravljanje javnim dugom zadužena Uprava u okviru Ministarstva financija. Čelnik Uprave je pomoćnik ministra. Ne objavljuje se strategija upravljanja javnim dugom, jedinstvene liste instrumenata i projekcije otplata, na aukcijama se prodaju samo kratkoročni trezorski zapisi, domaće i inozemno tržište državnih obveznica posluju odvojeno, a tržištima obveznica pristupa se uz pomoć aranžera izdanja (to su domaće i inozemne banke koje ujedno savjetuju vladu pri izdanjima obveznica). Takav model organizacije tržišta nije u skladu s najboljom praksom. Vjerojatno postoji prostor za smanjenje troškova zaduženja kroz bolju organizaciju tržišta instrumenata javnog duga.

Pametno smatra da sadašnju upravu Ministarstva financija treba reorganizirati kao neovisnu Agenciju za upravljanje javnim dugom (AUD) po uzoru na najbolju svjetsku praksu. Direktor Agencije neće biti dužnosnik. Imenovat će ga, postavljati ciljeve i nadzirati Ministar financija. Direktor AUD bit će financijski ekspert s međunarodnim iskustvom odabran na javnom natječaju, koji dokazano nije povezan s nekom od domaćih banaka. Na isti način će se birati i drugi djelatnici AUD-a. S ključnim djelatnicima AUD-a Ministar financija sklapat će menadžerske ugovore koji moraju sadržavati odredbe o bonusima i malusima. Kriteriji bonusa i malusa moraju se objaviti. Strateški ciljevi AUD-a su: (1) donošenje strategije upravljanja javnim dugom, (2) minimalizacija troškova vladinih zaduženja u danim okolnostima, (3) koordinacija s Ministarstvom financija i Hrvatskom narodnom bankom radi financijskog planiranja ukupnih budućih zaduženja i podržavanja realizacije strateškog cilja smanjenja javnog duga za dva postotna boda BDP-a godišnje, (4) transparentnost (objava strategije, planova dospijeća i izdanja, pregled prema pojedinim instrumentima javnog duga i sl.), (5) primjena najbolje svjetske prakse u pogledu

IT potpora i aukcijskih tehnika, (6) osiguranje integriteta tržišta instrumenata javnog duga i (7) upravljanje sredstvima rezervnog proračunskog fonda.

AD 7. Stvaranje rezervnog proračunskog fonda za stabilnost državnih financija

Neodgovornost i amaterizam prošlih hrvatskih vlasti doveli su do velikih opasnosti po stabilnost državnih financija u vidu izvanredno visokih jednokratnih izdataka. Hrvatska je u prošlosti u pravilu gubila velike slučajeve na arbitražama (npr. Astaldi i Hypo). U pripremi su ili se već vodi nekoliko arbitraža i drugih sličnih postupaka, među kojima se ističu slučajevi INA-e i "švicarac". Pored toga, u Hrvatskoj se povremeno, u pravilu neočekivano, aktiviraju različite eksplicitne i implicitne državne garancije. Ne iznenađuju ni gubici domaćih sudskih sporova (repovi privatizacija, kolektivni ugovori i sl.).

Zbog toga svaki odgovoran pretendent na vlast, ne ulazeći u procjene pravnog položaja Republike Hrvatske i vjerojatnosti nastanka novih obaveza, mora predvidjeti mehanizam zaštite hrvatskih građana od mogućih negativnih financijskih posljedica izvanrednih događaja. **Pametno** neće dozvoliti da eventualni izvanredni troškovi padnu na leđa hrvatskih građana odnosno poreznih obveznika i ugroze jačanje fiskalne odgovornosti i deklarirani cilj dugoročnog smanjenja omjera javnog duga po stopi od dva postotna boda BDP-a godišnje.

Izolacija građana Hrvatske od ovih opasnosti i očuvanje šansi za ostvarenje strateških ciljeva fiskalne odgovornosti postići će se stvaranjem Rezervnog proračunskog fonda (RPF). **Pametno** nudi RPF kao potpuno novi koncept koji treba razlikovati od uobičajene proračunske zalihe koja se godišnje predviđa u svakom proračunu za nepredviđene namjene, kao i od sredstava koja se koriste za plaćanje dospjelih jamstava. RPF sačinjavaju sredstva koja se ne mogu formirati iz poreza, doprinosa i sličnih tekućih izvora, nego isključivo prijenosom i upravljanjem državnom imovinom. Sredstva RPF-a smiju se koristiti isključivo u svrhu prevencije povećanja ili smanjenja bruto javnog duga Republike Hrvatske. Koncept rezervnog proračunskog fonda detaljnije je razrađen u poglavlju o upravljanju državnom imovinom.

3.2 FINANCIJSKI SUSTAV I MIROVINE ZA GOSPODARSKI RAST I DRUŠTVENU STABILNOST

Investicije će se potaknuti kroz posebne programe vlasničkih ulaganja za start-upove, mala i srednja poduzeća i mobilizaciju sredstava obveznih mirovinskih fondova u vlasničkim ulaganjima. Na taj način će se postići sudjelovanje mirovinskih osiguranika u rastu vrijednosti nacionalnog kapitala, što će se dodatno ojačati smanjenjem troškova mirovinskog sustava. Nepravda prema umirovljenicima koji trebaju primati mirovinu iz kombiniranog prvog i drugog mirovinskog stupa otklonit će se uvođenjem plivajućeg mirovinskog dodatka za kombinirane osiguranike, koji će se financirati iz fonda međugeneracijske solidarnosti. Uvest će se novi modeli razduživanja za poduzeća i napose za građane (rješavanje statusa blokiranih), a poticati će se zaduživanje uz niže i fiksne kamatne stope uz uvođenje novih programa financijskog opismenjavanja i zaštite potrošača financijskih usluga. Obavit će se sve bitne pripreme za uvođenje eura, uz široku javnu raspravu kako bi građani bili informirani i aktivno participirali u odlučivanju o ovom bitnom nacionalnom pitanju.

U financijskom sustavu u Hrvatskoj dominiraju banke i obvezni mirovinski fondovi drugoga stupa. U Hrvatskoj nema dovoljno vlasničkog kapitala spremnog na preuzimanje rizika, pa nema ni dovoljnoga broja financijskih posrednika koji se bave posredovanjem u poslovima s vlasničkim ulaganjima. Tržište kapitala nije dovoljno razvijeno. Zbog toga nema dovoljno privatnih ulaganja u gospodarstvo.

Državne intervencije kroz HBOR, HAMAG i slične programe uglavnom su poprimale oblike parcijalnih garancija i subvencioniranih kamatnih stopa nižih od tržišnih. Te intervencije nikada nisu cjelovito evaluirane. Vlada je intervenirala i kroz dokapitalizacije Fondova za gospodarsku suradnju (fondovi rizičnog kapitala). Prethodne vlade nisu u dovoljnoj mjeri iskoristile EU fondove za mobilizaciju sredstava za poduzetništvo i mala i srednja poduzeća.

Mirovinska reforma koja je započeta 2002. stvorila je značajna sredstva na individualnim mirovinskim računima kod obveznih mirovinskih fondova. Međutim, početno obećanje o bitnom povećanju stope doprinosa s početnih 5% bruto plaće nikada nije ispunjeno. Upravitelji fondova gotovo tri četvrtine uplaćenih doprinosa usmjeravaju u kupnje državnih obveznica. Ljudi su i dalje tjeskobni u pogledu mogućnosti da će reformirani mirovinski sustav osigurati adekvatne mirovine u budućnosti. Uvođenje mirovinskog dodatka od 27% samo na mirovine iz prvog mirovinskog stupa međugeneracijske solidarnosti unijelo je neravnotežu prava između umirovljenika koji u mirovinu ulaze iz prvog stupa i umirovljenika koji će imati kombiniranu mirovinu iz prvog i drugog stupa. Tu neravnotežu treba ispraviti zbog načela pravednosti i osiguranja adekvatnih mirovina.

Građani Hrvatske privatno malo ulažu izvan bankovnog sustava i sektora nekretnina izravno u financijske instrumente, investicijske fondove, police osiguranja, dobrovoljnu mirovinsku štednju i druge oblike imovine. Razlozi leže u navikama, ali i u nedovoljnoj financijskoj pismenosti, dugotrajnoj krizi koja je iscrpila kućne budžete i očekivanju da će se država dugoročno pobrinuti za socijalni standard. Istraživanje o financijskoj pismenosti provedeno 2015. pokazalo je da među građanima Hrvatske prevladavaju slaba financijska znanja, ali prije svega i loša financijska ponašanja. Ključan problem nije toliko povezan s tehničkim znanjima, koliko s lošim navikama i načinima donošenja financijskih odluka.

Kamatne stope na kratkoročne i potrošačke kredite razmjerno su povoljne i niže nego u nekim zemljama koje su uvele euro. Međutim, kamatne stope na dugoročne kredite, osobito stambene, nisu povoljne u međunarodnim usporedbama. Rizici su visoki, kamatne stope na depozite više su nego u većini država EU, pogotovo onih koje su uvele euro gdje su kamatne stope na štednju, pa onda i na kredite, znatno niže. Vlada se zadužuje skuplje nego većina vlada u EU, što se prenosi na druge kamatne stope.

Slučaj švicarski franak pokazao je da postoje opasni financijski proizvodi koji na hrvatskoj razini financijske pismenosti donose više štete nego koristi i kreditorima i dužnicima. Slučaj je također pokazao da Hrvatska nema adekvatan regulatorni okvir i praksu za rješavanje prezaduženosti građana. Vladina intervencija 2015. na jednak je način pomogla svim dužnicima, kako onima koji su spekulativno kupovali više nekretnina, tako i onima koji su kupili prvu nekretninu i izgubili posao u krizi. Problem prezaduženih građana, kako onih s problemima u otplatama, tako i blokiranih, nije riješen, nego je zanemaren od strane političkih elita i prisutniji je nego ikada prije.

O izostanku jasne strategije financijske politike svjedoči činjenica da se u Hrvatskoj za rješavanje stambenih potreba premalo koriste stambene štedionice iako država štedišama isplaćuje poticaje za štednju, a štedionice su jedine kreditne institucije koje nude fiksne kamatne stope kroz cijeli vijek otplate kredita i to niže od kamatnih stopa na standardne bankovne kredite.

Banke su stabilne i solidno nadzirane, regulatorni okvir je uglavnom prilagođen EU okviru. S jedne je strane dobro što je Hrvatska jedna od rijetkih država koje u proteklih osam godina nisu imale problem sa stabilnošću bankovnog sustava. Posljedice takvih problema u uvjetima dugotrajne krize u realnom sektoru bile bi devastirajuće. S druge strane, visina kamata i slabo tržišno natjecanje posljedica je nagomilavanja loših, nenaplativih i teško naplativih kredita u bilancama banaka, jer institucije i pravosudni sustav nisu dorasli rješavanju tog problema.

Hrvatska narodna banka je kroz cijelo razdoblje krize 2008.-2015. uspjela sačuvati financijsku stabilnost i time spriječiti da društvo u cjelini plati još veću cijenu ionako dramatične gospodarske

krize. Unatoč tome, HNB je, uglavnom bez argumenata, optuživana da njena monetarna i regulatorna politika nanosi štetu društvu i gospodarstvu. Time je njena reputacija ozbiljno narušena. Cilj i obaveza uvođenja eura nestali su iz političkih i javnih rasprava i programa. Neki su političari bili spremni na izravno kršenje Europskoga ugovora ne bi li dokinuli neovisnost središnje monetarne institucije i započeli političko kadrovanje u njoj.

Cilj: Stabilan financijski sustav koji osigurava povoljne dugoročne izvore financiranja za sve poduzetnike i građane, institucije koje minimaliziraju rizike i omogućavaju brzo restrukturiranje dugova kada nešto pođe po krivu s otplatama te osigurava adekvatne mirovine.

Mjere:

1. Bitno povećanje raspoloživosti vlasničkog kapitala za start-upove, mala i srednja poduzeća, uz mobilizaciju programa međunarodnih financijskih institucija i EU fondova.
2. Razvoj tržišta kapitala kroz širenje novih burzovnih kotacija i pametne privatizacije.
3. Poticanje vlasničkih ulaganja i diversifikacije portfelja mirovinskih fondova uz opcijsko povećanje doprinosa za drugi mirovinski stup i uvođenje mirovinskog dodatka za kombinirane mirovine.
4. Uređenje postupka razduživanja i restrukturiranja dugova za građane i poduzeća.
5. Afirmacija dugoročnog fiksiranja kamatnih stopa te financijsko opismenjavanje i jačanje zaštite potrošača.
6. Jačanje stvarne neovisnosti Hrvatske narodne banke i pripreme za uvođenje eura.

AD 1. Vlasnički kapital za start-upove te mala i srednja poduzeća (MSP)

Nedostatak vlasničkog kapitala za start-upove te mala i srednja poduzeća problem je koji je već neko vrijeme prepoznat u Hrvatskoj. Fondovi za gospodarsku suradnju, fondovi rizičnog kapitala (venture capital fondovi) koje pokreću međunarodne institucije, poduzetnički inkubatori i slični programi koje sufinancira EU pokazuju da su se stvari u proteklim godinama počele pomicati s mjesta. Međutim, još uvijek nedostaje fokus i koordinacija takvih programa kako bi se postigli maksimalni učinci. Manja ulaganja ispod 20 milijuna kuna nisu u fokusu investitora. **Pametno** će rješavati taj problem kroz sljedeće mjere:

- Ministarstvo financija će u suradnji s međunarodnim financijskim institucijama i uz maksimalno korištenje EU fondova donijeti i provesti nacionalni plan razvoja industrije rizičnih ulaganja.
- U okviru nacionalnog plana razvoja industrije rizičnih ulaganja utvrdit će se tipovi rizičnih ulaganja na koje se poslovnim anđelima i fizičkim osobama neće obračunavati porez na kapitalne dobitke.

- Mirovinskim fondovima omogućit će se otvaranje šireg prostora za vlasnička ulaganja.
- Uspostava kanala suradnje između industrije rizičnog kapitala i banaka kroz edukaciju i komunikaciju kako bi se klijenti za koje banke ustanove da im nedostaje vlasničkog kapitala što brže usmjeravali prema savjetnicima i posrednicima koji pomažu u strukturiranju kapitala poduzeća.
- Nastavak potpora države fondovima za gospodarsku suradnju uz uvođenje 10-godišnjeg ciklusa regulacije: na proljeće 2017. donijet će se strategija, utvrditi kapacitet Vlade za sudjelovanje u potporama rizičnim ulaganjima i donijet će se porezni i drugi propisi (naknade i sl.) koji se neće mijenjati u toku investicijskog ciklusa od 10 godina.
- Iz sredstava EU fondova formirat će se fond za tzv. mezannine (kvazi-kapitalno) financiranje malih i srednjih poduzeća.

AD 2. Razvoj tržišta kapitala kroz širenje novih burzovnih kotacija i pametne privatizacije

Novi model korporativnog upravljanja državnim tvrtkama kroz fond (vidjeti poglavlje o upravljanju državnom imovinom i financiranju prioritetnih projekata) omogućit će veći broj transparentnih privatizacija i uvrštenja dionica na burzu. Uvrštenje dionica samoga fonda na burzu oživjet će tržište kapitala koje je ključ razvoja za naše podkapitalizirane kompanije. Razvoj tržišta kapitala dodatno će se poticati i:

- uvođenjem novih burzovnih kotacija s nižim zahtjevima u odnosu na izdavatelje kako bi i srednja poduzeća bila potaknuta na prikupljanje kapitala putem tržišta,
- uspostavom regulative za kvalitetne dugoročne dužničke instrumente koji nastaju kroz pokrivene obveznice, sekuritizacije, obratne hipoteke i druge slične strukturirane financijske proizvode,
- isključenjem kapitalnih dobitaka vezanih uz organizirano tržište kapitala iz obračuna poreza na kapitalnu dobit radi širenja kruga ulagača i jačanja srednjeg poduzetničkog sloja.

AD 3. Poticanje vlasničkih ulaganja i diversifikacija portfelja mirovinskih fondova uz opcijsko povećanje doprinosa za drugi mirovinski stup i izjednačavanje mirovinskog dodatka

Posljednjim izmjenama Zakona o obveznim mirovinskim fondovima stvorene su pretpostavke za njihovo aktivnije sudjelovanje u vlasničkim ulaganjima. Upravitelji fondova će se poticati na

aktivno sudjelovanje u domaćim fondovima, kompanijama i projektima, kao i na međunarodnu diversifikaciju, jer im vrijednost imovine kojom upravljaju nameće to kao nužnost. Mjere za poticanje razvoja tržišta kapitala i novi model upravljanja državnim tvrtkama kroz zatvoreni investicijski fond koji će tvrtkama podići vrijednost, otvorit će nove prigode za sudjelovanje budućih umirovljenika kroz mirovinske fondove u rastu vrijednosti nacionalnog kapitala. Međutim, niti te mjere ne jamče adekvatnost kombiniranih mirovina iz prvog i drugog mirovinskog stupa. **Pametno** će zbog toga implementirati sljedeće dodatne mjere u cilju dugoročnog povećanja adekvatnosti mirovina:

- Dio obveznog mirovinskog doprinosa iz bruto plaće (sada 5%) povećat će se na 7,5% nauštrb doprinosa za prvi stup do 2020. ako se za to steknu preduvjeti u pogledu fiskalne održivosti i kretanja javnog duga.
- U međuvremenu, provest će se opsijsko povećanje doprinosa za drugi stup na 6%, uz zadržavanje doprinosa za prvi stup na zatečenoj razini. To znači da će osobe koje ne žele izdvajati dodatnih 1,0 postotnih bodova autonomnom odlukom moći vratiti svoju stopu izdvajanja za mirovinske fondove na sadašnjih 5%, kako im se neto plaća ne bi smanjila za 1,0% bruto plaće.
- Zadnjim zakonskim izmjenama predviđeno je smanjenje naknade za upravljanje s 0,45% godišnje 2015. na 0,3% 2021. Smanjenje naknade treba pozdraviti, jer više ostaje na mirovinskim računima građana. Pri HANFA-i će se ustanoviti stručni savjet sastavljen od neovisnih stručnjaka čiji će mandat biti davanje upravi HANFA-e stručnog mišljenja o adekvatnosti naknada za upravljanje mirovinskim fondovima u interesu osiguranika. U slučaju negativnog mišljenja savjeta, naknade će se brže i više smanjivati.
- Sada se 0,8% od svake nove uplate na račun osiguranika kod obveznog mirovinskog fonda ušteže i društva za upravljanje ta sredstva prosljeđuju REGOSU/FINA-i na ime administrativnih troškova, što znači da je za mirovinske osiguranike ovo parafiskalni namet. Taj iznos je prevelik za troškove administracije. **Pametno** će ulazne naknade razmotriti zajedno s naknadama za upravljanje te će ih smanjiti u skladu s iznosima naknada u drugim zemljama posebno s obzirom na strukturu portfelja. Ako se nastavi intenzivno ulagati u državne obveznice, onda naknade treba još ozbiljnije smanjiti. Smanjivanje naknada ostaviti će više novca na individualnim mirovinskim računima.
- Mirovinski dodatak od 27% dodijeljen je samo osobama koje u mirovinu izlaze iz prvog mirovinskog stupa, dok je isti uskraćen korisnicima kombinirane mirovine iz prvog i drugog stupa. Njima je, do daljnjega, omogućeno da se u trenutku umirovljenja "vrate" u prvi stup međugeneracijske solidarnosti, što gotovo svi osiguranici čine. Time je dezavuiran koncept mirovinske reforme i jednim administrativnim potezom narušeno povjerenje u moguće dugoročne koristi od mirovinske reforme. **Pametno** će riješiti ovaj problem

uvođenjem plivajućeg dodatka na kombinirane mirovine iz prvog i drugog mirovinskog stupa. Dio ili cijeli dodatak financirat će se iz Fonda međugeneracijske solidarnosti (vidjeti dio o upravljanju državnom imovinom i financiranju prioriteta projekata).

AD 4. Razduživanje i restrukturiranje dugova prezaduženih

Rast broja i iznosa blokada blokiranih, problemi obitelji koje ne mogu vraćati dugove, neuspjeh predstečajnih nagodbi, gomilanje loših potraživanja kreditora i najlošije mjesto Hrvatske u EU kada je riječ o naplatama u stečajevima i likvidacijama, ne govore samo o dugotrajnosti i dubini krize, nego i o slabim institucijama i nesposobnosti politike da rješava realne probleme.

Pametno će posvetiti veću pažnju razduživanju i restrukturiranju dugova prezaduženih građana, iako će i u dijelu reorganizacija dugova poduzeća poboljšati funkcioniranje institucija kroz definiranje jasnih kriterija za porezno priznate otpise potraživanja kreditora, bez obzira da li se restrukturiranje odvija u okviru ili izvan sudskog procesa, kao i kroz unaprijeđenje stečajnog zakonodavstva.

Razduživanje i restrukturiranje dugova građana počiva na sljedećim načelima:

- U Zakon o osobnom stečaju uvest će se institut malog stečaja za dugove do 30.000 kuna, koji će uključiti jednostavnije administrativne postupke i kraće rokove kušnje.
- Preispitat će se razlozi za veoma mali broj (oko 400) pokrenutih osobnih stečajeva i unaprijediti zakonski okvir.
- Zakon o porezu na dohodak i podzakonski akti izmijenit će se tako da otpis duga, ako su zadovoljeni određeni pravni i socijalni uvjeti, te ako se dugovi fizičke osobe reorganiziraju mimo Zakona o osobnom stečaju, ne predstavlja oporezivi dohodak.
- Uvest će se dužničko-vjerovnička inspekcija kojoj će se malim dužnicima s dugovima do 30.000 kuna moći obratiti bez plaćanja troškova ako smatraju da su im narušena prava. Inspekcija neće davati obvezujuće pravne savjete, ali će imati pravo ispitati dužnika i vjerovnika i uputiti dužnika na korake koje je potrebno poduzeti radi zaštite prava.

AD 5. Afirmacija dugoročnog fiksiranja kamatnih stopa te financijsko opismenjavanje i jačanje zaštite potrošača

Dugoročno stambeno financiranje uz mirovinski sustav predstavlja socijalno najosjetljiviji dio financijskog sustava. Stambene štedionice jedine su institucije koje mogu ponuditi najniže i fiksne kamatne stope u toku cijeloga vijeka kredita. Njihovi potencijali do sada nisu dovoljno korišteni, iako razvijene zemlje srednje Europe (napose Austrija i Njemačka) na njima zasnivaju

dugoročnu financijsku stabilnost kućanstava. Istraživanja uvjerljivo pokazuju da kuna uložena u vidu državnih poticaja u sustav stambene štednje vraća više od kune u vidu prihoda proračuna i više od dvije kune u vidu novostvorene vrijednosti.

Prethodne vlade su se bavile vatrogasnim izmjenama zakona o potrošačkom kreditiranju, čime je samo dodatno unesena pravna neizvjesnost, o čemu svjedoči mnoštvo aktualnih i najavljenih sudskih sporova koji se razvlače u vremenu. U ovom trenutku postoji velika neizvjesnost što će se događati s kamatnim stopama na kredite koje su ugovorene na temelju formule referentnih stopa uvećanih za marže, ako referentne stope u budućnosti počnu rasti.

Pametno će riješiti ovaj problem sljedećim mjerama:

- Nema potrebe za povećanjem državnih poticajnih sredstava za stambenu štednju, ali ima potrebe za omogućavanje stambene štednje višestambenih zgrada radi povoljnih kredita za održavanje i energetska obnovu, kao i za liberalizaciju izvora financiranja stambenih štedionica.
- Stambenu štednju i niske fiksne kamatne stope treba afirmirati kroz nacionalni program financijskog opismenjavanja koji treba primarno ciljati mlađe osobe između 19 i 29 godina starosti.
- Zaštitu potrošača treba osigurati kroz upoznavanje potrošača s rizicima promjena kamatnih stopa i paralelnim prikazom promjena otplatnih planova u slučaju rasta kamatnih stopa s otplatnim planovima uz uvjete otplate prema fiksnim kamatnim stopama kod stambenih štedionica.

AD 6. Jačanje stvarne neovisnosti Hrvatske narodne banke i pripreme za uvođenje eura

Hrvatska narodna banka je u svakom pogledu neovisna i stručna institucija. Neovisnost treba ojačati. Guverneri ne smiju biti članovi političkih stranaka niti se kandidati za ta mjesta smiju regrutirati iz redova osoba aktivnih u politici. Zakonom će se propisati stroži kriteriji stručnosti i političke neovisnosti osoba koje mogu biti kandidati za guvernera, zamjenika i viceguvernere. Hrvatsku narodnu banku poticat će se na samostalno i stručno odlučivanje u područjima monetarne i bonitetne politike te politike financijske stabilnosti. **Pametno** će do 2020. ostvariti fiskalne i strukturalne preduvjete za početak procesa uvođenja eura, te se od Hrvatske narodne banke očekuje da podrži taj proces i pripremi se za ulazak u europski tečajni mehanizam.

Osim što će aktivno raditi na stvaranju preduvjeta za uvođenje eura kroz uvođenje fiskalne i financijske discipline, snižavanje kamatnih stopa na državne obveznice i nadzor ukupne potražnje kako ne bi došlo do neočekivane inflacije, **Pametno** će organizirati javne rasprave i

informirati građane o prednostima i nedostacima vlastite valute u odnosu na uvođenje eura. Riječ je o prevažnom pitanju da bi se njegovom rješavanju moglo prići bez potpore hrvatskih građana.

Pametno smatra da se uvođenjem eura postižu sljedeći ciljevi koji su izvanredno pozitivni za gospodarski i društveni razvoj Hrvatske:

- ukidanje troškova konverzije pospješuje razmjenu i sve vrste prometa,
- ukidanje mogućnosti devalvacije i prestanak valutne klauzule štiti sve dužnike, otklanja rizik i ohrabruje na ulaganja,
- ukidanje mogućnosti devalvacije otklanja strah od promjena cijena (npr. energenata) što otklanja rizike, olakšava predviđanja i kroz to ohrabruje ulaganja,
- jača okvir fiskalne discipline, smanjuju se kamatne stope,
- Europska središnja banka počinje refinancirati hrvatske državne obveznice što povećava potražnju, utječe na pad kamatnih stopa, širi pristup likvidnosti i smanjuje opasnost od svakog oblika financijske krize,
- Hrvatska dobiva pristup zajedničkom sigurnosnom financijskom mehanizmu – Europskom stabilizacijskom mehanizmu (engl. European Stabilization Mechanism, ESM) što umanjuje šanse izbijanja krize i ubrzava njeno rješavanje ako dođe do izbijanja krize.

S druge strane:

- U trenutku konverzije postoji opasnost zaokruživanja cijena, no iskustva država koje su uvele euro u zadnje vrijeme (Slovenija, Slovačka, Estonija, Litva, Latvija) pokazuje da taj učinak nije jak i moguće ga je kontrolirati.
- Donekle se smanjuje sloboda odlučivanja HNB-a (koja ni sada nije velika), no HNB se ne ukida, nego hrvatski guverner sjeda za isti stol ravnopravno s ostalima i ima jednako pravo glasa o pitanjima europske monetarne i financijske politike.
- Hrvatska se odriče mogućnosti devalvacije, no **Pametno** to vidi kao prednost, a ne kao nedostatak jer devalvacija znači osiromašenje građana mjereno u stranoj valuti, neizvjesnost i rizik.
- Kao članica Eurozone Hrvatska mora potpisati Fiskalni pakt koji je stroži od Pakta o stabilnosti i rastu u pogledu strukturnog deficit (najviše 0,5% BDP), uvodi pravilo da se takva obaveza ugradi u Ustav ili zakon sa sličnom pravnom snagom, jača ulogu Fiskalnog vijeća, uvodi strože kaznene odredbe za nepridržavanje pravila itd. Ukratko, limitira se diskrecija u vođenju fiskalne politike što je za Hrvatsku zasigurno korisno radi osiguranja održivih javnih financija i smanjenja kamatnih stopa.

- Hrvatska preuzima obavezu uplate dionica i izdavanja jamstava u korist ESM-a što je trošak odnosno potencijalni trošak za proračun, no Hrvatska zauzvrat dobiva pravo pristupa dodatnom izdašnom fondu u slučaju izvanredne potrebe, čime jača svoju financijsku stabilnost i sposobnost rješavanja kriza.
- Na Hrvatsku se mogu primijeniti financijske kazne u okviru procedura prekomjernog deficita i makroekonomskih neravnoteža.
- Europska središnja banka u suradnji s Hrvatskom narodnom bankom preuzima nadzor nad vodećim hrvatskim bankama čije banke majke ionako nadzire.

U sljedećem izbornom razdoblju Hrvatska ne može uvesti euro. Kako su pripreme dugotrajne, a javnost ima pravo biti informirana i sudjelovati u donošenju odluke o tako osjetljivom nacionalnom pitanju, **Pametno** će se zalagati za pripreme i javne rasprave, kao da je uvođenje eura moguće, jer definiranje tako ambicioznog strateškog cilja može povećati stratešku usmjerenost i vjerodostojnost cjelokupne financijske i gospodarske politike.

3.3 RAZBORITO OPOREZIVANJE

Porezna politika se već niz godina kritizira ovisno o tome da li je kritiziraju stručnjaci ili političari. Stručnjaci kritiziraju da se porezna politika stalno mijenja i da je ovisna o izbornim ciklusima te stoga nestabilna. Oni također smatraju da su najbolji porezni sustav onaj koji ne doživljavaju stalne promjene, dopune i izuzeća. Stručnjaci također upućuju kritiku u vezi poreznih olakšica koje bi trebalo ukinuti ili svesti na minimum. Osim brojnih analiza i kritika sami brojčani pokazatelji ukazuju da postoji visoki udio ukupnih prihoda opće države u Hrvatskoj (43,7% BDP-a u 2015.), koji je u nerazmjeru prema gospodarskoj snazi zemlje, kao i mnogobrojni nameti koji guše ekonomsku aktivnost destimuliraju i obeshrabruju otvaranje novih radnih mjesta, upućuju na nužnost smanjenja ukupnog poreznog i neporeznog opterećenja. Stoga se nameće logičan cilj o postupnom smanjivanju opterećenja građana i poduzetnika umanjivanjem poreza na dohodak, poreza na dobit i neporeznih (parafiskalnih) davanja. Porez na dodanu vrijednost (PDV) se neće mijenjati do 2020. godine, a nakon toga bi se trebao postepeno smanjivati. Tomu su dva bitna razloga. Jedan je vezan za ulogu PDV-a kao najizdašnijeg prihoda proračuna koji je neophodno potreban u situaciji postojanja proračunskog deficita i javnog duga. Drugi je vezan za njegovu ulogu u potrošnji, a ne u manjem opterećenju rada. S povećanjem ekonomske odnosno poduzetničke aktivnosti kao prioriteta slijedi povećanje potrošnje. Novi oblik poreza kao što je porez na nekretnine se neće uvoditi već će se postepeno rješavati kompleksna ekonomska i pravna problematika vezana za njegovu primjenu.

Pametno predlaže pristup poreznom rasterećenju iz perspektive unapređenja ekonomske (poduzetničke) aktivnosti kroz manje opterećenje rada i ulaganja.

Cilj: Jednostavan, jasan, predvidiv i pravedan porezni sustav koji potiče rast i zapošljavanje te osigurava dovoljna sredstva za financiranje socijalnih i razvojnih funkcija države.

Mjere:

1. Predlaže se jedinstvena stopa poreza na dohodak od 20% za dohotke od nesamostalnog rada do milijun kuna godišnje i uvođenje višeg razreda tek iznad milijuna kuna godišnje po stopi od 40%. Za porez na dohodak od samostalnog rada predlažemo smanjivanje troškova procedure plaćanja kroz izbor plaćanja poreza prema paušalu ili prema obračunu.
2. Zamjena dosadašnjih poticaja za investitore nižom jedinstvenom stopom poreza na dobit od 15%.
3. Prijateljska porezna uprava za poštene platiše poreza.
4. Smanjivanje i ukidanje parafiskalnih nameta.

AD. 1. Porez na dohodak od rada

Predlaže se jedinstvena stopa na dohodak od 20% za dohotke od nesamostalnog rada do milijun kuna godišnje i uvođenje višeg razreda tek iznad milijuna kuna godišnje po stopi od 40%.

Države kojima Hrvatska konkurira imaju nižu stopu poreza na dohodak. Hrvatska nije porezno konkurentna poslovna destinacija, gubi poslove, stručnjake i radnike. Stoga se uvodi jedinstvena stopa na dohotke od nesamostalnog rada do milijun kuna godišnje. Osnovni osobni odbitak za obračun poreza na dohodak od rada povećava se na 3,600 kuna na mjesec radi veće progresivnosti poreznog sustava sustava i dodatnog rasterećenja nižih dohodaka. Ukidaju se svi odbici i olakšice osim osobnog odbitka (neoporezivog dijela dohotka) i dodatnog odbitka po osnovi uzdržanih članova obitelji i djece.

Time će se povećati pravednost poreznog sustava, ali i pospješiti osobna potrošnja kroz povećanje neoporezivog dijela dohotka. Zadržavanje dodatnog odbitka za uzdržavane članove obitelji i djecu je dobra pronatalitetna mjera i uvažava činjenicu da obitelj/osobe sa većim brojem djece i/ili uzdržanih osoba (npr. osoba s invaliditetom) imaju veće troškove od samačkih kućanstava.

Cilj je što više osnažiti srednju dohodovnu grupu, jer time zadržavamo IT sektor, stručnjake, liječnike, medicinsko osoblje, menadžere, inženjere i sve druge koje imaju konkurentna znanja i vještine da ostanu raditi u svojoj zemlji.

Za osobe koje plaćaju porez na dohodak od samostalnog rada predlažemo dobrovoljni izbor između paušala ili obračuna što će pojednostavniti administrativne procedure i troškove obračuna poreza.

Predložene izmjene u sustavu poreza na dohodak povećavaju konkurentnost hrvatskog gospodarstva, osobito radnika, potiču štednju i ulaganja, smanjuju neregistriranu djelatnost, pojednostavljuju sustav, olakšavaju obračune, smanjuju administrativne troškove, što sve sustav čini jasnijim i pravednijim.

Porez na promet nekretnina smanjit će se s 5% na 2,5% s ciljem oživljavanja tržišta nekretnina. Gubitak za financiranje lokalne i područne samouprave kompenzirati će se novim sustavom fiskalnog poravnanja.

AD 2. Zamjena dosadašnjih poticaja za investitore nižom jedinstvenom stopom poreza na dobit

U Hrvatskoj postoji duga tradicija različitih poticajnih investicijskih shema koje nisu dale bitne rezultate. Zadnji takav slučaj je Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja, a na snazi su i porezne olakšice za reinvestiranu dobit. Takvim se rješenjima kroz razne porezne olakšice i potpore favoriziraju novi poduzetnički i investicijski projekti nauštrb postojećih, čime se narušava ravnopravnost tržišnog natjecanja i potencijalno proizvode veće štete nego koristi. Većim korištenjem takvih poticaja od strane izravnih stranih ulagača u nove pogone stvara se ovisnost gospodarske strukture i proračuna o poticajima u ime jednokratnih, kratkoročnih probitaka. Takvi su poticaji također u određenoj mjeri diskriminatorni, jer malim poduzetnicima oni ili uopće nisu pristupačni, ili mali poduzetnici nisu u stanju platiti fiksne troškove administracije i oportunitetnog gubitka vremena koje je potrebno da bi se poticaj zaslužio.

Pogodovanje novim poduzetnicima potiče klijentelizam u njihovim odnosima s državom, čija tijela sudjeluju u izvedbi i nadzoru administrativnih procedura koje su propisane Zakonom, a u kojima se dokazuju djelatnosti, poslovni planovi, prihvatljivi troškovi i sl.

Takve porezne olakšice i potpore treba ukinuti. Sve poduzetnike treba jednako tretirati. Ulaganja treba privlačiti kroz poboljšanje poslovnog okruženja (ukidanje prepreka i opterećenja investicijama i slobodi poslovanja), veću atraktivnost horizontalnih uvjeta poslovanja koji jednako djeluju na sve poduzetnike i takmace na tržištima i poboljšanje općih obilježja poreznog sustava.

Opća stopa poreza na dobit (20%) u Hrvatskoj viša je u odnosu na druge konkurente u okružju. Stopa poreza na dobit u Latviji je 15%, Sloveniji je 17%, u Češkoj i Poljskoj 19%, a u drugim usporedivim zemljama je i niža. Kako usporedive zemlje nude i niže stope oporezivanja rada te puno bolje poslovno okružje s manje administrativnih prepreka, hrvatsko gospodarstvo mora obnoviti konkurentnost s četiri mjere:

- ukidanje svih poreznih olakšica i izuzetaka u sustavu poreza na dobit,
- smanjivanje opće stope poreza na dobit sa 20 na 15%,
- poboljšanje poreznog tretmana otpisa nenaplativih potraživanja radi rješavanja prezaduženosti i ubrzavanja restrukturiranja poduzeća,
- trenutno ukidanje akontacija poreza na dobit za sve male i mikro poduzetnike, odnosno za sva trgovačka društva koja ostvaruju manje od 3 milijuna kuna godišnje bruto dobiti. Nakon godinu dana razmotrit će se mogućnost potpunog ukidanja akontacija.

Porezne olakšice koje se ukidaju, a važne su na primjer za nacionalnu inovativnu politiku odnosno istraživanje i razvoj, mogu se zamijeniti drugim oblicima financiranja kao što su subvencije uvažavajući rezultate i upute dubinske analize subvencija što sve treba pratiti prethodna simulacija učinaka.

AD 3. Prijateljska porezna uprava za poštene platiše poreza

Praksa hrvatske porezne uprave stvara probleme građanima i poduzetnicima zbog nejasnih i neujednačenih mišljenja, pretjerane administracije i birokracije i inspeksijskog mentaliteta koji ne razlikuje utajivače od poštenih poreznih obveznika koji se ponekad ne snalaze u šumi nejasnih propisa. Hrvatska u sustavu mjerenja Doing Business stoji izrazito loše zbog broja procedura potrebnih za plaćanje poreza. Stabilnost poreznog sustava i prijateljska porezna uprava najbolji su temelj poduzetničke aktivnosti.

Pametno za to ima sljedeće odgovore:

- Opomene umjesto kazni kod prvih odnosno manjih prekršaja koje porezni obveznik otkloni u razumno kratkom roku.
- Izrada ujednačenih i obvezujućih poreznih mišljenja koja se neće naplaćivati od poreznih obveznika.
- Razvoj help-deska – telefonskog servisa i internetske stranice za komunikaciju s poreznim obveznicima.

- Pojednostavljenje administrativnih procedura plaćanja poreza i obrazaca izvještavanja.
- Uvođenje automatski generirane e-porezne prijave.
- Centralizacija dostave financijskih izvještaja na jedno mjesto.
- Ulaganja u edukaciju i digitalne sustave porezne uprave.
- Veća transparentnost i učestalost objave podataka o detaljnim poreznim prihodima.

AD 5. Smanjivanje i ukidanje parafiskalnih nameta

Svjedočimo sve većoj opasnosti preseljenja tvrtki u industrijama visoke dodane vrijednosti (IT) u druge zemlje zbog jednostavnijeg poslovanja, prijateljski nastrojene birokracije i nepostojanja ogromnog broja različitih mogućih inspekcija i kazni. Zbog toga je posebno poglavlje posvećeno smanjivanju poslovnih prepreka i nameta. Mjere se razrađuju u poglavlju „Jeftino i jednostavno poslovanje“ koje se bavi administrativnim rasterećenjem i uklanjanjem prepreka konkurenciji i slobodi poslovanja.

Navode samo neki primjeri prijedloga:

- HGK i HOK trebaju se pripremiti za postupni prijelaz u sustav dobrovoljnog članstva. Obvezni doprinosi ovim institucijama smanjivat će se po stopi od 25% početne osnovice kroz četiri godine.
- HRT pretplata smanjit će se s 80 na 50 kuna na mjesec u razdoblju od tri godine. Time će se postići fokus na esencijalna informacijska javna dobra umjesto kompeticije s komercijalnim TV-ima u pogledu tehnologije i gledanosti, i potaknuti restrukturiranje TV kuće čiji budžet odnosno obvezna pristojba, gledano relativno u odnosu na prosječne plaće i mirovine, predstavlja jedno od najvećih opterećenja u EU.
- Za sve parafiskalne namete utvrdit će se plan daljnjih smanjenja u vrijednosti od barem milijardu kuna svake godine za razdoblje 2017. - 2019. godine.

Sve promjene u poreznoj politici prije konačne primjene trebaju biti, osim neizostavne procjene fiskalnog učinka, podvrgnute odgovarajućoj analizi troškova i koristi, a moraju uključivati i kasnije praćenje njihovih učinaka kroz evaluacije svih programa. Takve simulacije trebaju pripremiti timovi znanstvenika stručnjaka za poreznu politiku. Prijedlozi točnih stopa i iznosa osobnih odbitka, ili bilo kojih drugih poreznih promjena, određuju se nakon detaljnijih rezultata simulacije, a u ovom programu se predlaže okvirni model poreznog sustava. Smatramo da porezni sustav mora biti jednostavan i stabilan u dugoročnom vremenskom razdoblju, a sve porezne promjene moraju se temeljiti na prethodnoj analizi da bi porezni sustav mogao biti prije svega pravedan, a onda i efikasan.

3.4 JAVNA UPRAVA

UPRAVLJANJE JAVNIM POLITIKAMA

Primjenu policy pristupa u javnoj upravi priječi nedostatak odgovarajućeg institucionalnog kapaciteta za strateško planiranje, kao i nedostatak koordinacije strateških ciljeva te praćenje provedbe javnih politika. Stoga je jedan od temeljnih zadataka uvođenje alata (instrumenata) za strateško upravljanje politikama, poput planiranja i provođenja monitoringa te evaluacije javnih politika (ex-ante i ex-post vrednovanje, cost-benefit analiza, mjerenja administrativnih troškova i sl.). Potrebno je ustrojiti tijelo koje bismo mogli nazvati Središnjim uredom Vlade za javne politike, koje bi, kao središnja organizacijska jedinica unutar izvršne vlasti, provodilo sustavnu evaluaciju prijedloga pojedinih ministarstava i povezivalo prijedloge resornih ministarstava s temeljnim smjernicama i ciljevima Vlade. Ključni korak upravljanja javnim politikama odnosi se na kapacitete Vlade da strateški planira te politike. Nedostatak planiranja najbolje se očituje u lošem zakonodavnom planiranju uz relativno malo procjena učinaka propisa. Tijekom 2014. godine u planu normativnih aktivnosti usvojeno je 36 zakona (od 98 ukupno planiranih), a od 45 zakona koji su trebali proći procjenu učinaka propisa, samo je njih 8 bilo podvrgnuto navedenoj proceduri. Od 136 ukupno usvojenih zakona, njih 93 doneseno je ad hoc. Drugi problem je zlouporaba instituta hitnog postupka prilikom donošenja zakona. U 7. sazivu Hrvatskog sabora od ukupno 781 zakona, njih 626 usvojeno je po hitnom postupku.

Kako bi se izbjegla takva praksa, uspostaviti će se sljedeći mehanizmi:

- **donošenje javnih politika temeljenih na dokazima** (Evidence Based Policy-making);
- **provođenje procedure procjene učinaka propisa** (Regulatory Impact Assessment) i mjerenja administrativnih troškova za sve propise;
- **uključivanje stručnjaka i znanstvenika** u radne skupine za izradu zakona i popisa prema jasnim kriterijima;
- **obveza javnog savjetovanja za svaki zakon i propis** prije njegova formalnog upućivanja u proceduru;
- **osnivanje Središnjeg ureda Vlade za javne politike** koje bi provodilo sustavnu evaluaciju prijedloga pojedinih ministarstava i povezivalo prijedloge resornih ministarstava s temeljnim smjernicama i ciljevima Vlade.

REFORMA SUSTAVA DRŽAVNE UPRAVE

Koraci za postizanje učinkovite i efikasne javne uprave uključuju **depolitizaciju i profesionalizaciju**,

uvođenje **javnog izbora i promjena u sustav plaća, vrednovanje rada** na temelju **rezultata, kompetencija i učinkovitosti** u obavljanju radnih zadataka, odnosno ocjenjivanje od strane korisnika javnih usluga. Depolitizacija uključuje ograničavanje imenovanja politički imenovanih dužnosnika samo za čelne ljude državnih institucija i njihove zamjenike (npr. ministre i zamjenike ministara). Za ostale razine upravljanja (npr. ravnatelj porezne uprave, ravnatelj carinske uprave, ravnatelji i načelnici uprava u ministarstvima, glavni ravnatelj policije, pomoćnici ravnatelja HZZO-a, HZMO-a i HZZ-a i slično) predlaže se da budu u statusu državnih službenika koje, nakon provedenog javnog natječaja, imenuje Vlada na mandat od pet godina. Imenovanjem na mandat koji je dulji od političkog mandata Vlade, osigurava se stabilnost i kontinuitet državne službe, čuva tzv. institucionalna memorija, ali time također jača odgovornost rukovodećih službenika jer se nakon pet godina moraju ponovo javiti na natječaj i prezentirati dokaze o radnim rezultatima i uspješnosti u rukovođenju organizacijskom jedinicom. Radi smanjivanja eventualnog neprimjerenog političkog utjecaja na proces izbora ovih službenika, predviđa se javna objava rezultata natječaja (na internetskim stranicama) za sve kandidate. Profesionalizacija uključuje primjenu sustava radne učinkovitosti koja se temelji na unaprijed definiranim i mjerljivim ciljevima i rezultatima rada (npr. broj riješenih administrativnih predmeta, broj i brzina izdanih dozvola, iznos smanjenja administrativnog opterećenja i sl.). Također, poželjno je da službenici koji su u kontaktu s korisnicima usluga budu ocjenjeni s njihove strane. U takvom sustavu, 10% najbolje ocijenjenih službenika - po kriteriju radne učinkovitosti, ocijeni nadređenih i podređenih te ocijeni stranaka i korisnika - ostvaruje dodatne bonuse na plaću, dok 10% najlošije ocijenjenih po navedenim kriterijima dobiva destimulaciju na plaću.

Potrebno je **uspostaviti javni registar o broju i strukturi državnih službenika i dužnosnika**. Statistički podaci tog registra trebaju biti javno dostupni i omogućavati efikasno upravljanje ljudskim potencijalima, ali i osigurati javni nadzor nad zapošljavanjem i troškovima tijela državne uprave.

Uspostaviti punu funkcionalnost sustava e-građani uključujući mogućnost online glasovanja na izborima.

REFORMA SUSTAVA AGENCIJA, ZAVODA I FONDOVA

Drugi dio promjena odnosi se na reviziju sustava agencija, zavoda i fondova i drugih pravnih osoba s javnim ovlastima agencijskog tipa kojih je trenutno u Hrvatskoj 187.

Pametno podržava racionalizaciju njihovih troškova, kao i analizu opravdanosti njihova broja, ali na način koji neće ugroziti funkcioniranje sustava. U tu svrhu potrebno je poduzeti sljedeće mjere:

- **smanjiti broj agencija** i drugih pravnih osoba agencijskog tipa;
- **utvrditi kriterije za okolnosti u kojima je moguće osnivanje agencije** (prije osnivanja bilo koje nove agencije zahtijevati objavljivanje obrazloženja i pretpostavljenih prednosti njezina osnivanja, uz procjenu fiskalnog učinka);
- **uspostaviti sustav u kojem su agencije odgovorne Hrvatskom saboru**, uključujući imenovanje vijeća, odgovornost za rad, nadzor i podnošenje izvješća o radu. Iz dosadašnje analize vidljivo je da dio agencija podliježe odgovornosti Vlade, dio Saboru, dio resornim ministarstvima, a 43 agencije uopće ne podliježu odgovornosti za svoj rad;
- **agencije u cijelosti uklopiti u okvir propisa o državnoj službi**, uključujući propise o plaćama;
- **osigurati neovisnost regulatornih agencija** na način da se izdvoje iz državnog proračuna čime bi se osigurala njihova neovisnost. Naime, trenutno imamo više agencija koje su proračunski korisnici, a reguliraju tržište i odlučuju u upravnim postupcima gdje su državne institucije ili državna poduzeća stranke u postupku, čime postaju podložni političkom pritisku.

BORBA PROTIV KORUPCIJE U JAVNOM I DRŽAVNOM SEKTORU

Dužnosnici u javnom i državnom sektoru, kao i svi službenici, moraju biti primjeri nekoruptivnog ponašanja. U velikom broju slučajeva njihova radna mjesta i plaće nisu podložne riziku kao što je to slučaju poduzetničkom, privatnom sektoru. Privilegirani položaj treba cijeniti i osloboditi ga koruptivnih radnji. Ukoliko postoji korupcija tada postoji i nerazmjer u njihovim primanjima i bogatstvima. Politička korupcija u ovom sektoru vjerojatno je na razini ispod pola milijuna eura, ali je daleko veći problem što koruptivne radnje i postupci onemogućavaju slobodni razvoj poduzetničkog sektora zbog čega su gubitci daleko veći. Poduzetnici i građani zbog koruptivnog ponašanja povećaju oportunitetni (indirektni) troškovi vremena za ishodovanje dozvola ili direktni troškovi u novcu ili darovima. S jedne strane borba protiv korupcije mora se odvijati putem smanjenja prevelikih administrativnih nameta kao naje ikasnije metode, ali i pomoću provedbe antikoruptivnog programa.

3.5 UPRAVLJANJE DRŽAVNOM IMOVINOM I FINANCIRANJE PRIORITETNIH PROJEKATA

Pametno će u državnim tvrtkama provesti depolitizaciju i profesionalizaciju. Dio državnih tvrtki koje posluju na otvorenim i konkurentnim tržištima će se privatizirati, ali će se dobiti od privatizacije koristiti isključivo za razvojne nacionalne projekte. Kroz specijalizirane fondove za upravljanje državnim tvrtkama postići će se odvojenost operativnog poslovanja od politike, bolje upravljanje i uštede. Hrvatski građani će izravno kao dioničari ili neizravno kroz mirovinske fondove sudjelovati u rastu vrijednosti udjela ili dionica pod povlaštenim uvjetima. Iz novostvorene vrijednosti financirat će se i dva fonda – Rezervni fond za fiskalnu stabilnost kojim će upravljati neovisna Agencija za upravljanje javnim dugom i Fond međugeneracijske solidarnosti, koji će financirati projekte demografske obnove i međugeneracijske solidarnosti.

Načela upravljanja državnom imovinom određena su Zakonom o proračunu. Primici od prodaje dionica i udjela mogu se koristiti samo za otplatu duga. Eventualni višak od prodaje iznad potrebnih otplata koristi se za nabavu imovine. Primici od prodaje se ne mogu koristiti za financiranje tekućih izdataka.

Nekretninama te dionicama i udjelima u strateškim i drugim poduzećima u vlasništvu središnje države upravljaju Državni ured za upravljanje državnom imovinom (DUUDI, koji upravlja nekretninama i strateškim poduzećima) i Centar za restrukturiranje i prodaju (CERP, koji upravlja drugim dionicama i poslovnim udjelima). Uključen je i portfelj kojim CERP upravlja u ime i za račun Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO) i Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (DAB).

U registru državne imovine DUUDI-a nalazi se 389 dioničkih društava i 217 društava s ograničenom odgovornošću. Ta poduzeća predstavljaju značajan dio hrvatskog gospodarstva. Među njima su i neke od najvažnijih hrvatskih kompanija poput INA-e i HEP-a.

Kriteriji za određivanje liste strateških poduzeća nikada nisu bili jasni. U toj skupini tvrtki, čiji broj se na temelju odluka Vlade oduvijek kretao oko 50, nalazila su se i poduzeća od očitog javnog interesa (npr. Hrvatske vode), kao i poduzeća s malim tržišnim udjelima koja se natječu na otvorenim tržištima (npr. Croatia banka).

Imenovanje nadzornih odbora i uprava u državnim poduzećima je centraliziran i potpuno politiziran proces. Prema Zakonu o upravljanju i raspolaganju imovinom u vlasništvu RH, DUUDI u suradnji s resornim ministarstvima Vladi predlaže (a Vlada donosi odluku) o imenovanju predstavnika Vlade u skupštinama društava. Povjerenstvu Vlade za upravljanje strateškim

trgovačkim društvima (koje čine potpredsjednik Vlade i šest ministara) DUUDI predlaže imenovanje članova nadzornih odbora te članova i predsjednika uprava koji se kandidiraju putem natječaja ili specijaliziranih (engl. head hunting) agencija. Trgovačka društva donose planove restrukturiranja o kojima mišljenje daju resorna ministarstva, a CERP na prijedlog resornog ministarstva imenuje članove nadzornih odbora u trgovačkim društvima.

DUUDI i CERP su i personalno i proceduralno usko povezani s Vladom iako vladina administracija nema nužne kompetencije za upravljanje trgovačkim društvima. To je dovelo do potpune politizacije postupaka selekcije ključnih kadrova i podjele kontrole nad poduzećima među političkim strankama. Politički utjecaji se potom prenose na poduzeća, koja su postala plodno tlo za neefikasnost, nepotizam, političku i drugu korupciju.

Većina uspješnih poslovnih profesionalaca ne želi raditi u takvim poduzećima. Rigidna politička regulacija plaća odbija sposobne i privlači politički podobne kadrove. Najviša politička razina, umjesto da se bavi strategijom i nadzorom poslovanja poduzeća radi uvećanja njihove vrijednosti i/ili stvaranja koristi za građane, iscrpljuje se u kadroviranju i političkim bitkama za kontrolu nad tvrtkama. Njima, uz časte izuzetke, upravljaju nedorasle uprave koje donose loše poslovne odluke, umanjuju vrijednost nacionalnog kapitala, ili ne iskorištavaju sve prigode da ga uvećaju.

Opisani sustav državnih poduzeća predstavlja jedan od najvećih problema hrvatskog gospodarstva i politike. **Pametno** će riješiti ovaj problem depolitizacijom, profesionalizacijom i djelomičnom privatizacijom državnih poduzeća koja posluju na otvorenim tržištima. Na taj će se način maksimizirati korist od poslovanja ovih poduzeća za hrvatske građane.

Cilj: Fokusiranje politike na određivanje strateških ciljeva poduzeća, uklapanje u javne politike i nadzor ostvarenja ciljeva te odmicanje politike od operativnog upravljanja državnim poduzećima.

Mjere:

1. Odvajanje poduzeća od posebne važnosti za RH, koja ostaju u 100%-tnom vlasništvu države, od poduzeća u kojima nema elemenata javnog dobra i čije se dionice ili udjeli mogu prodati bez ograničenja.
2. Određivanje političkih ciljeva i načina uklapanja državnih poduzeća u javne politike.
3. Osnivanje posebnih investicijskih fondova na temelju posebnog propisa.
4. Segmentacija dionica / udjela fonda.
5. Financiranje prioriternih projekata: Rezervni proračunski fond i Fond međugeneracijske solidarnosti.

AD 1. Odvajanje poduzeća od posebne važnosti za RH, koja ostaju u 100%-tnom vlasništvu države, od poduzeća u kojima nema elemenata javnog dobra i čije se dionice ili udjeli mogu prodati bez ograničenja

Provedbom dubinske analize utvrdit će se lista trgovačkih društva i drugih pravnih osoba od strateškog i posebnog interesa za Republiku Hrvatsku u kojima državni udjel ne može pasti ispod 100% , kao npr. HŽ Infrastruktura, Odašiljači i veze, Hrvatska kontrola zračne plovidbe, Hrvatski operator tržišta energije, Hrvatske šume, Hrvatske vode, HANDA – Hrvatska agencija za obvezne zalihe nafte i naftnih derivata, HOPS - Hrvatski operator prijenosnog sustava. Označimo ova poduzeća kao **Skupinu A**.

Provedbom dubinske analize prema kriteriju veličine, karaktera tržišta na kojem posluju, složenosti, javnog interesa i visine udjela RH u kapitalu poduzeća, utvrdit će se lista poduzeća koja nisu strateška i čijim se dionicama i udjelima može upravljati s ciljem maksimiziranja vrijednosti za dioničare (npr. dionice i udjeli kojima upravlja CERP, HPB, ACI, Croatia banka, Đuro Đaković i sl.). Označimo ova poduzeća kao **Skupinu C**.

Skupinu B čine pravne osobe od mješovitog interesa, u kojima postoji ili može postojati neki strateški interes RH, koji međutim nije od posebne važnosti, tako da se poslovanjem ovih poduzeća može pretežno maksimizirati vrijednost za dioničare (npr. luke, APIS, FINA, HP, AKD, Jadrolinija, Janaf, Plinacro, HEP, HAC, ARZ i sl.).

AD 2. Određivanje političkih ciljeva i načina uklapanja državnih poduzeća u javne politike

Povjerenstvo Vlade RH za upravljanje strateškim poduzećima će u suradnji s resornim ministarstvima utvrditi načine uklapanja poduzeća iz skupina A u javne politike. Sukladno tome odredit će strateške ciljeve, te predlagati članove skupštine i nadzornog odbora takvih poduzeća.

Restrukturiranje poduzeća iz skupine B započet će izdvajanjem strateški važnih funkcija u zasebna trgovačka društva ako isto već nije učinjeno. Strateški važne funkcije poduzeća B smatrat će se poduzećima skupine A. Ostale poslovne linije smatrat će se grupiranima u poduzeća skupine C u smislu novog modela korporativnog upravljanja.

AD 3. Osnivanje posebnih investicijskih fondova na temelju posebnog propisa

Republika Hrvatska, odnosno DUUDI u njeno ime, ulaže dionice i udjele skupine poduzeća A u zatvoreni investicijski fond. Nadzorni odbor fonda čine članovi Povjerenstva Vlade RH za upravljanje strateškim poduzećima. U fondu se imenuje profesionalna uprava čiji je zadatak predlagati nadzornom odboru članove uprava i nadzornih odbora u poduzećima skupine A, pomagati definiranje poslovnih ciljeva i restrukturiranje kompanija skupine A, vodeći računa o prethodno definiranim političkim ciljevima.

Dionice fonda u kojem se nalaze dionice i udjeli poduzeća iz skupine A Vlada RH zadržava u 100%-tnom vlasništvu, a može ih uvrstiti na burzu i/ili prenijeti na neki drugi državni fond. Dionice i udjeli poduzeća skupine B i C unose se u drugi fond ili veći broj zatvorenih investicijskih fondova. Dionice zatvorenog investicijskog fonda uvrštavaju se na burzu. Skupštinu i nadzorni odbor zatvorenog investicijskog fonda koji upravlja strateški nevažnim portfeljem dionica i udjela B+C čine članovi Povjerenstva Vlade RH za upravljanje strateškim trgovačkim društvima i tri nezavisna člana koje Vlada imenuje iz redova uglednih financijskih stručnjaka s praktičnim iskustvom na tržištu kapitala.

Uprava investicijskog fonda odabire se javnim natječajem ili putem specijaliziranih (engl. head hunting) agencija iz redova domaćih ili stranih financijskih eksperata s iskustvom na tržištu kapitala u područjima korporativnih financija, upravljanja portfeljima i strategije. Članovi uprave ne smiju biti članovi hrvatskih političkih stranaka. Članovi uprave, kao i zaposlenici fonda, imaju konkurentna primanja, a dodatno se nagrađuju ili im se primanja umanjuju, zavisno o uspjehu. Kriterije uspjeha utvrđuje i ugovara nadzorni odbor. Uprava je odgovorna za organizaciju i poslovanje fonda prema najvišim standardima struke. Uprava predlaže i provodi planove upravljanja portfeljem i prodaje udjela odnosno dionica poduzeća iz skupina B i C. Uprava, uz suglasnost nadzornog odbora, može izdvojiti (engl. outsourcing) upravljanje pojedinim dijelovima portfelja. Ugovor o upravljanju mora biti objavljen.

U pogledu upravljanja portfeljem dionica i udjela skupine B i C uprava je potpuno samostalna i uživa slobodu u pogledu nastupa na skupštinama, imenovanja nadzornih odbora, odabira i nagrađivanja uprava, određivanja strategija poduzeća i sl. Bilo kakva vrsta političkog utjecaja na uprave ili poduzeća u portfelju kao i na upravu fonda, zabranjena je.

DUUDI i CERP se integriraju jer više nema razloga za njihovo odvojeno poslovanje. Objedinjena institucija se smanjuje i nastavlja obavljati poslove vezane uz restituciju imovine, pravno sljedstvo ranijih institucija i upravljanje nekretninama. Ispitat će se isplativost formiranja profesionalno upravljanog nekretninskog fonda prema ovdje predstavljenom modelu za dionice i udjele u poduzećima.

AD 4. Segmentacija dionica / udjela fonda

Dionice zatvorenog investicijskog fonda u kojem se nalaze poduzeća skupine A ostaju u vlasništvu RH, a mogu se prenijeti na upravljanje i korištenje tijekom dividendi na neki od državnih fondova koji su opisani u nastavku.

Dionice jednog ili više zatvorenih investicijskih fondova u kojem se nalaze poduzeća skupine B i C dijele se na:

- dionice koje se uz diskont mogu prodati građanima RH i mirovinskim fondovima,
- dionice koje se prenose na fondove posebne namjene radi financiranja prioritetnih projekata:
 - jedan dio se prenosi na upravljanje Agenciji za upravljanje javnim dugom radi stvaranja Rezervnog proračunskog fonda (vidjeti također u poglavlju o jačanju fiskalne odgovornosti i razboritom oporezivanju).
 - drugi dio se prenosi na novi Fond međugeneracijske solidarnosti koji je opisan u nastavku.

AD 5. Financiranje prioritetnih projekata: Rezervni proračunski fond i Fond međugeneracijske solidarnosti

Jedan se dio dionica fonda povjerava na upravljanje Agenciji za upravljanje javnim dugom (AUD). Taj dio predstavlja početni Rezervni proračunski fond koji je objašnjen u poglavlju o fiskalnoj odgovornosti. AUD upravlja tim sredstvima prema pravilima koja će se detaljno razraditi posebnim propisom u cilju smanjenja javnog duga po stopi od 2 postotna boda BDP-a godišnje. Razlog za formiranje rezerve su slučajevi pojave jednokratnih izdataka, čije bi plaćanje inače prijetilo bitnim odstupanjem padajućeg trenda javnog duga od dugoročnog trenda.

Postoje mjere koje su usmjerene ka smanjenju implicitnog (knjigovodstveno budućeg) državnog duga, a prema sadašnjim propisima ne bi se mogle tumačiti kao smanjenje trenutnog duga. Riječ je o prioritetnim projektima međugeneracijske solidarnosti. Na primjer, projekti demografske obnove i privlačenja međunarodnih talenata mogu dovesti do povećanja broja stanovnika Hrvatske u budućnosti, a kroz to mogu povećati buduće porezne osnovice i adekvatnost budućih mirovina bez stvaranja političkih pritisaka na povećanje mirovinskih doprinosa u budućnosti. Takvi projekti su od prioritetnog nacionalnog interesa s obzirom na dramatičnu demografsku sliku Hrvatske.

Također, sredstva se mogu koristiti za ujednačavanje mirovinskih dodataka na kombinirane

mirovine iz prvog i drugog stupa (vidjeti detalje u poglavlju o financijskom sustavu i mirovinama). Zbog toga će se provesti izmjene Zakona o proračunu čiji će članak 65, stavak 1, umjesto: "Primici od prodaje dionica i udjela iz članka 64. ovoga Zakona koriste se samo za otplatu duga u računu financiranja.", sada glisiti: "Primici od prodaje dionica i udjela iz članka 64. ovoga Zakona koriste se samo za otplatu javnog duga i financiranje projekata fonda međugeneracijske solidarnosti."

Pametno će osnovati Fond međugeneracijske solidarnosti (FMS) čija će sredstva služiti isključivo za financiranje dugoročnih projekata demografske obnove, kao što su predškolski odgoj, privlačenje i odgoj talenata, mirovinski dodaci i sl. Na ovaj način će se osigurati da se sredstva od prodaje poduzeća, isplata dividendi i dobiti i drugih načina uvećanja nacionalnog kapitala u državnim poduzećima iskoriste za financiranje prioriternih dugoročnih projekata.

Kako bi se potakla orijentacija na dugi rok i onemogućila brza prodaja dionica koje čine sredstva fonda na veći broj projekata upitne kvalitete, zakonom će se propisati da se u jednoj godini ne smije potrošiti više od jedne desetine početne vrijednosti fonda međugeneracijske solidarnosti.

Članovi Nadzornog odbora FMS-a su potpredsjednici Vlade RH, predsjednik neovisnog Fiskalnog vijeća i tri neovisna stručnjaka. Tri neovisna stručnjaka su ujedno članovi Demografskog savjeta fonda. Demografski savjet čine stručnjaci za demografiju, ekonomiku i sociologiju obitelji te tržište rada i mirovinski sustav. Uprava priprema i predlaže projekte, a Nadzorni odbor ih uz prethodno mišljenje Demografskog savjeta usvaja.

Osim toga, Demografski savjet raspravlja o ukupnoj demografskoj slici i politikama te svoje nalaze i prijedloge šalje na razmatranje Nadzornom odboru FMS-a, a on najmanje jednom godišnje sažetke izvještaja o raspravama i prijedloge dostavlja na razmatranje Vladi RH koja, uz svoje mišljenje, materijale dostavlja Hrvatskom Saboru.

Na isti način sredstva fonda se mogu koristiti za mirovinske dodatke na kombinirane mirovine iz prvog i drugog mirovinskog stupa.

Kako bi mogao redovito ispunjavati svoje novčane obaveze, FMS se može zadužiti do 1/3 neto vrijednosti imovine (NAV-a).

3.6 LOKALNA I PODRUČNA SAMOUPRAVA

PREGLED STANJA

Postojeći regionalni ustroj nije rezultat povijesnih, demografskih, geografskih ili ekonomskih čimbenika, već političke instrumentalizacije. U Republici Hrvatskoj ustrojeno je ukupno 556 jedinica lokalne samouprave, i to 428 općina i 127 gradova te 20 jedinica područne (regionalne)

samouprave, odnosno županija, plus Grad Zagreb koji je posebna jedinstvena, teritorijalna, upravna i samoupravna jedinica koja ima položaj grada i županije. Jedinice su nejednake u pogledu mogućnosti obavljanja javnih poslova, a većina njih nema dostatne administrativne kapacitete za povlačenje sredstava iz EU fondova.

U županijama, gradovima i općinama u Hrvatskoj ima 1.322 župana, njihovih zamjenika, gradonačelnika, njihovih zamjenika, općinskih načelnika i njihovih zamjenika. Ako njima pridružimo predstavnike u gradskim i općinskim vijećima penjemo se na preko 11.000 političara koji su zaposleni ili imaju prihode od političkog mandata. Pri tome bi trebalo još uzeti u obzir i zaposlene u lokalnoj administraciji (lokalne službenike, tajnice, vozače itd.) kojih je nekoliko desetaka tisuća i bitno opterećuju lokalne proračune.

Pametno se zalaže za **značajno reduciranje broja lokalnih jedinica** po uzoru na zemlje gdje se zapaža snažna veza između kompetitivnosti zemalja i provedbe konsolidacijskih reformi lokalne samouprave s ciljem da efikasno pružaju javne usluge građanima te osiguravaju razvojnu funkciju.

Kriteriji za zadržavanje statusa jedinice lokalne i regionalne samouprave trebaju, između ostalog, biti: proračunski kapaciteti, zadovoljavanje kriterija minimalnog vlastitog prihoda i minimalan broj stanovnika. „Upravo je kapacitet temeljna bolest hrvatske lokalne samouprave. Ne toliko onaj fiskalno-financijski, nego temeljni ekonomski kapacitet. Taj je kod velike većine manjih i srednje velikih jedinica na iznimno niskoj razini, jer imaju slabu gospodarsku aktivnost, oslonjenu na tradicionalnoj djelatnosti, ponajprije poljoprivredu, što ih onemogućava da čak i uz neke značajne promjene poreznih propisa namiču dovoljne vlastite prihode.“ (Koprić, 2015). Jedinice lokalne samouprave koje neće moći zadovoljiti navedene, prije svega ekonomske kriterije, grupirat će se oko gravitacijskih urbanih centara. Iznimke mogu biti infrastrukturno i prometno izoliranije otočne ili općine u brdsko-planinskim područjima.

Prijedlog novog teritorijalnog ustroja podrazumijeva grupiranje u 5 regija i 123 urbana centra. Podjela na regije uključuje četiri prirodne regije i petu, koja bi uključivala Zagreb i okolicu, a bila bi organizirana na načelima metropolitanske federacije. Ovakav teritorijalni ustroj omogućit će formiranje većih, financijski i organizacijski snažnijih jedinica, osposobljenih za obavljanje većeg opsega javnih poslova. Prema predviđanjima, broj karijernih lokalnih političara ovakvom reformom smanjit će se za oko tri puta.

Reforma uključuje promjenu sustava financiranja te **fiskalnu decentralizaciju** koja podrazumijeva prijenos ovlasti i odgovornosti za pružanje javnih usluga sa središnje na niže razine vlasti, odnosno prijenos ovlasti prikupljanja određenih poreza i određivanja namjene prikupljenih sredstava prema jasno utvrđenim kriterijima. Do sada su samo 33 grada preuzela

tzv. decentralizirane funkcije (financiranje školstva, zdravstva, socijalne skrbi i sl.) dok su općine iz toga sasvim izostavljene. „No, da bi se novi sustav mogao dugoročno sistemski stabilizirati potrebno je formirati prave autonomne regije sa značajnim razvojnim kapacitetom, planskom i koordinativnom ulogom te ovlastima kakve imaju regije u nizu vrlo razvijenih europskih zemalja, a koje sada kontrolira središnja država. Bez takvog rasterećenja središnje države uopće se ni ne može govoriti o decentralizaciji, a ni pokrenuti snažniji ekonomski razvoj.“ (Koprić, 2015).

Korupcija se u Hrvatskoj institucionalizirala u visokom stupnju na lokalnoj razini vlasti. Zbog povezanosti lokalnih poduzetnika i političkog establishmenta, političari na lokalnoj vlasti u Hrvatskoj mogu pobjeđivati na izborima bez smanjenja opsega svog koruptivnog djelovanja. Štoviše, imaju veće šanse za ostanak na vlasti ako kreiraju sustav koji potiče korupciju. To su temeljni zaključci znanstvenog rada koji empirijski testira utjecaj korupcije na vjerojatnost reizbora lokalnih političara, a koji je kao mjeru korupcije uzeo netransparentnu javnu nabavu lokalnih vlasti (Vuković, 2014). Kako bi se ovakva praksa spriječila, potrebno je provesti skup izbornih, upravnih i institucionalnih reformi kojima bi se tržišnim rješenjima pokušao riješiti problem korupcije u lokalnoj upravi. Jedan primjer je uvođenje institucionalnog **ograničenja vlasti na dva mandata**, što je česta praksa velikog broja zapadnih zemalja na lokalnoj i središnjoj vlasti (tzv. princip “demokratske higijene”). Dva mandata (8 godina) političaru su često dovoljna da stvori sustav ovisnosti i zloupotrijebi javna sredstva, a na ovaj način bi se stalo na kraj „lokalnim šerifima“ koji svoje pobjedničke koalicije grade na kupovanju izborne podrške. Drugi primjer je izrada jedinstvene mjere korupcije lokalne samouprave koja bi koristila višegodišnje podatke o javnim nabavama i infrastrukturnoj potrošnji kako bi se formirala usporediva i jedinstvena mjera (indeks) korupcije među hrvatskim gradovima i općinama. Time bi se omogućilo rangiranje svih gradova i općina prema korumpiranosti, a glasačima bi se omogućila usporedba sa susjednim gradom ili općinom. Navedeno rangiranje financirat će se iz državnog proračuna, novcem koji dobivaju jedinice lokalne samouprave. Uz standardni kriterij nerazvijenosti, kriterij za dodjeljivanje/smanjivanje pomoći iz općeg proračuna bit će nagrađivanje općina i gradova s vrha rang ljestvice, te destimulacija onih s dna ljestvice. Time bi se potaknulo čelnike, odnosno glasače, na uklanjanje korupcije.

PREDNOSTI TERITORIJALNOG PREUSTROJA I DECENTRALIZACIJE

Teritorijalnim preustrojem smanjit će se troškovi plaća, materijalni i ostali troškovi jer će se broj karijernih lokalnih političara smanjiti za oko tri puta što je nužno, ali nije dovoljno. Navedena sredstva moći će se koristiti za razvojne projekte, koja neće sama po sebi biti dovoljna bez osnaživanja ukupnog ekonomskog i ljudskog kapaciteta. Regije trebaju preuzeti značajni broj razvojnih funkcija, što nije moguće u jednom saborskom mandatu već postepeno u duljem vremenskom periodu. Povećanjem veličine jedinice lokalne samouprave, povećat će se njezin

administrativni kapacitet za obavljanje administrativnih poslova, pripremu projekata te apliciranje i korištenje EU fondova, što će postepeno povećavati ukupni ekonomski kapacitet regije

Decentralizacija uključuje i fiskalnu decentralizaciju koja podrazumijeva prikupljanje određenih poreza koji su dosad bili u nadležnosti države te potpuno preuzimanje tzv. decentraliziranih funkcija od strane jedinica lokalne samouprave koje će biti odgovorne za financiranje određenih javnih funkcija. Međutim, ponovo treba istaknuti da ključna odrednica razvoja regija leži u povećanju njihovog izvornog ekonomskog i ljudskog kapaciteta.

4. Gospodarstvo

4.1 JEFTINIJE I JEDNOSTAVNIJE POSLOVANJE

Pametno čvrsto vjeruje da se u Hrvatskoj može stvoriti mnogo prilika za rad, za stvaranje vrijednosti i za veću kvalitetu života. Postavljamo ambiciozni cilj osloboditi poduzetničku inicijativu i ukloniti što više prepreka slobodi poslovanja, stvaranju novih radnih mjesta, inovacijama i novim poslovnim modelima. Gospodarstvenici i građani žele što manje vremena i novca trošiti na administraciju i regulaciju te opravdano traže bržu, jeftiniju i manju javnu upravu koja će stvoriti kvalitetan okvir za poslovanje i potaknuti slobodno tržišno natjecanje.

Hrvatska je već počela provoditi EU načela regulatorne politike kako bi se kroz pametnu regulativu stvorila lakša poslovna klima. Osnovne smjernice obuhvaćaju:

- štiti tržišne i poduzetničke slobode te poticati tržišno natjecanje, sukladno članku 49. Ustava,
- svaka obveza i zahtjev koju administracija postavlja kroz regulativu i procedure mora biti opravdana kroz tzv. test razmjernosti, kao najjednostavnije moguće rješenje, uz zaštitu javnog interesa potrošača, okoliša, zdravlja i sigurnosti,
- ako su procedure i dozvole nerazmjerne svrsi, otežavajuće ili duplicirajuće, moraju se odmah maksimalno pojednostaviti i digitalizirati ili ukinuti,
- državna tijela smiju isti podatak tražiti od korisnika samo jednom (once-only), odnosno interoperabilno razmjenjivati i povlačiti iz registara među institucijama,
- sve obveze i zahtjevi iz regulative vrijede samo ako se nalaze u e-registru na jednom mjestu i moraju biti objavljeni putem Jedinствене kontaktne točke,
- administrativni trošak cjelokupne regulative mora biti izmjeren Standard Cost Model (SCM) metodologijom, uz obvezu poštivanja cilja za rasterećenje slijedom provedenog mjerenja,
- svi postojeći i novi zakonski i podzakonski akti moraju proći kroz procjenu učinka, periodične evaluacije i test utjecaja na male i srednje poduzetnike,
- male i srednje poduzetnike se može izuzeti od određenih administrativnih obveza,
- svi zakonski i podzakonski propisi moraju periodički prolaziti kroz detaljni pregled usklađenosti s EU pravilima slobode unutarnjeg tržišta i tržišnog natjecanja,
- kazne inspektora moraju imati visinu razmjernu riziku za javni interes i trebaju se odnositi samo na ozbiljne prekršaje, a inspektori ne smiju kažnjavati poslovne subjekte za sitne prekršaje, već trebaju davati jasne upute s rokovima provedbe,

- osigurati poštivanje svih EU pravila slobode unutarnjeg tržišta i tržišnog natjecanja,
- pružati podršku međuresornoj vladinoj radnoj skupini za poslovnu klimu i investicije na kojoj poslovni i javni sektor dogovaraju mjere za uklanjanje prepreka poslovanju,
- obvezati sve institucije na potpunu digitalizaciju svih procesa,
- uspostaviti nadzor inspektora kako bi se spriječilo arbitrarno kažnjavanje poduzetnika, uz preispitivanje visine kazni,
- uspostaviti nadzor svih administrativnih struktura koje reguliraju propise i procedure kako bi se spriječilo uvođenje ili zadržavanje troškova i prepreka za građane i gospodarstvo,
- uspostaviti jedinstveni sustav mjerenja učinkovitosti javnih službenika i poticati kompetitivni sustav nagrađivanja kvalitete javnog upravljanja sukladno reformskim ciljevima,
- uspostaviti analitički mehanizam praćenja svih metodologija koje utječu na konkurentnost i poslovnu klimu sa svrhom dizajniranja odgovarajućih javnih politika i reformi,
- koordinirati integriranu provedbu svih javnih politika i reformi koje Hrvatska usklađuje s Europskom komisijom u okviru tzv. Europskog semestra,
- definirati ujednačena načela regulatorne politike i nadzirati primjenu među svim institucijama.

Cilj: Rasteretiti gospodarstvo administrativnih troškova i ukloniti regulatorne prepreke slobodi tržišnog poslovanja.

Navedeni cilj nastavlja se na već započetu reformu poslovne klime koju Ministarstvo gospodarstva međuresorno koordinira uz podršku Europske komisije, u okviru Europskog semestra. Ministarstvo gospodarstva je 2016. godine iniciralo sveobuhvatni „Akcijski plan za smanjenje administrativnog opterećenja gospodarstva i uklanjanje regulatornih prepreka slobodi tržišta usluga“. Svake godine donosit će se akcijski planovi sukladno godišnjim nacionalnim programima reformi u okviru procesa Europskog semestra.

Pametno smatra da u administrativna rasterećenja treba krenuti još ambicioznije i odmah nakon formiranja Vlade te prvi put sa sustavnim pristupom uz snažnu podršku vrha Vlade i koordinaciju svih institucija.

Ključne mjere:

1. Formiranje posebnog **Ureda za pametnu regulativu** za poticanje i osiguranje smanjenja administrativnih troškova i prepreka tržištu.
2. Razvoj **portala** za prijavu prepreka slobodi poslovanja.

3. **Mjerenje učinka regulative** primjenom Standard Cost Model metodologije za sustavno mjerenje i smanjenje administrativnog opterećenja gospodarstva.
4. Ukidanje znatnog dijela **parafiskalnih nameta**.
5. Sustavno upravljanje pokazateljima za **povećanje konkurentnosti**, ekonomske slobode, lakoće poslovanja i deregulacije tržišta.

AD 1. Ured za pametnu regulativu

Formiranje centralnog Ureda za pametnu regulativu je potrebno zbog podrške provedbi većih započetih reformskih aktivnosti i zbog još ambicioznijeg sustavnog pristupa. Ono će nadležne institucije usmjeravati i obvezati prema smanjenju administrativnog opterećenja i uklanjanju prepreka poslovanju i tržišnoj konkurenciji, pogotovo kako bi se otklanjali birokratski otpori na nižim razinama. **Pametno** postavlja Uredu za pametnu regulativu mjerljive operativne ciljeve:

- do kraja I. kvartala 2017. godine spriječiti uvođenje novih administrativnih opterećenja i prepreka,
- do kraja I. kvartala 2017. godine rasteretiti gospodarstvo za minimalno 30%, slijedom već izmjerenog administrativnog troška poslovanja u 7 regulatornih područja, kroz međuresorno već definiranu uštedu od 1,5 milijardi kuna,
- do kraja 2018. godine rasteretiti gospodarstvo za minimalno 30%, slijedom planiranog nastavka mjerenja administrativnog troška u ostalim regulatornim područjima poslovanja (pored gore spomenutih 7 regulatornih područja),
- parafiskalno rasteretiti gospodarstvo za barem 1 milijardu kuna svake godine u razdoblju 2017.-2019.,
- do kraja 2019. godine ukloniti barem 1.000 regulatornih prepreka slobodi poslovanja na tržištu, slijedom dobivenih inicijativa gospodarstvenika i prethodnih analiza regulative,
- do kraja 2017. godine liberalizirati tržište usluga sukladno EU Direktivi o uslugama i EU Strategiji unutarnjeg tržišta, kroz uklanjanje preostalih identificiranih prepreka tržišnoj konkurenciji kao i novim poslovnim modelima,
- do kraja 2017. godine razviti naprednu i korisnički prilagođenu verziju Jedinствене kontaktne točke (psc.hr) sa svim informacijama o uvjetima poslovanja na tržištu, regulativi i administrativnim procesima na jednom mjestu, zajedno s elektroničkim procesima za pokretanje poslovanja i ishodenje dozvola za pojedine uslužne djelatnosti,
- do kraja 2019. godine unaprijediti pozicije hrvatskog gospodarstva prema pokazateljima konkurentnosti (Svjetsko izvješće o konkurentnosti), ekonomske slobode Fraser instituta, lakoće poslovanja (Doing Business) i deregulacije tržišta (Product Market Regulation).

AD 2. Portal „Stop birokraciji“

Pri Uredu za pametnu regulativu će se uspostaviti portal do kraja II. kvartala 2017. godine. On će biti otvoren za prijavljivanje prepreka slobodi poslovanja i problema s administracijom za sve inicijative građana i poduzetnika. Svi problemi s prekomjernom birokracijom i administracijom moći će se prijaviti na jednom mjestu, uz povratni odgovor Vlade. Zaprimljene inicijative će se razraditi u konkretne mjere za čiju provedbu premijer mora dati rok nadležnom ministru.

Portal će se moći iskoristiti i za prijavu drugih inicijativa kao i problema kao što su rastrošnost birokracije s javnim novcem poreznih obveznika. Građanima se može ponuditi da participativno sudjeluju u predlaganju ideja za smanjenje državne potrošnje i u formiranju dijela državnog proračuna.

Na Jedinstvenoj kontaktnoj točki započeti će razvoj e-registra cjelokupne regulative i svih procedura za gospodarstvo koji bi bili obvezujući samo ako se nalaze u tom e-registru.

AD 3. Mjerenje učinaka regulative

Sve institucije će se obvezati na procjene učinaka propisa, pogotovo na procjene gospodarskih učinaka. Također će se osigurati da sve institucije primjenjuju Standard Cost Model (SCM) metodologiju za mjerenje i smanjenje administrativnog troška, u koordinaciji s Ministarstvom gospodarstva.

Standard Cost Model metodologija poseban je i glavni alat u okviru sustava procjene učinaka propisa za mjerenje administrativnog troška koji poslovni sektor ima spram regulacije i birokracije. SCM se koristi u gotovo svim državama članicama EU-a i OECD-a, a od 2015. koristi se i u Hrvatskoj. Svakim iznosom administrativnog rasterećenja otvara se prostor za povećanje vremena i novca koje poslovni sektor može uložiti u poslovne aktivnosti na tržištu što dovodi do povećanja produktivnosti, učinkovitosti i prihoda.

SCM mjerenje uključuje sljedeće aktivnosti: određivanje regulatornih područja odnosno zakonskih i podzakonskih akata za mjerenje; tablično popisivanje svih propisanih administrativnih obveza poslovnih subjekata, zajedno s potrebnim podacima i dokumentima, radnjama i godišnjom učestalošću; provođenje fokus grupa s poslovnim udruženjima i/ili pojedinačnih intervjua kako bi se prikupili podaci od poslovnih subjekata o trošku vremena i naknadama; prikupljanje statističkih podataka o troškovima plaća i broju subjekata na koje se propisane obveze odnose; provođenje mjerenja slijedom prikupljenih rezultata; definiranje konačne vrijednosti troškova; iniciranje, usvajanje i provedba mjera za administrativno rasterećenje; provedba mjera

rasterećenja od strane nadležnih institucija kroz izmjene zakonskih i/ili podzakonskih akata te administrativnih procesa i praksi.

AD 4. Parafiskalno rasterećenje

Ambiciozniji plan parafiskalnog rasterećenja gospodarstva za kojega se **Pametno** zalaže je minimalno 1 milijardu kuna na godišnjoj razini u razdoblju 2017.-2019. Bitno je zadržati one stavke koji nose vitalnu javnu korist kao što su naknada za korištenje, uređenje i zaštitu voda te vodni doprinos (uz sagledavanje mogućnosti objedinjavanja). Ostale parafiskalne namete treba ukinuti, pogotovo namete s velikim opterećenjem. Očekuje se srednjoročni učinak na rast BDP-a od barem 2 postotna boda, uslijed administrativnog i parafiskalnog rasterećenja te uklanjanja prepreka konkurenciji i slobodi poslovanja.

Očekuje se srednjoročni učinak cjelokupne regulatorne reforme na rast BDP-a od barem 2 postotna boda, uslijed administrativnog i parafiskalnog rasterećenja te uklanjanja prepreka konkurenciji i slobodi poslovanja.

Glavni konkurentni Hrvatskoj su zemlje srednje i istočne Europe, odnosno regija od Baltika do Crnog mora, koje su nas prestigle, neke odavno, a neke nedavno. Kada se sagledaju ključne metodologije i njihovi pokazatelji, zadaća reforme poslovne klime je jasna i mjerljiva – povećati konkurentnost i ekonomsku slobodu, odnosno olakšati poslovanje.

AD 5. Konkurentnost gospodarstva

Prema Svjetskom izvješću o konkurentnosti za 2014.-2015. Svjetskog gospodarskog foruma, Hrvatska je na 77. mjestu od 144 zemalja. Kako pojedini pokazatelji nedvojbeno pokazuju najkritičnija hrvatska područja su visoka regulatorna opterećenja ekonomske slobode poslovanja u gospodarstvu uzrokovana neučinkovitim državnim birokracijom u dizajnu adekvatnih javnih politika.

Prema izvješću o ekonomskoj slobodi Fraser instituta za 2015. godinu Hrvatska se nalazi na 84. mjestu sa 69% ekonomske slobode. Uz porezno rasterećenje, obuzdavanje javnog duga i potrošnje te poboljšanje pravosuđa i zaštite vlasničkih prava, najveći prostor za poboljšanje je povećanje slobode poslovanja na način da se smanjuje visoki teret regulacije i administrativnih opterećenja, od procesa pokretanja do zatvaranja poslovanja.

Kako bi se unaprijedila pozicija Hrvatske prema Doing Business Svjetske banke, dodatne mjere

za olakšanje uvjeta poslovanja uključuju digitalizaciju i interoperabilnost administrativnih procesa, odnosno smanjenje administrativnih troškova, broj dana i procedura u određenim područjima regulative, od pokretanja do zatvaranja poslovanja.

Sukladno EU Direktivi o uslugama, odnosno pravilima slobode unutarnjeg tržišta usluga, Ministarstvo gospodarstva međuresorno potiče uklanjanje preostalih regulatornih prepreka lakšem pristupu tržištu uslugama, kao i novim poslovnim modelima. Temeljni dokument za provedbu je „Javne politike za razvoj i reformu tržišta profesionalnih i poslovnih usluga“. Niz sektora je već liberaliziran, a neke sektore tek čeka izazov jačanja konkurencije i olakšanja uvjeta poslovanja.

Hrvatska je pristupila EU kao najstrože regulirana članica, kako pokazuje Product Market Regulation (PMR) metodologija OECD-a. Nužno je poticanje olakšanja regulatornog pristupa tržištima usluga i roba, kroz uklanjanje suvišnih državnih kontrola i intervencija i prepreka tržišnoj konkurenciji, kako bi se Hrvatska pozicionirala u okviru prosjeka EU.

4.2 PAMETNE SPECIJALIZACIJE

Osiguravanje visokog životnog standarda i dugoročnog rasta u modernim društvima, naročito u vremenima kompleksnih ekonomskih kretanja i izazovnih demografskih trendova, temelji se na pametnim ulaganjima u inovacije, istraživanje i ljudski potencijal. Stoga je Europska unija započela inicijativu za izradu Strategija pametne specijalizacije, kao novi pristup ekonomskom razvoju sa snažnim poticanjem istraživanja i inovacija. Ovom se inicijativom zemlje članice potiču na razvijanje novog ekonomskog modela koji bi trebao povećati kompetitivnost svake pojedine zemlje, kao i Europske unije u cjelini. **Pametna specijalizacija** pritom obuhvaća definiranje teritorijalnog kapitala i potencijala svake zemlje i regije, naglašavanje konkurentnih prednosti kao i umrežavanje dionika i resursa oko vizije budućnosti temeljene na izvrsnosti. Ona uključuje i jačanje nacionalnih i regionalnih inovacijskih sustava, utvrđivanje i razvoj tematskih inovacijskih platformi i unapređenje razmjene znanja, kao i širenje prednosti inovacije kroz cijelo gospodarstvo. Pametna specijalizacija novi je koncept inovacijske politike strukturiran u cilju promidžbe učinkovite i djelotvorne uporabe javnih ulaganja u istraživanje i razvoj. Njezin cilj je potaknuti inovacije radi postizanja gospodarskog rasta i prosperiteta omogućavajući državama/regijama da se fokusiraju na svoje prednosti.

Hrvatska je u travnju 2016. godine privela kraju dugotrajan proces izrade **Strategije pametne specijalizacije** gdje se strukturiraju mjere korištenja komparativnih prednosti koje Hrvatska ima u razvijenoj farmaceutskoj industriji te zdravstvu i kvaliteti života, sektoru elektrotehnike, elektronike te informacijsko-komunikacijskih tehnologija, u energetici i očuvanju okoliša, u

strojogradnji i proizvodnim tehnologijama, u razvoju naprednih materijala te u prehrambenoj i drvnoj industriji, odnosno bio-ekonomiji.

Pametno podržava ovakav način planiranja i vođenja razvoja kroz poticanje inovacija, istraživanja i ljudskog potencijala, a posebno se zalažemo za energetske neovisnost Hrvatske, temeljenu na obnovljivim izvorima energije te za zaštitu okoliša i održivi razvoj, uključujući gospodarenje otpadom u skladu s najboljim praksama zemalja EU. Važan nam je i razvoj prioritetnog područja hrane i bioekonomije, s posebnim naglaskom na razvoju biotehnologije, ali i povezanih i konvergirajućih ključnih razvojnih tehnologija, odnosno sektora nanotehnologije i informacijskih tehnologija. Doista, ti sektori obuhvaćaju tri od pet tematskih prioritetnih područja identificiranih u Strategiji pametne specijalizacije RH, i to energiju i održivi okoliš, te hranu i bioekonomiju povezanu sa zdravljem i kvalitetom života. U svakom će se slučaju u svom djelovanju **Pametno** zalagati za sustavnu i integralnu provedbu Strategije pametne specijalizacije temeljene na društveno korisnim inovacijama, te posebno korištenju i razvoju provedbenih instrumenata poput znanstvenih centara izvrsnosti, zajednica znanja i inovacija, tehnoloških platformi, klastera konkurentnosti, centara kompetencija i poslovno-inovacijskih centara.

Inovacije su smještene i u središnji fokus strategije EU 2020 jer se inovacijama rješava većina strukturnih problema koji sprečavaju jačanje konkurentnosti kao i ključnih društvenih izazova koji prate promjene u klimi, opskrbi energijom, zdravstvu i starenju stanovništva. Hrvatska također ima cilj osnažiti inovacijske potencijale kako bi se povećala konkurentnost gospodarstva i kako bi se uspješno borila s društvenim izazovima i promjena. Povećanje inovacijskog potencijala postiže se prije svega kroz kvalitetu u obrazovanju i razvoj radnih i poslovnih vještina, kao i kroz izvrsnost u znanosti te transferu znanja u gospodarstvo i efikasno funkcioniranje tržišta.

Sve navedeno će, pak, biti omogućeno razvojem **pametnih vještina**, među kojima su i digitalne vještine, odnosno unaprjeđenjem kvalifikacija postojeće i nove radne snage za pametnu specijalizaciju kroz provedbu mehanizma Hrvatskog kvalifikacijskog okvira za isporuku programa obuke temeljenih na budućim i srednjoročnim potrebama za takvim vještinama. Doista, glavna pokretačka snaga pametne specijalizacije je kvalificirana radna snaga i sposobnost prepoznavanja potreba za budućim vještinama kako bi ih se na vrijeme uklopilo u odgovarajuće programe izobrazbe, a koje će se posljedično primijeniti na relevantne grupe zaposlenih i nezaposlenih.

4.2.1 ENERGIJA I ODRŽIVI OKOLIŠ

4.2.1.1 ENERGIJA

Bitna obilježja energetskeg sektora u Hrvatskoj su:

- kapacitet energije u hrvatskom elektroenergetskom sustavu trenutno se sastoji od oko 45% energije dobivene iz termoelektrana, 45% iz velikih hidroelektrana te 10% iz obnovljivih izvora energije;
- ovisnost Hrvatske o uvozu energije iznosi od cca. 50%, pri čemu u uvozu dominira nafta, zatim plin, električna energija i ugljen,
- što se pokazatelja izraženog kao udio uvoza električne energije u odnosu na ukupnu potrošnju, RH je na začelju EU-a, što je manjim dijelom rezultat nedostatka proizvodnih kapaciteta, a primarno njihove tehničke zastarjelosti i ekonomske neefikasnosti,
- dugoročno najvjerojatnije ne možemo računati ni na kakve značajnije vlastite izvore fosilnih oblika energije,
- strategija energetskeg razvoja je zastarjela i neprimjenjiva u današnjim nacionalnim i EU okvirima,
- dominantnu ulogu u energetici imaju velika javna (državna) poduzeća, od kojih vjerojatno najznačajnije – INA - nije pod kontrolom RH,
- razina političke kontrole nad državnim energetskeg poduzećima i ostalim pratećim institucijama prevršila je svaku mjeru, nauštrb izbora upravljačkih struktura iz redova vrsnih profesionalaca putem javnih natječaja,
- recesija i ostale objektivne i subjektivne okolnosti onemogućavaju ozbiljnije investicije u energetici, bez obzira na želju političkih struktura da se nešto u tom smjeru pokrene,
- EU politike i direktive trebale bi imati snažan utjecaj na formiranje nacionalnih ciljeva, strategije i zakonodavstva, što se u praksi više-manje u RH reflektira samo na deklarativnoj razini,
- visoka je senzibilnost javnosti po pitanjima zaštite okoliša,
- visoka je razina javnog i djelomično političkog konsenzusa o nužnosti transformacije energetskeg sektora u „obnovljivom“ smjeru, ali sa slabo vidljivim rezultatima i nepostojećom strategijom, kako kratkoročnom, tako i dugoročnom.

PAMETNA energetska politika primarno će se zalagati za uspostavu institucionalnog i zakonodavnog okvira po uzoru na najbolje prakse razvijenih država članica EU-a te provedbu konkretnih mjera koje će u kratkoročnom (nekoliko godina) i dugoročnom (desetljeća) razdoblju omogućiti **ekonomski održivu transformaciju energetskega sektora** sa sljedećim ciljevima:

- povećanje sigurnosti opskrbe energijom iz vlastitih izvora i smanjenje ovisnosti o uvozu;
- postupno **povećanje udjela obnovljivih izvora energije** u ukupnoj potrošnji, minimalno onakvom dinamikom i onakvim mehanizmima provedbe kakvi su usvojeni na razini EU-a („Okvir za klimatsku i energetska politiku u razdoblju 2020.- 2030.“, „Okvirna strategija za otpornu energetska Uniju s naprednom klimatskom politikom“), a po mogućnosti i više, u okvirima ekonomskih sredstava raspoloživih za dodatne poticaje;
- **poticanje energetske učinkovitosti** u svim ključnim sektorima, posebno u graditeljstvu, prometu i industriji, na istim osnovama kao prethodna stavka, s ciljem transformacije u samoodrživi poslovni sektor umjesto isključivog trošenja javnog novca;
- ozbiljna **uspostava otvorenog i funkcionalnog tržišta energije** u RH (nafte, električne energije i plina) u okviru regionalnih tržišta, a u skladu s EU direktivama, uz potpuno transparentno razdvajanje mrežnih djelatnosti, koje će biti isključivo u funkciji razvoja tržišta i konkurentnosti u cilju smanjenja cijena energenata te poticanja (umjesto opstrukcije) izgradnje novih proizvodnih energetskega objekata;
- poticanje razvoja i **uključenosti domaće industrije**, korištenja domaćih energenata, aktiviranje i usmjeravanje domaćih istraživačkih i razvojnih kapaciteta u realni sektor, te općenito svih aktivnosti koje mogu doprinijeti povećanju industrijske proizvodnje, rastu BDP-a i smanjenju cijena energenata;
- **planiranje javnih investicija u energetici na realnim tržišnim osnovama i „čistim“ energentima**, uz eventualna odstupanja koja moraju imati pokriće u dugoročnim strateškim interesima RH, odnosno javnom interesu, uz aktiviranje domaćeg zamrznutog kapitala i privlačenje ozbiljnih vanjskih investitora;
- potpuna **depolitizacija struke**, pogotovo u javnim/državnim poduzećima i agencijama, na način da stručnost i kompetencija postanu na svim razinama isključivi kriteriji kadrovskog odabira, koji će se provoditi javnim i transparentnim natječajima;
- sve rasprostranjenija upotreba **pametnih energetskega sustava** koji zahtijevaju i novu razinu održavanja i monitoringa korištenjem naprednih tehnologija poput pametnih senzora i autonomnih robotskega tehnologija koja su u stanju samostalno obavljati nadzor i održavanje te na taj način smanjiti troškove, te u tom okviru daljnje jačanje klastera „Inteligentna energija“;
- **razvoj ICT rješenja povezanih s energetskega sektorom** (pametni gradovi i napredne komunalne usluge, pametna mobilnost, pametno življenje).

PAMETNA energetska politika uspostavlja institucionalni i zakonodavni okvir po uzoru na najbolje prakse razvijenih EU država, s konkretnim provedbenim mjerama, potiče obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost na ekonomski održivim načelima, investicije planira na realnim tržišnim osnovama, razvija otvoreno i integrirano tržište energenata, inzistira da stručnost i kompetentnost budu isključivi kriteriji odabira kadrova - sve u cilju smanjenja energetske ovisnosti, smanjenja cijena energenata i dugoročne tranzicije prema „zelenoj“ energetici.

4.2.1.2 OKOLIŠ I PRIRODA

Okoliš i priroda pripadaju najvećim vrednotama ustavnoga poretka RH. Svatko ima pravo na zdrav okoliš, a skrb o okolišu vode država i lokalna te područna (regionalna) samouprava, te svaki pojedinac. Kao osnovni ciljevi zaštite okoliša i prirode u Hrvatskoj prepoznati su:

- čuvati i unapređivati stanje okoliša, a opterećenja na okoliš pratiti i svesti na najmanju moguću mjeru (otpad, emisije, izvanredni događaji);
- definirati i provoditi jasne i učinkovite mjere (plan) za očuvanje i unapređenje kvalitete okoliša i prirode te sankcioniranje štetnog djelovanja (temeljem postojećeg zakonodavstva i standarda) uz praćenje stanja okoliša korištenjem robotskih tehnologija i autonomnih sustava, odnosno inovativnih tehnologija temeljnih na razvoju naprednih mreža senzora u internetskom okruženju „interneta stvari“, upravljanju i analizi velikih količina podataka i rješenjima u oblaku;
- osigurati dugoročni održivi razvoj Hrvatske, što podrazumijeva usklađenost politike očuvanja okoliša i prirode s ekonomskim i društvenim napretkom;
- pomnim i transparentnim planiranjem i provedbom zacrtanog osigurati dobrobit sadašnjih i budućih generacija u okviru razumnog raspolaganja prirodnim resursima na način da se ne ugrozi otpornost ekosustava („živjeti dobro unutar granica planeta“).

Stanje okoliša sagledava se kroz informacije iz Izvješća o stanju okoliša. Pritisci na okoliš dolaze iz raznih dijelova društva, a najjači su sektorski pritisci prometa, energetike, industrije, turizma i poljoprivrede. Nužno je napomenuti da u Hrvatskoj još uvijek postoje i minski sumnjive površine koje iznose 476,60 četvornih kilometara.

STANJE OKOLIŠA U RH

Razmatrajući podatke o kvaliteti zraka može se zaključiti da je zrak uglavnom čist ili neznatno onečišćen (1. kategorija), a samo u pojedinim urbanim područjima umjereno i prekomjerno onečišćen (2. i 3. kategorija). Prema Izvješću o stanju okoliša iz 2014. godine, iako su emisije lebdećih čestica PM10 smanjene za 20 posto u odnosu na baznu 1990. godinu, u Zagrebu, Osijeku, Kutini i Sisku još uvijek dolazi do prekomjernog onečišćenja. Prekogranično onečišćenje zraka sumporovodikom, sumporovim dioksidom i lebdećim česticama na području Slavenskog Broda, koje je uzrokovano preradom nafte u rafineriji na teritoriju Bosne i Hercegovine, zahtijeva hitno rješavanje. Nužno je intenzivirati aktivnosti kojima se smanjuje zagađenje zraka u gradovima (unaprijediti sustav upravljanja i praćenja kakvoće zraka, što će dovesti do unapređenja urbanog okoliša).

Uz to, u Operativnom programu Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. nalazimo i cilj očuvanja urbanog okoliša. Potrebne su aktivnosti kojima se unapređuje urbani okoliš, revitaliziraju gradovi, obnavljaju i dekontaminiraju nekadašnja industrijska zemljišta, uključuju prenamijenjena područja, smanjuje zagađenje zraka i promiču mjere za smanjenje buke. Te mjere su povezane i s učinkovitim upravljanjem resursima, ponovnim korištenjem napuštenih gradskih lokacija te poboljšanjem stanja okoliša u gradu.

Od 2008. godine količina onečišćujućih tvari direktno ispuštena u vode/more se smanjuje, a povećava se ispuštanje u sustav javne odvodne s centralnim uređajem za pročišćavanje. Povećan je broj uređaja za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda u odnosu na 2008., a povećan je i broj uređaja s višim stupnjem pročišćavanja. Povećan je i udio priključenosti stanovništva na sustav javne odvodnje. Iako Hrvatska ima dostatne obnovljive vodne resurse, njihova je vremenska i prostorna raspodjela neravnomjerna i nepovoljna. To je naročito izraženo u obalnom području ljeti. Zahtjevi "Okvirne direktive o vodama" preneseni su u nacionalno zakonodavstvo, a odstupanja od dobrog stanja površinskih voda najveća su s obzirom na hranjive tvari i hidromorfološko opterećenje na vodnom području rijeke Dunav. U sustavu javne vodoopskrbe prisutni su veliki gubici (48 posto). Značajan problem predstavljaju poplave (2010., 2012., 2014.). Stoga Hrvatsku očekuju značajna ulaganja u vodno gospodarstvo kako bi se ispunili zahtjevi pravne stečevine Unije, poboljšao javni vodoopskrbni sustav radi osiguranja kvalitete i sigurnosti opskrbe pitkom vodom te unaprijedio sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda radi poboljšanja stanja voda.

Ekološko stanje najvećeg dijela hrvatskog dijela Jadrana i dalje je najvišeg stupnja kakvoće. Kakvoća mora za kupanje viša je od europskog prosjeka, a padom gospodarskih aktivnosti u priobalnom dijelu smanjilo se i onečišćenje morskog okoliša koje dolazi s kopna. Ipak, i dalje nije uspostavljen kontinuirani sustav praćenja stanja morskog okoliša, a zabilježen je i

unos novih vrsta u morski ekosustav. Obalno i otočno područje niz je godina izloženo pritisku izgradnje zbog nekontroliranog širenja gradnje duž obalne crte, privatizacije pomorskog dobra i bespravne gradnje. Očekuje se da će taj prostor i dalje biti izložen pritiscima turizma, prometa, ribarstva/marikulture, poljoprivrede i šumarstva. Stoga treba intenzivirati mjere za očuvanje tog područja.

U Hrvatskoj zemljište pod usjevima čini 27 posto površine. Pozitivno je što se poljoprivredno zemljište sve više koristi u skladu s načelima održive poljoprivrede, a posljednjih godina značajno je i povećanje poljoprivrednih površina u sustavu ekološke i integrirane proizvodnje. Kako još uvijek nije donesen osnovni zakon o zaštiti tla i zemljišta, još uvijek ne postoji cjelovita politika održivog gospodarenja i zaštite tla i zemljišta. Ne postoji ni sustav trajnog praćenja tla, a nedostupni su i podaci o stanju tla na nacionalnoj razini pa je osnovni cilj u tom segmentu zaštite okoliša uspostavljanje zakonskog okvira.

Šume čine 48 posto kopnenog teritorija Hrvatske i njima se gospodari prema pravilima certifikata FSC (Forest Stewardship Council). 95 posto šuma je prirodnog postanka, a 78 posto šuma i šumskog zemljišta je u vlasništvu države. Šume su važne za ublažavanje klimatskih promjena jer djeluju kao spremnici ugljika. Na stanje šuma utjecali su ekstremni klimatski uvjeti (2012. godine zabilježeno je kompleksno sušenje šuma dok je u veljači 2014. godine Gorski Kotar pogodio veliki ledolom), a velike površine su opožarene (2012. zabilježeno je 570 požara od čega najveći dio u krškom prostoru).

Ekološka mreža Natura 2000 u Hrvatskoj obuhvaća 37 posto kopna i 17 posto mora, što je ukupno oko 30 posto ukupne površine Hrvatske. Najveću prijetnju biološkoj raznolikosti predstavlja fragmentacija staništa te unos stranih invazivnih vrsta. **Osnovni ciljevi u narednom razdoblju su izrada i implementacija planova upravljanja strogo zaštićenim svojstama i popisi stranih invazivnih vrsta, te popis zavičajnih sorti kultiviranih biljaka.**

Zaštita i obnova biološke raznolikosti i tla te promicanje usluge ekosustava može se ostvariti poboljšavanjem znanja o stanju biološke raznolikosti kao osnove za učinkovito upravljanje, uspostavom okvira za održivo upravljanje zaštićenim dijelovima prirode, razminiranjem te obnovom i zaštitom šuma i šumskih područja u zaštićenim područjima i područjima mreže Natura 2000. Očuvanje, zaštita, promicanje i razvoj prirodne i kulturne baštine nužno je i zbog razvoja novih vidova turizma. Očuvani prirodni i kulturni kapital povećat će privlačnost određenih lokacija, no nužno je održivo upravljati lokacijama prirodne baštine (slučaj NP Plitvička jezera).

Otpad je već dugi niz godina najveći problem zaštite okoliša u Hrvatskoj. Od 2008. godine smanjuju se količine proizvedenog otpada i to zbog gospodarske krize (u razdoblju 2008.-2012. zabilježeno je 7 postotno smanjenje). U 2012. količina komunalnog otpada po stanovniku iznosila je 390 kg, dok je prosjek EU-a 503 kg. Pozitivan je trend primijećen i u povećanju uporabljenog

komunalnog otpada i s time povezanog smanjenja udjela komunalnog otpada koje se odlaže na odlagališta. Unatoč određenim pozitivnim kretanjima u području gospodarenja otpadom, još je uvijek mnogo prostora za poboljšanje.

Osnovni je cilj uspostaviti cjeloviti i učinkoviti sustav gospodarenja otpadom sanacijom i zatvaranjem postojećih neuređenih odlagališta otpada, divljih odlagališta, postojećih crnih točaka (lokacije visokog rizika za okoliš i ljudsko zdravlje) te razvijanjem odvojenog sakupljanja i obrade otpada. Taj osnovni cilj može se postići:

- sprečavanjem nastanka otpada (u fokusu strategije Europa 2020 je prijelaz s linearnog na kružno/cirkularno gospodarstvo koje se temelji na održivom gospodarenju resursima i produženju životnog vijeka materijala/proizvoda);
- povećanjem iskorištenja korisnih sirovina – nužno je osigurati pripremu za ponovnu uporabu i recikliranje otpadnih materijala (papir, metal, plastika i staklo iz kućanstva);
- unapređenjem sustava posebnih kategorija otpada (ambalažni, električni i elektronički otpad, otpadne baterije i akumulatori, otpadna vozila i gume);
- smanjenjem ukupne količine otpada koji se odlaže na neuređena odlagališta (31. 12. 2015. godine najveća dopuštena masa otpada koja se godišnje smjela odlagati na svim neusklađenim odlagalištima u Hrvatskoj iznosila je 1,2 milijuna t, a do 31. 12. 2017. treba je smanjiti na 0,8 milijuna t);
- smanjenjem količina biorazgradivog komunalnog otpada koji se odlaže na odlagalištima otpada;
- unaprjeđenjem sustava gospodarenja opasnim otpadom (do 2021. godine potrebno je povećati količinu sakupljenog i obrađenog opasnog otpada za 40 posto u odnosu na 2013. godinu).

Zaštita okoliša i prirode **neodvojiva je od gospodarskih sektora** (prostornog uređenja, energetike, industrije, prometa, poljoprivrede, turizma, ribarstva, šumarstva) **jer su upravo okoliš i priroda njihovi temeljni resursi**. Ipak, dosadašnja praksa nije uvijek i u svim sektorima iskazala pozitivne pomake. Naime, definirani ciljevi i konkretno propisane mjere u nekim su se slučajevima pokazali samo kao deklarativno strateško opredjeljenje. Stoga je potrebno formulirati i provoditi takve javne politike koja će kroz inovacije, transfer naprednih tehnologija i strukturne promjene u svim sektorima omogućiti poticanje rasta, razvoja novih djelatnosti, konkurentnosti i otvaranje novih radnih mjesta.

Okoliš ne poznaje granice pa RH nije izdvojena od učinaka na okoliš koji dolaze iz susjednih zemalja (npr. prekogranično onečišćenje zraka), ni od učinaka globalizacije (trgovina, promet,

ljudi, ideje), odnosno globalnih mega-trendova na planetu (npr. porast emisija od prometa, klimatske promjene). **Ulaganje u ekonomski, društveni i prirodni kapital, kao i tehnološke inovacije** preduvjet je za dugoročnu konkurentnost i ekonomski prosperitet, socijalnu koheziju, kvalitetu zapošljavanja i bolju kvalitetu okoliša i prirode. Preporuka je sagledati okoliš i prirodu RH u širem kontekstu, ali u planiranju i djelovanju treba se, u najvećoj mogućoj mjeri, **oslanjati na vlastite prirodne resurse**. Pritom je nužno osigurati sve mehanizme za praćenje i procjenu njihove količine i kvalitete, očuvanja, racionalnog korištenja te planskog i održivog planiranja iskorištavanja, budući da se radi o **nacionalnom bogatstvu koje je u vlasništvu svih građana RH**.

Bez stabilnog financiranja nema održivog razvitka RH - održive proizvodnje i potrošnje, učinkovitog korištenja prirodnih resursa, smanjenja emisija u okoliš ni učinkovito uređenog sustava gospodarenja otpadom. Posljednjih je desetljeća **sektor zaštite okoliša definitivno prepoznat kao profitabilna poslovna mogućnost**. Eko-inovacije igraju sve značajniju ulogu. Zaštita okoliša i prirode financira se prvenstveno iz državnog proračuna, a u manjoj mjeri i iz proračuna jedinica područnih (regionalnih) i/ili lokalnih samouprava. Pojedine ustanove u sustavu zaštite okoliša financiraju se i vlastitim prihodima i donacijama međunarodnih i domaćih pravnih osoba. Od početka 2000. značajnu i sve veću ulogu imaju i sredstva EU-a. Organizacije civilnog društva u području zaštite okoliša i prirode financiraju se kroz projekte, sponzorstva i donacije.

U razdoblju 2008.-2012. u proračunskoj kategoriji zaštite prirode tijekom cijelog razdoblja izdvajalo se u prosjeku 0,06 posto ukupnog državnog proračuna (oko 70,5 milijuna kuna¹, što je 14 posto manje nego u razdoblju 2004.-2008.). Udio sredstava iz međunarodnih izvora raste u promatranom razdoblju te je u 2012. godini u ukupnom financiranju zaštite prirode iznosio oko 27 posto.

U bliskoj budućnosti je stoga PAMETNU zaštitu okoliša i prirode potrebno temeljiti i na:

- Jačanju kapaciteta sektora za pripremu i provođenje projekata, posebno onih koji se financiraju iz EU i Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost (FZOEU).
- Osiguranju financijskih mehanizama za sufinanciranje i međufinanciranje projekata koji se provode uz potporu sredstava EU.
- Osiguranju transparentnog sustava financiranja projekata (od razvoja kriterija za izbor projekata, preko utvrđivanja prioriteta do izrade objektivnih studija zaštite okoliša i sl.) te usklađivanju projekata na nacionalnoj i nižim razinama zbog postizanja sinergijskih učinaka i ostvarivanja ciljeva strateških dokumenata u području zaštite okoliša.

1 Nisu uključeni izdaci za zaposlenike nadležnog ministarstva i ustanova u sustavu. Vidjeti izvješće Državnog zavoda za zaštitu prirode "Analiza stanja prirode u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2008. - 2012."

- Daljnjem razvoju i unapređivanju sustava zelene javne nabave tako da se do 2020. u 50 posto postupaka javne nabave primijeni neki od elemenata zelene javne nabave (što je u skladu sa 7. Akcijskim programom za okoliš EU).

Uz to, zbog novih društvenih trendova i promjena u crpljenju prirodnih resursa, PAMETAN pristup obuhvaća i **integrirani pristup zaštiti okoliša**. Stoga se posebna pažnja treba posvetiti održivoj proizvodnji i potrošnji, učinkovitom korištenju resursa, zelenom gospodarstvu i uslugama ekosustava. Nužno je uspostaviti cjelovitu politiku za provođenje i praćenje učinaka održive proizvodnje i potrošnje. Europska unija direktivama 2009/125/EZ i 2010/31/EU potiče učinkovito korištenje resursa i zeleno gospodarstvo. **Zeleno gospodarstvo**² opisuje se kao gospodarstvo u kojem politike zaštite okoliša, ekonomska i socijalna politika te inovacije omogućavaju učinkovito korištenje resursa, čime se povećava dobrobit ljudi uz očuvanje prirodnih sustava. Kako razvitak zelenoga gospodarstva ovisi prvenstveno o inovacijama i ulaganjima u zelene tehnologije, obnovljive izvore energije i promjene stavova i načina ponašanja potrošača nužno je intenzivirati aktivnosti u tom dijelu javnih politika.

Kako bi polučila optimalne rezultate, PAMETNA politika zaštite okoliša i prirode treba se ugraditi i u politike drugih sektora. Ona se treba temeljiti i na **najboljem dostupnom znanju i tehnikama, načelima već ugrađenih u zakonodavstvo RH³, uvažavajući ekonomsku isplativost s jedne strane te dobrobit i zdravlje ljudi i okoliša s druge**.

I dalje treba poticati **informiranje građana o važnosti održivog korištenja i očuvanja okoliša i prirode** (prirodnih resursa) te promicati **promjenu dosadašnjih obrazaca ponašanja**. To znači da se obrasci održive proizvodnje i potrošnje trebaju primjenjivati na svim razinama: korporativnoj, društvenoj i osobnoj. Osiguranje prava **svakoga građana** na pravovremeni **uvid u relevantne i točne podatke**, kao i na **sudjelovanje u odlučivanju** o pitanjima koja su od interesa za kvalitetan okoliš i očuvanu prirodu, od ključne je važnosti za RH.

Za to je potreban informiran i obrazovan građanin. Stoga je nužno razvijati i unapređivati obrazovanje za okoliš čemu sigurno može doprinijeti i međupredmetna tema Održivi razvoj Nacionalnog kurikulumu.

Pametno promišljanje i planiranje za okoliš i prirodu te provedba planiranih mjera uključuje

2 Zeleno gospodarstvo je vid ekonomije u kojoj politika zaštite okoliša, ekonomska i socijalna politika i inovacije osiguravaju učinkovito korištenje resursa, čime se povećava dobrobit ljudi uz očuvanje prirodnih sustava. Ona uključuje mjere ekonomske prirode, regulatorne instrumente i ne-ekonomske mjere (npr. pružanje informacija, edukacija). Njezin razvoj ovisi o inovacijama (prvenstveno ekoinovacijama), o ulaganjima u zelene tehnologije, obnovljive izvore energije te o informiranju javnosti i promjeni ustaljenih potrošačkih načina ponašanja.

3 Npr. načelo predostrožnosti, načelo „onečišćivač plaća“, načelo preventivnog djelovanja, načelo očuvanja vrijednosti prirodnih dobara, bioraznolikosti i krajobraza i dr. (Zakon o zaštiti okoliša, NN 80/13).

veliki broj dionika iz različitih sektora i profesija. Stoga je u procesu donošenja strategije i planova potrebno podržavati interdisciplinarnu i široku otvorenu diskusiju. Osobitu pozornost važno je usmjeriti na bolje razumijevanje problema, potencijalnih rizika i mogućih rješenja koja mogu zadovoljiti potrebe gospodarskog sektora ali i nastojanja civilnog društva i svih građana.

4.2.2 HRANA I BIOTEHNOLOGIJA

Poljoprivredni sektor obuhvaća zemljoradnju, stočarstvo, akvakulturu, lovstvo, gospodarenje vodama i šumama te preradu i proizvodnju prehrambenih proizvoda, ali je povezan i s nutricionizmom kao dijelom zdravstvene industrije koja je jedna od najvećih i najbrže rastućih svjetskih industrija, koja ima za cilj spašavanje života i poboljšanje kvalitete življenja. Udio poljoprivrede u hrvatskom BDP-u, u usporedbi s razvijenim zemljama, relativno je visok (5 do 6%, ovisno o izvorima). Uz to, sektor hrane i pića ima u Hrvatskoj značajan udio u gospodarstvu i slovi kao najsnažnija proizvođačka djelatnost po ostvarenim prihodima i broju zaposlenika pa tako prehrambeno-prerađivačka industrija (hrane i pića) ostvaruje u Hrvatskoj 30% ukupnih prihoda prerađivačkog sektora te 19,53% zaposlenih, tj. više od 65.000 zaposlenih u više od 3.000 registriranih poduzeća. S druge je strane morska i slatkovodna akvakultura važna industrijska grana u prehrambenom sektoru u Hrvatskoj, koja posredno ili neposredno zapošljava oko 25.000 ljudi. Podaci ukazuju da su se ukupan ulov i proizvodnja ribe udvostručili u razdoblju od 2005. do 2014. godine, a sličan je trend i što se izvoza tiče, što ukazuje na snažan razvoj spomenutog sektora u posljednjem desetljeću.

Ipak, posljednjih dvadesetak godina obilježio je stalni pad proizvodnje hrane i stagnacija u korištenju novih tehnologija (prehrambeno-prerađivačka industrija ima niži stupanj tehnološke razvijenosti i znatno manja ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije u odnosu na članice EU), što rezultira nedovoljnom domaćom proizvodnjom (produktivnost naše poljoprivrede je u periodu 2010.-2012. bila 58,2% manja od prosjeka EU). Ne koristimo oko 40% obradivih površina te uvozimo oko 50% voća i povrća, 40% svinjetine i 60% govedine, uzrokujući negativnu trgovinsku bilancu ukupnih poljoprivrednih proizvoda u iznosu od milijardu USD.

Ministarstvo poljoprivrede donijelo je dva strateška dokumenta za ovo područje: Program ruralnog razvoja 2014. – 2020. i Strateški plan poljoprivrede 2016. – 2018., u kojima su opisani ciljevi i mjere za sljedeće kratkoročno razdoblje. Kao i kod svih strateških dokumenata, osim opisa potreba veoma je važno inzistirati na pravovremenoj implementaciji te na praćenju izvršenja mjera i ostvarivanja ciljeva. Iz ovih dokumenata izdvajamo neke od važnijih mjera:

- **okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta** radi povećanja učinkovitosti obrade površine: potrebno je uspostaviti registar poljoprivrednog zemljišta i poljoprivrednih proizvođača, registriranim poljoprivrednicima ponuditi pravne i financijske olakšice za kupovinu zemljišta od privatnih vlasnika te ubrzati i pojednostaviti procedure davanja državnog

poljoprivrednog zemljišta u zakup; također, potrebno je pronaći načine za poticanje korištenja zapuštenih poljoprivrednih površina od strane vlasnika ili trećih osoba;

- **stabilizacija primarne poljoprivredne proizvodnje**, posebno podizanje proizvodnje u voćarstvu, povrćarstvu i stočarstvu;
- **šira primjena navodnjavanja** (Europa 13%, Hrvatska 1,5% površine) koja će omogućiti proizvodnju u uvjetima sve češćih sušnih godina;
- **razvoj ekološke proizvodnje** zahvaljujući kvalitetnim i neopterećenim (čistim) tlima;
- **proizvodnja biomase** radi povećanja korištenja obnovljivih izvora energije i nadopune tehnoloških sustava poljoprivredne proizvodnje;
- **proizvodnja tradicijskih proizvoda** u svrhu zadovoljenja domaćih potreba i izlaza na međunarodno tržište s prepoznatljivim proizvodom više dodane vrijednosti;
- **edukacija poljoprivrednih proizvođača** – stupanj obrazovanja u poljoprivredi nedostatan je za primjenu novih tehnologija (formalno ili neformalno cjeloživotno obrazovanje poljoprivrednika);
- **poticanje efikasnog korištenja poljoprivredne mehanizacije**, posebno kupljene uz pomoć potpora;
- **intenzivan rad na udruživanju proizvođača** (zadruga, proizvođačke organizacije i sl.);
- **novi sustav potpora** temeljen na dva dijela: potpore za izravna plaćanja – proizvodnju, i potpore za ruralni razvoj, koje treba usmjeravati na temelju regionalizacije hrvatske poljoprivrede – ciljane i strateška ulaganja;
- **uvesti obvezu osiguranja od elementarnih nepogoda** za korisnike potpora te uvesti nadzor nad trošenjem sredstava potpora (prihvatljivost troškova) i praćenje efekata danih potpora;
- **održivo upravljanje ribljim fondom** na ekološki uravnotežen te gospodarski i društveno opravdan način;
- **unapređenje sustava sigurnosti i kakvoće hrane te zaštita interesa potrošača**,
- **poboljšanje uvjeta života na ruralnom prostoru**;
- **održivo gospodarenje šumskim resursima** uz poticanje dodatnih aktivnosti – turizam, drvna industrija.

PAMETNA poljoprivreda i ruralni razvoj inzistiraju na poboljšanju života u ruralnom prostoru, okrupnjavanju poljoprivrednog zemljišta, povećanju proizvodnje, edukaciji i udruživanju proizvođača, učinkovitim korištenjem mehanizacije i sustava potpora za ciljane i strateška ulaganja uz održivo gospodarenje resursima. Uz to, PAMETNA politika vodi računa i o **daljnjem razvoju** povezane **drvno-prerađivačke industrije** koja obuhvaća 300 poduzeća s više od 250.000

zaposlenih, a čija se snaga posebno ogleda u dostupnosti visokokvalitetnih sirovina, izveznoj orijentaciji (u posljednje 3 godine je ostvaren suficit u vanjskoj trgovini, a u odnosu na prije 10 godina je vrijednost izvoza udvostručena), generiranju ukupnih prihoda od oko milijardu eura te postojanju više od 500 tvrtki specijaliziranih za proizvodnju namještaja. Također je važno napomenuti da je više od 150 tvrtki za preradu drveta dobilo prestižni certifikat ekološke kvalitete FSC COC.

Pametno bavljenje ovim sektorom uključuje i **razvoj farmaceutike i biotehnologije**. Doista, analize porasta ostvarenih prihoda stranih zemalja jasno ukazuju na činjenicu kako manja nacionalna gospodarstva mogu održati konkurentnost jedino ako sustavno razvijaju visoke tehnologije. U slučaju Hrvatske, u te visoke tehnologije zasigurno bi spadale informatika, robotika (automatika), razvoj i proizvodnja novih materijala (nanotehnologija), farmaceutika i biotehnologija. Doista, proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka je jedan od vodećih proizvodnih sektora u pogledu tehnološke sofisticiranosti, ulaganja u istraživanje i razvoj, orijentiranosti na izvoz i ostvarenoj dobiti. Trenutačno, farmaceutski sektor u Hrvatskoj zapošljava oko 4.500 ljudi u 37 poduzeća, ali kada se uzme u obzir i širi opskrbeni lanac, brojka se povećava na otprilike 10.000 ljudi s ukupnim godišnjom prihodima od preko 700 milijuna eura.

Zaposlenost se u spomenutom sektoru u zadnjih pet godina (2009. - 2014. godine) povećala za 8%, godišnji prosjek ulaganja u istraživanje i razvoj je dosegao 5,5% ukupnih prihoda, očekivani udio izvoza u ukupnim prihodima je u 2015. godini 80%, a u 2014. godini je u ovom sektoru realizirano oko 280 milijuna eura investicija, uglavnom u povećanje proizvodnih kapaciteta i unaprijeđenije tehnologije. Doista, početkom ovoga stoljeća mnoge svjetske tvrtke bilježe znatan porast prihoda nakon prelaska s klasičnog farmaceutskog pristupa na biotehnološki (razvoj antitijela, genske terapije itd.). Ulaganje u biotehnološki sektor drastično se povećava u svim modernim gospodarstvima, a u Europi prednjače Velika Britanija i Njemačka. **Posebice se bilježi porast ulaganja u tehnologije proizašle iz sinergije računarstva i biotehnologije - sektor bioinformatike i računalne biologije.** To je logičan pristup, s obzirom na to da računalni pristup u biotehnologiji znatno ubrzava kako znanstvene spoznaje, tako i postupke koji dovode do stvaranja novih, jeftinijih i efikasnijih biotehnoloških proizvoda (vidjeti i sljedeće poglavlje).

Hrvatsko gospodarstvo i politika trenutno važnost biotehnologije spominju isključivo deklarativno, slijedeći direktive EU fondova, no jasna komunikacija o važnosti, profitabilnosti i načinu primjene tog segmenta u Hrvatskoj nije vidljiva. Uz iznimku zanemarivo malog broja tvrtki u Hrvatskoj koje se uglavnom ne bave aktivnim industrijskim razvojem, već uglavnom proizvodnjom generičkih bioloških proizvoda (lijekova kojima su istekla patentna prava), potencijal u biotehnologiji ne iskorištavaju dovoljno ni istraživačke institucije u javnom sektoru.

Ključni problem nedostatka svijesti o potencijalima biotehnologije u Hrvatskoj predstavlja manjak inicijative i slaba upućenost vladajućih struktura u potencijale ovog sektora, a time i nedostatak instrumenata koji bi malo i srednje poduzetništvo motivirali i upoznali s njegovim vrlo profitabilnim mogućnostima. Instrumenti financiranja istraživačkih i razvojnih aktivnosti oslanjaju se isključivo na sredstva i fondove Europske komisije, pri čemu se u sektoru biotehnologije većinom financiraju servisne, a ne razvojne aktivnosti, ili pak aktivnosti niske razine tehnološkog razvoja (npr. uzgoj novih sorti kvasaca, jabuka ili uljane repice). S druge strane, zakonska ograničenja i porezni okviri su, za ovako malu zemlju, jednostavno neprihvatljivi, pogotovo ako nam je cilj pristupiti otvorenim i konkurentnim tržištima. Ukratko, trenutna vlast zanemaruje, a time i demotivira razvoj biotehnologije - jedinog biološkog industrijskog sektora u kojem je zemlji poput naše moguće danas stvoriti novu vrijednost i povećati konkurentnost na stranim tržištima. Nepotrebno je naglašavati da takvu slabo motivirajuću klimu slijedi manjak interesa za obrazovanjem u navedenom segmentu ili za korištenje visokokvalificirane radne snage u niže kvalificiranim sektorima (npr. visoki stručni biotehnolog radi na pripremi pekmeza ili piva). Krajnji rezultat je manjak interesa za poziv kemičara, biokemičara i biotehnologa.

Primjeri biotehnologija programski podobnih za manja nacionalna gospodarstva poput hrvatskog su:

1. Biotehnologija u agronomskom sektoru

- Stimulirati privatna poduzeća i institucije u pribavljanju analitičkih alata i razvoju metoda primjene za funkcionalnu genomiku, epigenomiku i proteomiku; određivanje funkcije pojedinih gena i proteina za postizanje boljeg razumijevanja bioloških procesa u biljci.
- Potaknuti upotrebu i modifikaciju mikroalgi u svrhu ciljane proizvodnje različitih metabolita poput proteina, zdravih masnoća i vitamina te poboljšanje proizvodnje sekundarnih metabolita u bilju koristeći metode bioinformatičkog određivanja staničnih puteva i korištenje takvih biljaka s dodanom vrijednošću u industrijske i farmaceutske svrhe.
- Potaknuti razvoj cjenovno pristupačne mikropropagacije - replikacija različitih sorti bilja bez virusnih kontaminacija s dobrim i ciljanim svojstvima.
- Započeti razvoj i primjenu jeftinog i lako dostupno genetičkog označavanja bilja radi lakše selekcije i uzgoja superiornih sorti ili sorti sa željenim karakteristikama, čime bi se omogućilo uzgajivačima da lako dođu do superiornih sorti umjesto da ih kupuju od konkurencije.
- Započeti korištenje novih tehnologija u svrhu efikasnijeg izdvajanja željenih karakteristika bilja te započeti razvoj i primjenu lisnatog bilja za uzgoj peptida u svrhu proizvodnje funkcionalnih, jeftinijih i sigurnijih oralnih cjepiva

2. Biotehnologija u medicini i farmaceutici

- Nove tehnologije u jeftinoj proizvodnji, pročišćavanju i metodama primjene cjepiva (intranazalna, oralna) s dodanom vrijednošću. Proizvodnja enzima, bakterija i kvasaca koji će ubrzati fermentacijske procese za konkurentnu proizvodnju farmaceutsko-biokemijskih proizvoda.
- Upotreba jeftinijih i učinkovitijih metoda izdvajanja i uzgoja matičnih stanica za ljudske i životinjske svrhe (proizvodnja organa i organskih matrica, regeneracija tkiva, terapijske mogućnosti).
- Poticati uvođenje novih tehnologija u dijagnostičke postupke vezane uz cjelokupni segment zdravlja ljudi i životinja kao, na primjer, rano prepoznavanje bakterijskih i virusnih oboljenja s metodama superiornima po brzini, jednostavnosti i troškovima
- Poticati investicije u klinike za eksperimentalno liječenje, regenerativno i personalizirano liječenje.

3. Biotehnologija u preradi i proizvodnji hrane

- Razvoj i modifikacija enzima u svrhu jeftinije proizvodnje ili poboljšanja kvalitete prehrambenih proizvoda (pivo, sir, itd.).
- Razvoj jeftinih i konkurentnih metoda sinteze aminokiselina koji će bez ostataka antibiotika i toksina (npr. iz mesa) biti korišteni za ciljanu primjenu u poboljšanju stanja tjelesnih funkcija.
- Funkcionalna cjepiva za tovne životinje koja će bez toksičnih ostataka omogućiti kvalitetan rast mesne mase bez upotrebe hormona i antibiotika.
- Proizvodnja prirodnih neštetnih bezkaloričnih ili malokaloričnih sladila, što predstavlja adekvatnu zamjenu za šećer u cijelosti.

4.2.3 INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKA TEHNOLOGIJA

Pametno je svjesno da živimo u doba četvrte industrijske revolucije u kojoj su podaci i informacije glavna pokretačka snaga razvoja, a na ICT tehnologijama i rješenjima počiva cjelokupna svjetska, pa tako i hrvatska gospodarska infrastruktura.

ICT sektor služiti će kao ključna infrastruktura za povezivanje i jačanje svih sektora hrvatske ekonomije jačajući poziciju hrvatskog gospodarstva na jedinstvenom EU tržištu. **Pametno** podržava "Novi ICT" koji se oslanja na svjetske trendove - mobilnost, udaljeno dostupne IT usluge (iz "oblaka"), Internet stvari (eng. Internet of things), veliku količinu podataka (eng. Big data), društvene mreže i podatkovne centre s različitim razinama naprednih usluga, kao novu temeljnu infrastrukturu.

Pametno se zalaže za:

- suradnju javnog, privatnog i znanstveno istraživačkog sektora, za implementaciju mehanizama kojima će se povećati sinergija i zajednički rast te utjecaj industrije na sadržaj obrazovnih programa u ICT sektoru,
- **prihvatanje kvalitetnog, interaktivnog i konstruktivističkog e-obrazovanja** u postojećoj obrazovnoj vertikali te u programima cjeloživotnog obrazovanja,
- **širenje sustava bezgotovinskog plaćanja i elektroničke trgovine,**
- **proširenje sustava „e-Građani“ i „e-Poslovanje“ na sve aspekte poslovnog i osobnog života kroz obaveznu digitalizaciju svih administrativnih procesa.** U budućnosti nijedan dokument koji država traži od građana ili poslovnih subjekata ne bi trebao biti izdan od nekog drugog tijela državne uprave, budući da bi takvi dokumenti trebali biti dostupni svim relevantnim tijelima državne uprave, na propisan i siguran način koji jamči povjerljivost podataka. Svi građani moći će dobiti adresu elektroničke pošte uz propisan način autorizacije, koji će im omogućiti komunikaciju sa svim tijelima državne uprave, na pravno obvezujući način za sve sudionike. Unutar sustava „e-Građani“ već u ovom mandatu trebala bi se uvesti mogućnost ostvarivanja svih građanskih obveza putem interneta, s osobitim naglaskom na e-Glasanje,
- **ICT kao ključni alat za razvoj direktne demokracije i korištenja e-usluga u svim sektorima,** a preduvjet za to je razvoj optičke infrastrukture dostupne svima te online usluga koje osnažuju građane u utjecanju na ključne odluke izvršne i zakonodavne vlasti; sve javne ustanove svoju će mrežnu infrastrukturu trebati staviti na raspolaganje javnom i privatnom sektoru te građanstvu,
- **ICT kao pokretač svih sektora gospodarstva:** turizam i jačanje kulturnog identiteta, zdravstvo te očuvanje okoliša i prirodnih resursa korištenjem javno dostupnih GIS podataka te svih ostalih javnih podataka (projekt „otvoreni podaci“),
- **obaveznu licenciju „EUPL – European Union Public License“** u natječajnoj dokumentaciji za sve ICT projekte u javnom sektoru, neovisno o tehnologiji (otvorenoj ili vlasničkoj) u kojoj su razvijeni. Time će se jamčiti da se uspješni projekti mogu i smiju bez dodatne naplate koristiti i u drugim tijelima državne uprave, da se velika većina troškova uloži u razvoj umjesto u licencije te da se posljedično konsolidira stanje vezano za zajedničko korištenje sustava kojima su zakonski obveznici sva tijela državne uprave, poput poslovnih informacijskih sustava, javnih web/CMS sustava, sustava za internu suradnju i komunikaciju, sustava za upravljanje dokumentima (uključujući pisarnicu/urudžbeni zapisnik) i slično,
- **potpunu informatizaciju svih javnih ustanova i institucija,** posebno u pravosuđu, zdravstvu i obrazovanju,

- **osiguranje informatičke pismenosti građana** putem mogućnosti besplatnog obrazovanja i certificiranja za korištenje ICT tehnologija putem programa „**ECDL – European Computer Driving License**“.

Kako bi se ubrzali projekti opće primjene ICT-a, olakšat ćemo pristup kreditnim linijama, garancijama i drugim financijskim instrumentima za velike i međunarodne ICT projekte te omogućiti pristup financijskim instrumentima vezanim za obrazovanje i znanstveno-istraživačke aktivnosti.

ICT SEKTOR

Pametno potiče informacijsko-komunikacijske tehnologije kako bi se ICT sektor i nadalje razvijao kao jedan od najvažnijih pokretača održivog gospodarskog razvoja RH i stekao vodeću ulogu u plasmanu proizvoda i usluga visoke dodane vrijednosti. ICT će na horizontalnoj razini, putem razvoja ljudskih resursa, razvoja novih te oplemenjivanjem tradicionalnih proizvoda i usluga pomoći Hrvatskoj da dosegne standard i kvalitetu života najrazvijenijih zemalja u regiji i postane privlačna za direktna vanjska ulaganja. Doista, ICT sektor u Hrvatskoj ima 31.388 zaposlenih (2012. godine) u 4.125 poduzeća, dok se temeljem njegove trenutne snage i planova za budućnost predviđa da će on rasti po stopi od 10% godišnje, a samo u posljednjih 7 godina ICT sektor u Hrvatskoj je udvostručio izvoz i zaposlenost.

Pametnim promjenama fiskalnog i obrazovnog sustava, smanjenjem davanja na plaće i poticanjem izvoza i ulaganja kroz pametnu poreznu politiku omogućiti ćemo ICT sektoru da bude sa svojim proizvodima i uslugama globalno konkurentan.

Hrvatsku je potrebno **pozicionirati na ICT karti svijeta**. Zbog toga će **Pametno** u partnerstvu s industrijskim udrugama (npr. CISEx) ne samo definirati, već i konkretno sprovesti strategiju afirmacije i pozicioniranja hrvatskog ICT sektora na globalnom ICT tržištu. Aktivno će u svijetu promovirati rješenja koja hrvatske kompanije razvijaju za domaći javni sektor.

Jedan od bitnih sektora modernih gospodarstava su i start-up kompanije. Nekoliko je definicija start-upa, a **Pametno** podupire onu koja kaže: “Start-up je organizacija pokrenuta radi traženja repetitivnog i skalabilnog poslovnog modela.”. Premda start-up kompanije pripadaju svim sektorima gospodarstva, u ovom programu ćemo kao primjer uzeti kompanije u ICT sektoru. S obzirom da se radi o novim kompanijama, veoma je važno stvoriti sustav u kojem će se te kompanije u prve dvije godine poslovanja osloboditi razmišljanja o preživljavanju i usmjeriti prema razvoju. Nadalje je bitno skinuti stigmatu neuspjeha i ohrabriti poduzetnike za djelovanje u drugim projektima. Neki od principa potpomaganja start-up kompanija su:

- Mladim ljudima mora biti omogućen lak i jednostavan ulazak u svijet poduzetništva.
- Sva potpomognuta poduzetnička djelovanja moraju biti temeljena na istraživanjima tržišta i tehnologije te moraju biti okrenuta skalabilnom poslovnom modelu.
- Poslovni inkubatori s dokazanim programom edukacije poduzetnika, čiji polaznici su osigurali investicije u svoje start-up-e, moraju biti podržani u svom daljnjem djelovanju.
- Promocija poslovnih anđela - poduzetnika s iskustvom i mogućnošću ulaganja u start-up tvrtke.
- Sustav treba biti agiln i brz kako bi se unutar dva tjedna omogućilo zajedničko ulaganje u perspektivne start-up-e koji će u iduće dvije godine dokazati svoj poslovni model.
- Sveučilišta su nositelj akademskog obrazovanja i treba ih podržavati u suradnji s poslovnim inkubatorima. Cilj takve suradnje je komercijalizacija znanstvenih produkata prema tržišnim potrebama.

Pametno će definirati nacionalni program podrške start-up kompanijama po uzoru na najbolje svjetske prakse.

Kroz sustav **pametnih specijalizacija**, omogućiti ćemo da ICT kao horizontalna industrija ima pristup financiranju istraživačko-razvojnih projekata od strane EU.

Pametno podržava mlade da se obrazuju za STEM zanimanja koja su danas i u budućnosti perspektivna, kako bi omogućio mladima potpunu zapošljivost u Hrvatskoj, a ICT industriji kvalitetne ljudske resurse za rast i razvoj.

Za potrebe hrvatskog gospodarstva ćemo olakšati izdavanje radnih dozvola informatičkim profesionalcima izvan EU, koji mogu pridonijeti uspjehu ICT projekata u Hrvatskoj i hrvatskim ICT projektima u zemljama EU-a i svijeta.

4.3 TRŽIŠTE RADA

Najznačajnija obilježja tržišta rada u Hrvatskoj su visoka nezaposlenost, posebno visoka nezaposlenost mladih, dugotrajna nezaposlenost i kratki radni vijek. Ukupna godišnja stopa nezaposlenost u 2014. godini iznosila je 17,4% (Eurostat), a stopa nezaposlenost mladih 46,0% za dob od 15-24 godina starosti i 32,4% za dob od 14-29 godina starosti (Eurostat). Prema tim pokazateljima Hrvatska zauzima treću najlošiju poziciju, nakon Grčke i Španjolske. Radi se o ukupno 288.000 nezaposlenih osoba, od kojih je 69.000 mladih u dobi od 15-24 godina, odnosno 126.900 u dobi od 15-29 godine (Eurostat). Visoku nezaposlenost prati visoka dugotrajna nezaposlenost od 10,1% što Hrvatsku, također uz Grčku i Španjolsku, svrstava na treće mjesto s

najlošijim pokazateljima u EU-u. Trajanje radnog vijeka u Hrvatskoj iznosi prosječno 31,1 godinu (Eurostat) što nas, nakon Italije (30,3 godine), čini zemljom s najkraćim radnim vijekom među zemljama EU-a. Ipak, prema najnovijim podacima Eurostata zabilježen je blagi oporavak i pad pokazatelja stope nezaposlenosti u Hrvatskoj. S obzirom na velik broj ranih umirovljenja, Hrvatska ima iznimno nisku participaciju stanovništva u radnoj dobi na tržištu rada. Neaktivnost ljudi u radnoj dobi uzrokovana je i drugim čimbenicima, kao što je duljina obrazovanja ili drugih kulturoloških razloga te sve zajedno, skupa s velikim brojem mladih umirovljenika, predstavlja ozbiljan strukturni problem.

Godine recesije usporile su gospodarsku aktivnost i u takvim okolnostima tražili su se načini kako pomoći oporavku tržištu rada. Jedan on načina je izdvajanje javnog novca za mjere koje pomažu bržem zapošljavanju, ali ti izdaci, ma kako veliki bili, ne mogu stvarno oporaviti tržište rada, već mogu samo ublažiti negativne posljedice visoke nezaposlenosti. Te su javne mjere slične sanacijskim postupku u kojem se pomaže pokrivanju gubitaka (pomaže se zapošljavanju), ali se tim mjerama tržište rada ne može stvarno oporaviti. No, sada kada su na raspolaganju EU fondovi za razne mjere zapošljavanja, naročito teško zapošljivih grupa, oni se trebaju što više koristiti. Stvarni oporavak tržišta rada ovisi o povećanju potražnje za radom, a najbolja je potražnja koju generiraju poslodavci u privatnom sektoru. Potražnja za radom u najvećoj mjeri ovisi o poslovnoj, odnosno investicijskoj aktivnosti privatnog sektora, ali i o troškovima rada te troškovima i krutosti radne legislative i cjelokupne administrativne regulative kojima su poduzeća izložena.

Prosječni trošak rada u Hrvatskoj 2014. godine iznosio je 9,4 eura po satu (Eurostat), što je osmi najniži trošak rada u EU. Bruto plaća po satu iznosila je 8, a ostali troškovi 1,4 eura (Eurostat). Porezno opterećenje plaća u Hrvatskoj manje je od prosjeka EU-a na razini ispodprosječne ili prosječne plaće (porezni klin manji od 40 posto). Međutim, na razini nešto viših plaća porezno opterećenje postaje vrlo visoko (KPMG, 2012). Hrvatska ima prilično progresivan sustav oporezivanja dohotka. Porezne promjene u 2015. godini smanjile su opterećenje porezom na dohodak, ali je u 2014. godini povećana stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje (s 13 na 15 posto), što je povećalo trošak za poslodavca. Može se zaključiti da je porezno opterećenje rada u Hrvatskoj relativno nisko (ali ne za sve kategorije plaća). Neporezna davanja predstavljaju veći financijski teret poslodavcima, kako nominalno, tako i administrativno u obliku utroška vremena zbog izvršavanja razmjerno malih, ali čestih plaćanja brojnim tijelima (vidjeti s time u vezi poglavlje ovoga programa gdje se razrađuju mjere porezne reforme).

Troškovi vezani za ispunjavanje brojnih zahtjeva iz radne legislative veliki su teret za manje poslodavce, čime ih ograničavaju u kreiranju novih radnih mjesta. Stoga je najvažnije staviti naglasak na **poticanje zapošljivosti i otvaranja novih radnih mjesta ukidanjem što većeg broja zapreka za rast**, prije svega, malim i srednjim poduzećima u privatnom sektoru.

Kako bi bila uspješna, reforma tržišta rada u Hrvatskoj mora biti orijentirana na poticanje

otvaranja novih radnih mjesta, a ne na očuvanje postojećih neefikasnih poslova (Rutkowski, 2003). Preporučuje se stoga zakonskim izmjenama omogućiti smanjenje troškova otpuštanja (to bi ubrzalo proces restrukturiranja poslovanja, ohrabrilo poduzetnike da povećaju broj zaposlenih u slučaju obećavajućih poslovnih ideja, odnosno potaklo ih na otvaranje novih radnih mjesta), fleksibilnije radno vrijeme (to bi isto tako pomoglo poduzećima da se brže prilagođavaju tržišnim promjenama) te ublaživanje rigidnosti vezanih uz određivanje plaća. Novije istraživanje pokazuje napredak u smanjenju rigidnosti zaštite radnih mjesta (Kunovac, 2014). No, bitno je naglasiti da liberalizacija tržišta rada sama po sebi neće donijeti pozitivne promjene. Lakši uvjeti otpuštanja bez prethodno stvorenih uvjeta za napredak poduzeća, jačanja investicijske klime i posljedičnog osiguravanja većeg stupnja zapošljivosti radnika, samo će pogoršati ionako lošu situaciju na tržištu rada. Strukturni problemi domaćeg tržišta rada moraju se riješiti cjelovitom reformom koja obuhvaća i pravni sustav, i parafiskalne namete, i poreznu presiju, kao i sve druge prepreke nametnute poduzećima koje ograničavaju njihov razvoj, uključujući i korupciju i neefikasnu birokraciju, a u javnim tvrtkama političko podaništvo i svaki oblik klijentelizma.

Kretanja na tržištu rada u pravilu prate kretanja u proizvodnji i potrošnji s određenim vremenskim zaostatom, odnosno ona se prilagođavaju smjeru kretanja gospodarstva i posljedica su kretanja u gospodarstvu. Ne postoje optimalne aktivne mjere pokretanja zaposlenosti. Jasno, postoje mjere kojima se kratkoročno može potaknuti zapošljavanje, no takve mjere nisu ništa drugo doli vatrogasne. One neće promijeniti dugoročni trend gospodarstva, niti su to ikada mogle. Ako je cilj kratkoročnih mjera upravo to – da kratkoročno olakšaju negativnu situaciju na tržištu rada – onda moramo biti svjesni koliki su njihovi učinci. Ako se želi promijeniti trend, i ako se očekuje značajan pad nezaposlenosti, onda se takvi problemi rješavaju na jednoj potpuno drugoj razini, tj. pokretanjem gospodarstva. Poduzeća neće zapošljavati ako su nelikvidna, ako se njihovim dužnicima opraštaju dugovi, ako plaćaju prevelike parafiskalne namete, ako su krediti skupi, i općenito ako je klima neizvjesnosti dominantna. Kada pokrenu nove poslove, kada počnu dobivati nove narudžbe, tada automatski raste potražnja za radnom snagom i nezaposlenost opada. Problemom se potrebno pozabaviti s te strane jer je tržište rada, odnosno situacija na tržištu rada, samo posljedica stanja u gospodarstvu i slika svih složenih socio-ekonomskih problema u jednoj zemlji.

5. Pravosuđe

Republika Hrvatska proteklih je deset godina prošla kroz dugotrajne i teške reforme u pravosudnom sektoru. No, ono što građani vide i čemu svjedoče jesu dugotrajni postupci, veliki troškovi i još veća pravna neizvjesnost u procesu donošenja sudskih odluka. Često se naglašava važnost uspostave učinkovitog, profesionalnog i odgovornog pravosuđa koje treba dati podlogu i sigurnost razvoju gospodarstva i općeg povjerenja građana u sustav. Podizanjem ljestvice povjerenja podiže se stabilnost i ozbiljnost države. Po EU parametrima, zadovoljstvo i povjerenje građana u pravosuđe zabrinjavajuće je nisko. Uza sve dosadašnje napore nije se pristupilo primjeni ozbiljnijih zakonodavnih izmjena u smislu uvođenja **modernijeg načina razmišljanja, organizacije rada i pojednostavnjivanja administrativnih procesa** u pravosuđu. Pravosuđe počiva na neopravdano visokim troškovima za državni proračun. Sredstva koja su dodijeljena sudstvu dovoljna su za pravovremen i profesionalan rad sudova, ali zbog nedostatka sustavnog i redovitog praćenja stanja kao i zbog nedostatne racionalizacije troškova, financijski gubici su značajni.

Godinama je, zbog loše politike određivanja okvirnih mjerila za rad sudaca, loše raspodjele ljudskih i materijalnih resursa te lošeg filtriranja predmeta, naš sustav akumulirao velike zaostatke neriješenih predmeta. Ovi zaostaci (godišnje je cca. 500.000 – 600.000 neriješenih predmeta, na godišnji priljev od oko 1.000.000 predmeta) direktno utječu na duljinu sudskih postupaka. Prosječno trajanje nekih vrsta sporova, od dana podnošenja inicijalnog akta do dana rješavanja, iznosi i do 8 godina. Ne zaboravimo da se nakon ulaganja žalbe postupak pokreće pred drugostupanjskim sudovima, koji također traju neopravdano dugo.

Dodatan problem vladajućima stvara nepoznavanje statistike kao znanosti i postupaka osiguranja kvalitete kod izvještavanja u pravosuđu. Loš pristup u korištenju statističkih sistema i alata rukovodećem kadru daje izvrnute informacije o stvarnim problemima u sustavu. U tisku često susrećemo prognoze i analize rada sudova koje se ne podudaraju sa stvarnim brojkama i to upravo zbog loše primjene statističkog alata. Nije rijetkost da se visoki dužnosnici žale na nedovoljne prostorne i materijalne uvjete rada, što je zaista začuđujuće s obzirom na sveukupne troškove održavanja sustava.

Najveća prepreka implementaciji promjena jest činjenica da je administrativno upravljanje sudskim spisima/sporovima u potpunosti nadvladalo ključan segment, a to je brza i profesionalna sudska odluka u pravnoj stvari.

Napredne tehnologije ne služe svojoj svrsi niti se iskorištavaju svi potencijali. Korištenje

e-mail komunikacije sa strankama i odvjetnicima, ali i trgovačkim društvima, bio bi prvi korak i već bi napravilo znatnu promjenu, dok u stvarnosti još uvijek prevladavaju papirnati oblici komunikacije i formalizam. Zakonodavni okvir donekle prati prisutnost modernih tehnologija, ali je stvarna implementacija posustala. Postavljanje kompjutera, printera, Integrated Court Case Management Sistema (ICMS) i sl. ne rješava problem ako sudionici, koji bi te tehnologije trebali implementirati, nisu dovoljno motivirani ni obučeni.

Sudovi i dalje funkcioniraju po sistemu „papirnati predmet“. Uložena su znatna financijska sredstva i težak rad u ICMS i „paperless court“ ideju. Po uzoru na europske modele, naš ICMS doista je kvalitetan i opsežan alat koji sabire i upravlja raznim podacima u sudskim postupcima. ICMS je vjerojatno jedan od najuspješnijih reformi u pravosuđu, no i količina uložениh sredstava je pozamašna. Potrebno je stoga u potpunosti implementirati sve funkcionalnosti ICMS-a i težiti potpunoj digitalizaciji administrativnog rada sudova. Šetanje s predmetima iz ruke u ruku, guranja na kolicima i neuredni predmeti u kojima se teško snaći, trebaju postati prošlost. Sve što sud koristi i izdaje, može se raditi kroz ICMS. Korištenje elektronske pošte za odvjetnike, trgovačka društva i vještake treba postati zakonska obveza.

Problem **ljudskih resursa** u pravosuđu školski je primjer „napuhane“ administracije i trome organizacije. Ulaganje u tehnologije trebalo je s godinama ubrzati sudske postupke i olakšati sudsku administraciju. No ovaj se preokret još nije dogodio.

Još za vrijeme pregovora o pristupanju EU, postavljala su se pitanja o mobilnosti zaposlenika na sudovima, primarno sudaca i državnih odvjetnika. Strani stručnjaci kontinuirano su kritizirali rigidnost sustava mobilnosti u hrvatskom pravosuđu, no postojao je isto tako velik otpor s druge strane, od krovnih institucija – njima nije bilo do toga da se išta konkretno promijeni. Predstavljajući se kao dobar i učinkovit sustav, hrvatsko pravosuđe propustilo je provesti kvalitetnu reformu upravljanja ljudskim potencijalima. Unatoč najavama i svjesnosti ovoga problema, trenutna vladajuća garnitura nije pristupila potrebnim promjenama. Mobilnost sudaca i državnih odvjetnika jedna je od glavnih tabu tema. Pravosuđe treba biti fleksibilno i mobilno, ono ne može biti utemeljeno na strogom institucionalizmu i nefleksibilnosti organizacijskog okvira. Vrijednost kao što je učinkovitost ne može se održati ako nismo u mogućnosti pravilno, pravodobno i svrsishodno upravljati potrebnim resursima.

Kako bismo lakše i pravilnije raspoređivali ljudske resurse, nužno je imati dobru predodžbu o funkcioniranju sustava. Nedopustivo je da se raspodjela ljudskih resursa, budžeta kao i definiranje potreba edukacije provodi bez sustavnih i metodoloških analiza. Kao što je već spomenuto, postoji tehnička infrastruktura koja omogućava uspostavu modernog sveobuhvatnog statističkog sustava praćenja pravosuđa koji bi dao podlogu metodologiji za određivanje, alokaciju, preraspodjelu i druge oblike reorganizacije ljudskih resursa.

Poslove ljudskih potencijala treba direktno povezati s poslovima statistike i analize. Nužno je provoditi mjerenja u pravosuđu (Case Weighting Study i sl.) te sukladno rezultatima analize odrediti metodologiju određivanja potreba sustava (edukacija, alokacija sredstava, ljudski resursi i sl.).

Službenici niti prolaze sustavne obuke niti je edukacija njihova redovna zakonska obveza (ako i postoji, nije primjenjiva). Sustavno stručno osposobljavanje sudaca i ostalih zaposlenika potrebno je kako bi oni što ažurnije pratili izmjene i tumačili razne prakse i implementacijska rješenja. Poticanjem sudaca na međusobnu suradnju, dijeljenjem iskustva i znanja te stvaranjem zajedničkih stajališta oko procesne strukture sudskih predmeta, može se postići ujednačavanje prakse.

Primjena zakonodavnog okvira u sudskim postupcima može se dodatno analizirati sagledavajući statističke pokazatelje trajanja radnji prema pojedinoj sudskoj fazi. Ovakav pristup može pokazati gdje nastaju „zagušenja“, duga čekanja i sl. Intervencija koja se vrši ovakvim pristupom može se kasnije lako i evaluirati. Redovitim praćenjem statistike možemo znati je li neka zakonodavna intervencija imala utjecaja na statističku sliku ili ne. Postoje preduvjeti za ovakav analitički prikaz, ali ne postoji dovoljno kvalitetan sustav analize i izvještavanja u Ministarstvu pravosuđa.

Europski stručnjaci već duže vrijeme traže idealne modele i načine upravljanja svim aspektima u pravosuđu. Ovaj val stručnih smjernica i raznih rasprava na razini EU pravosuđa nije važan samo za Hrvatsku radi prisvajanja ideja, već i radi pozicioniranja Hrvatske među najiskusnije zemlje u implementaciji pravosudnih reformi. Naš sustav može biti jedan od najboljih primjera reformi „organizacije u razvoju“. I to ne bilo kakve organizacije, već organizacije rada trećeg stupa vlasti. Potrebno je konkretnim mjerilima raditi na podizanju svijesti javnosti o važnosti transparentnosti, profesionalnosti kao i na standardizaciji radnih procesa u pravosuđu.

Na temelju svega navedenog smatramo da je potrebno provesti sljedeće promjene u pravosuđu:

- **modernizirati procesne i organizacijske zakone;**
- **pročistiti, sistematizirati i kodificirati pojedine pravne grane**, što se posebice odnosi na propise iz područja socijalnih prava (mjera uklanjanja preklapanja i nekonzistentnosti u normama provediva u roku od godine dana po modelu nalik na model razvoja Cjelovite kurikularne reforme);
- **uvesti ozbiljan metodološki sistem analize rada sudova** za pojedinačne kategorije predmeta (Kazneno, Građansko, Ovrha, Upravno, Trgovačko);
- **racionalizirati troškove u pravosuđu** te smanjiti godišnju potrošnju za minimalno 30%;

- **u potpunosti implementirati ICMS** i sve funkcionalnosti za koje je ovaj IT sistem osposobljen – na svim sudovima bez odgode;
- **povezati sve elektronske registre** koji sadrže informacije neophodne u sudskim postupcima;
- **primijeniti elektronički postupak registracije trgovačkog društva;**
- **neprestano uklanjati nepotrebne administrativne segmente** u radu sudova;
- **raditi sustavno na podizanju svijesti javnosti** o važnosti i ulozi pravosuđa;
- **osposobiti predsjednike sudova za upravljanje** pravosudnim tijelom (edukacija, court management);
- **ojačati pravosudnu inspekciju** i druge vrste nadzora rada sudova uključujući nadzor nad sudačkom etikom i ponašanjima radi eliminacije neprimjerenih ponašanja koja ugrožavaju percepciju nepristranost sudaca;
- **u potpunosti provesti obvezu redovite i kontinuirane edukacije sudaca**, ali i ostalog administrativnog osoblja na sudovima (poboljšati rad Pravosudne akademije).
- **uvesti elektroničku komunikaciju kao primarni oblik komunikacije** s drugim tijelima, vještacima, odvjetnicima i sl.;
- **provesti studiju složenosti predmeta** (sukladno rezultatima izmijeniti metodologiju određivanja potrebnog broja sudaca, savjetnika i administrativnog osoblja na sudovima), **kao i izmjenu okvirnih mjerila za rad sudaca**. Zbog loše metodologije i neanalitičkog pristupa ove dvije stavke godinama uzrokuju neravnotežu u sustavu, odnosno zagušenja i rast broja neriješenih predmeta (posebno parničnih);
- **poticati korištenje alternativnih oblika rješavanja sporova** (posebno mirenje);
- **provesti reformu Odvjetništva** (implementirati odredbe Direktive o uslugama);
- **smanjiti opseg predmeta u prekršajnim postupcima koji dolaze na sudove**. Postrožiti kriterije za ulaganje prigovora na prekršajni nalog. Provesti preventivne programe s nadležnim tijelima;
- **ujednačavati sudske prakse i jedinstvenu primjena zakona**, bitne za jednakost građana i pravnu sigurnost poslovanja;
- **smanjivati trajanja sudskih postupaka, broja neriješenih predmeta i priliva novih predmeta;**
- poticanje **alternativnog načina rješavanja sporova**.

6. Demografija

Demografske promjene smanjivanja broja i starenja stanovništva u Hrvatskoj predstavljaju dugoročni izazov za nositelje ekonomskih politika ali su, nažalost, često i sredstvo političkih nadmetanja. Demografske prognoze za sljedećih nekoliko desetljeća pokazuju iste vrste demografskih problema pa stoga nositelji politika moraju uzeti u obzir da će se ovi strukturni problemi reflektirati na tržište rada s manjim brojem radne snage te na povećanje javnih izdataka za mirovine i zdravstvo. Depopulacija je složen društveni i ekonomski problem koji se ne može riješiti u kratkom roku.

Istraživanja pokazuju da na mali natalitet u Hrvatskoj jako utječu, između ostalog, egzistencijalni problemi, kao što su nezaposlenost i nesigurna zaposlenost mladih te njihovi teško rješivi stambeni problemi. Međutim, pored rješavanja ekonomskih uzroka, bitno je pažljivo **dizajnirati i provesti strateške mjere usmjerene na pomoć zaposlenim roditeljima** koji podižu djecu te omogućiti profesionalni i osobni razvoj na cijelom teritoriju države provođenjem pametnih politika decentralizacije, urbanog i ruralnog razvoja. Stoga se u ovom Programu **demografska problematika promatra kao dio ukupne razvojne politike**.

Najvažniji cilj, ne samo demografske nego i većine ekonomskih politika, je povećavanje broja zaposlenih. Gospodarski rast predstavlja najučinkovitiju mjeru jer rezultira otvaranjem novih radnih mjesta, povećavanjem potražnje za radom i omogućavanjem primanja od rada. Sve druge mjere su dobrodošle i dodatno pridonose učinkovitosti obnove populacije, ali bez rasta stope zaposlenosti slabo su primjenljive. Mlade obitelji i osobe u okolnostima ekonomske perspektive mogu planirati djecu i skrbiti o stanovanju. U zemlji s ekonomskom perspektivom zadovoljstvo i povjerenje stanovnika se općenito povećava jer se u takvom društvu lakše ostvaruje želja za radom, roditeljstvom i osobnim razvojem te se smanjuje potreba za emigracijom.

Hrvatska zbog depopulacije treba **voditi kvalitetnu demografsku politiku s posebnim naglaskom na politike potpore za djecu i roditelje po uzoru na druge zemlje sa sličnim demografskim problemima** pa je u tom smislu strateški dokument potreban. Duljina i visina naknade za vrijeme roditeljskog dopusta za zaposlene roditelje, kao i naknade za nezaposlene roditelje, svakako predstavljaju onaj važan oslonac zbog kojeg se roditelji odlučuju na proširivanje obitelji. Problem takvih potpora je jedino u tome što treba postojati izračun učinaka i javni izvori sredstava za njihovo pokriće. Pojedine strukturne reforme najavljuju uvođenje reda u javnim izdacima uz smanjenje proračunskih rashoda što, zajedno s obnovom ekonomskog rasta, otvara realne mogućnosti za primjenu izdašnijih potpora za djecu i roditelje. U politici odobravanja potpora potrebno se rukovoditi troškovnom efikasnošću kao temeljnim principom distribucije, što znači da javni novac mora biti što djelotvornije uloženo.

Tijekom radnog vijeka postoje različite fazne potrebe (uvjetovane obiteljskim, roditeljskim ili drugim privatnim razlozima) zbog kojih osobe biraju drugačije odnose i ravnoteže između rada, karijere i privatnih planova. Gospodarski rast omogućava veću propulzivnost i dinamičnost te fleksibilnost u pogledu povremenog zapošljavanja, rada na kraće vrijeme, rada od kuće i ostalih inovativnih oblika rada što olakšava usklađivanje roditeljskih i poslovnih obaveza (Akrap, Čipin, 2011). Također, gospodarski rast omogućava javno financiranje dječjih vrtića, priuštivost cijene te njihovu ravnomjernu dostupnost. Iako gospodarski rast olakšava provođenje svih politika, pa tako i pronatalitetne politike, on nije sam po sebi dovoljan ako ne postoji **jasno definirana i objašnjena obiteljska politika** prihvaćena u strateškom dokumentu kao obvezujućem dokumentu u okviru socijalne politike.

Pametno će se zalagati za sljedeće ciljeve i mjere demografske politike:

- demografsku politiku koja je dio ukupne razvoje politike,
- povećanje broja zaposlenih treba predstavljati najvažniji cilj, s posebno dizajniranim mjerama za zapošljivost mladih, ali i starijih,
- shvaćanje razvoja tzv. „srebrne ekonomije“ kao prilike (zbog starenja stanovništva),
- donošenje i implementiranje strategije za pomoć u stambenoj opskrbi mladih,
- izgradnju i jačanje infrastrukture za pomoć zaposlenim roditeljima koji podižu djecu (povećanje kapaciteta dječjih vrtića i cjelodnevnih boravaka u školi),
- uvođenje pozitivne diskriminacije zaposlenih žena s malom djecom, kako je to već predviđeno u Zakonu o radu (kolektivnim ugovorima ili Pravilnicima o radu),
- širenje mreže javnih usluga koje će omogućiti lakše spajanje uloge roditelja i realizaciju profesionalnih ambicija,
- postupno uvođenje mogućnosti obilatijih potpora za duljinu i visinu porodičnih naknada kada stanje javnih financija to dopusti, uz prethodno obavezni izračun učinka,
- pametnu imigracijsku politiku koja će ublažavati negativne demografske trendove.

Pametno je demografsku politiku promatrati kao dio ukupne razvoje politike, izraditi i provesti strateški dokument s realističnim mjerama i ciljevima pronatalitetne politike, usmjerene na zapošljivost mladih, širenje mreže javnih usluga i fleksibilne radne uvjete za zaposlene roditelje.

7. Zdravstvo

Zdravstveni sustav demokratske države se mora temeljiti na principima uključenosti, kontinuiranosti i dostupnosti. Njegova je financijska osnova obvezatno zdravstveno osiguranje koje koriste svi na principima reciprociteta i solidarnosti. Ne treba se zanemariti utjecaj i potencijal dopunskog zdravstvenog osiguranja kao i drugih oblika dobrovoljnih zdravstvenih osiguranja koji uz privatne direktne izdatke pomažu pacijentima da dobiju kvalitetniju zdravstvenu uslugu. Organizacijski i financijski izazovi za zdravstveni sustav usko su vezani uz ekonomske mogućnosti zemlje. Ekonomski pokazatelji za Hrvatsku pokazuju duže razdoblje recesije i vrlo malog oporavka koji je tek započeo od 2015. godine. Visoka nezaposlenost, niski udio radno aktivnog stanovništva i starenje stanovništva su činjenice koje predstavljaju ozbiljna ograničenja za funkcioniranje zdravstvenog sustava temeljenog na javnim izvorima financiranja. Stoga je imperativ da zdravstveni sustav troši dostupna sredstva racionalno i kvalitetno na svim razinama svog funkcioniranja: primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini. Sve razine zdravstvene zaštite su bremenite problemima. Primarna zdravstvena zaštita je izuzetno važna i ona bi trebala rješavati 80% svih zdravstvenih problema te provoditi edukaciju populacije i preventivne programe zdravstvene zaštite. Uloge sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite su mnogobrojne i kompleksne te šire od samog zdravstvenog sustava. Bolnički sustav je ujedno glomazan, skup sam po sebi, ali i često neefikasan.

S druge strane građani Hrvatske razmjerno su zdravi u usporedbi s građanima drugih zemalja s obzirom na dostignuti stupanj gospodarskog razvitka i ulaganja u zdravstvo. Međutim, zbog nedostataka u upravljanju javnozdravstvenim sustavom postoje brojni "džepovi neefikasnosti", odnosno prilike da se boljom kombinacijom utroška resursa i upravljanja poboljša odnos između onoga što kao društvo ulažemo u sustav i rezultata u vidu dostupnosti i zdravlja građana. Pri tome je važno naglasiti da su poboljšanja, uključujući i ona financijske naravi, još uvijek moguća bez radikalnih zahvata u narav sustava javnog zdravstva. Racionalnijim i kvalitetnijim upravljanjem također se treba postići da se prioritetne investicije u zdravstvu nastave, jer je to sustav koji zahtjeva neprestani tehnološki razvoj i usavršavanje. U tom je okviru važan i sustavan pristup uspostavljanju sveučilišnih bolnica u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku.

Jednom kad se sustav racionalizira i upravljanje sustavom depolitizira i stabilizira, tada je u dugom roku moguće vizijski planirati da pacijent zdravstvenu uslugu koristi u privatnim i javnim zdravstvenim ustanova putem obvezatnog zdravstvenog osiguranja prema njihovom izboru. U izbornom ciklusu postavljaju se konkretnije kratkoročne i srednjoročne mjere s time da su neke trajne i isključive, a odnose se na opće postupanje koje se više ne propituje, kao na primjer zahtjev o depolitizaciji u zdravstvu.

Cilj: Dostupan i učinkovit zdravstveni sustav utemeljen na načelu jednakoga pristupa, koji ne stvara deficit niti rast dugova države, u kojem se računi plaćaju na vrijeme, a istovremeno se zadržava primjerena kvaliteta usluge.

Mjere: _

A. OPĆE:

- Promjene u zdravstvu su spiralne i odvijaju se u kontinuiranim ciklusima. Zbog toga je važno postići kontinuitet koji se ne mijenja od izbora do izbora. Solidaran i dostupan zdravstveni sustav ne smije biti podložan stranačkim političkim interesima nego interesima građana i jedino takav može biti kvalitetan i stabilan.
- Upravljanje na svim razinama i jedinicama zdravstvenog sustava treba depolitizirati i profesionalizirati uz utvrđivanje menedžerskih ugovora vezanim za kvantitativne i kvalitativne pokazatelje rada zdravstvenih ustanova.
- Nastavak i kompletiranje informatizacije svih dijelova zdravstvenog sustava uz posebni razvoj telemedicine.
- Integralno upravljanje primarnim i bolničkim sustavom zbog skraćanja lista čekanja, povećanja zadovoljstva pacijenata i otklanjanja nepotrebnih troškova. Centralna baza podataka koja je ustrojena i dobro funkcionira omogućava da se analizama i alokacijom resursa sukladno rezultatima u isto vrijeme postigne i racionalizacija i bolji rezultati, kao na primjer: (1) alokacijom timova prema lokalnim frekvencijama bolesti na razini Hrvatske, (2) statistički zasnovanim planiranjem slobodnih termina kod specijalista za teške bolesti prema povijesnoj frekvenciji pojave takvih bolesti utvrđenoj na razini pojedine ambulante obiteljske medicine.
- Uspostaviti efikasnu transportnu službu (helikopteri, timovi hitne pomoći) kako bi se usluga mogla pružiti unutar „zlatnog sata“ za što se trebaju privući dodatna sredstva iz EU fondova.
- Unaprijediti preventivnu ulogu zdravstvene zaštite putem edukacije o zdravim životnim stilovima radi svjesnije odgovornosti građana za vlastito zdravlje.
- Pojačati iskorištavanje potencijala zdravstvenog i lječilišnog turizma.

B. PRIMARNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA (PZZ):

- Nastavak do sada uspješno započete reforme primarne zdravstvene zaštite kroz omogućavanje svakom liječniku obiteljske medicine koji to želi da postane koncesionar (umjesto sadašnje obaveze da 30% liječnika obiteljske medicine budu zaposlenici domova zdravlja) i da se uključi u skupnu praksu.

- Revidirati ulogu Domova zdravlja kao centara za dijagnostiku i terapijske postupke na primarnoj razini.
- Daljnji razvoj skupne prakse kroz formiranje grozdova obiteljskih liječnika oko domova zdravlja koji će smanjiti svoje gubitke odnosno povećati zarade tako što će skupinama liječnika obiteljske medicine ponuditi usluge u vidu korištenja prostora i medicinske opreme, pružanja računovodstvenih i sličnih usluga, zajedničkih nabavki, pisanja projekata za EU fondove i sl. Ovakav pristup će ujedno smanjiti jedinične troškove ambulanti obiteljske medicine, koje sada funkcioniraju tako da svaka plaća svoj fiksni trošak, može biti povezan s povećanjem prihoda domova zdravlja.
- Jasno definirati bolesti, stanja i postupke koje se moraju riješiti na razini PZZ.
- Kada se ostvare neophodni organizacijski i financijski uvjeti, povećati broj timova PZZ kako bi se smanjio broj osiguranika po timu. Cilj je postići 900-1200 osiguranika po timu.
- Kako postoji problem s brojem liječnika obiteljske medicine, u perspektivi se to može riješiti uvođenjem obveznog stažiranja 1-2 godine kod koncesionara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i u objedinjenim hitnim prijemima. Kroz to će se dobiti nova generacija liječnika koja će dobro razumjeti i pacijente i cjelokupan zdravstveni sustav.
- Palijativna skrb postaje sve važniji dio zdravstvenog sustava zbog starenja populacije i time uvjetovane promjene morbiditeta. Palijativne jedinice treba organizacijski izdvojiti, integrirati s respiracijskim centrima i osigurati edukaciju specijalista za taj segment zdravstva. Uštede mogu nadmašiti troškove projekta, jer se palijativno-respiracijske usluge sada pružaju u bolnicama, nerijetko i u intenzivnoj njezi, što troši znatne resurse, stvara liste čekanja za pacijente s boljim izgledima, a nije primjeren oblik skrbi s obzirom na stanja i psihološke potrebe takvih pacijenata i njihovih obitelji.
- Reforma hitne pomoći kroz: (1) uspostavu ambulanti primarne zdravstvene zaštite pri jedinicama hitne medicine (pilot projekt u Karlovcu pokazao je izvanredne rezultate, a dežurstvo liječnika primarne medicine pri jedinicama hitne medicine treba uvesti kao obvezu), (2) integracija vanbolničkih i bolničkih hitnih medicinski službi radi uštede u poslovanju i dijeljenja resursa na istoj lokaciji.

C. SEKUNDARNA I TERCIJARNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA:

- Uspostava centara kompetencije – specijalizacija struka po bolnicama istovremeno dovodi do ušteda i povećanja kvalitete liječenja.
- Na centralnoj državnoj razini treba uspostaviti sustav informatičke i poslovne edukacije te stručne profesionalne pomoći za upravljačke timove bolnica u dijelu IT, financija, statističke analize, strateškog poslovnog i financijskog planiranja te poslovnog odlučivanja.
- Uspostaviti mrežu objedinjenih hitnih bolničkih prijema.

- Opće bolnice u regijama bi trebalo administrativno ujediniti tako da jedna uprava kontrolira poslovne procese kao što su, na primjer, javna nabava, spin-off putem poola zajedničkih službi ili outsourcinga - samo ako je stručno opravdano.
- Neke opće bolnice treba pretvoriti u ustanove palijativne skrbi što će osigurati potrebne zdravstvene usluge uz značajno manju potrošnju i racionalizaciju poslovanja.
- Potrebno je razdvojiti upravljanje osnovnom djelatnošću (zdravstvo, edukacija zdravstvenih djelatnika) od upravljanja pratećim dijelom (informatika, kuhinja, praonica, čišćenje, tehnička služba, računovodstvo, osiguranje itd.). Potrebno je sustavno uvoditi unapređenje radnih procesa (na primjer Lean Management, Total Quality Management).
- Budući se radi o velikim i kompleksnim sustavima, potrebno je raditi na unapređenju osnovnih uvjeta rada, kao što su organizirana prehrana, radna i zaštita odjeća, dječje igralište i vrtić za predškolsku djecu zaposlenika, osiguranje parkinga te zdrave radne okoline kao, na primjer, zaštita na radu sa citostaticima, psihološka podrška osoblju izloženim teškom psihološkom stresu i slično.
- Sustavno uvesti task-shifting po uzoru na zemlje u kojima je ta praksa donijela rezultate, a kod nas bi se smanjile posljedice emigracije stručnih kadrova. Taj pristup zahtjeva vrijeme i sustavnu prilagodbu zdravstvenog sustava.
- Poticati integriranu („bešavnu“) skrb koja je usmjerena na pacijenta, a povezuje liječenje i resocijalizaciju kroz vertikalno i horizontalno umrežavanje svih struka. O pacijentu se povezano trebaju brinuti svi pružatelji usluga od obiteljske, specijalističke, bolničke medicine, ali i, kada je potrebno, socijalne skrbi, da bi se bolje prepoznale i zadovoljile stvarne potrebe pacijenta radi izlječenja i resocijalizacije.

Svi planovi koji uključuju promjene i prilagodbe u sustavu zdravstva trebaju se temeljiti na neovisnim stručnim mišljenjima, kontroli kvalitete i ekonomskim evaluacijama. Također, trebaju biti oslonjeni na strateški dokument Nacionalne strategije razvoja zdravstva 2012.-2020. Operativne i strateške planove korisno je voditi prema uputama Vodiča za izradu političkog i izbornog programa za područje zdravstva koji u sebi sadržava ex-ante i ex-post postupanje vezano za praćenje ciljeva, mjera i ishoda zdravstvene politike. Smatramo da je važno razlikovati kratkoročne, srednjoročne i dugoročne planove, jer je sasvim jasno da se zdravstvena politika mora voditi u istom smjeru u više izbornih ciklusa. Zbog toga smo zagovornici političkog konsenzusa i razumnog pristupa prema zdravstvenoj politici kao što ga zastupa i spomenuti Vodič.

8. Sport i zdrav stil života

Hrvatski sport u posljednjih je dvadesetak godina funkcionirao i razvijao se na konceptu entuzijazma pojedinaca (trenera i roditelja) ili odluka političkih moćnika, bez jasne vizije ili stručno napisane i službeno usvojene strategije razvoja. Iako su se svi zaklinjali u razvoj sporta zbog uključivanja što većeg broja mladih iz društveno korisnih i zdravstveno opravdanih razloga, taj je cilj svih ovih godina, bez obzira tko bi na izborima dobio povjerenje birača, bio sasvim potisnut u drugi plan. Članak 1. stavak 2. Zakona o sportu, koji kaže **da su sportske djelatnosti od posebnog interesa za RH**, ne očituje se ni u jednom pokazatelju, a pogotovo ne u izdvajanju za sport i tjelesno vježbanje iz državnog proračuna RH.

Promidžbeno-medijski lobi, uz izravnu ili neizravnu podršku centara političke moći, stvorio je sa stručnog i zdravstvenog aspekta neopravdane i dugoročno neodržive modele financiranja. Sportski i preventivni zdravstveno-rekreacijski programi potrebni za zdravlje i boljitak građana RH, odgoj mladih sportaša i stručnih kadrova, dostupnost sportske infrastrukture u funkciji zdravlja – sve su to bila pitanja o kojima se povremeno ili vrlo rijetko raspravljalo u javnosti, ni ne tražeći kvalitetnija rješenja. **S obzirom na epidemiju pretilosti i drugih bolesti modernog doba, neophodno je što prije proširiti svijest da «lijek» postoji, a zove se kretanje (tjelesno vježbanje).** U razvijenim društvima ulaganje u preventivno tjelesno vježbanje i sport ne doživljava se kao «trošak» već ušteda, s obzirom na pozitivne učinke i uštede koje navedene aktivnosti imaju na cjelokupan zdravstveni sustav. Usprkos svemu, moramo biti svjesni činjenice da sport i tjelesno vježbanje, uzevši u obzir tešku financijsku situaciju, svakoga dana postaju sve veći luksuz dostupan sve manjem broju građana RH.

Trenutno stanje obilježava:

- nepravedna podcijenjenost važnosti tjelesnog vježbanja i sporta za očuvanje i unapređenje zdravlja, što je vidljivo u udjelu proračunskih sredstava predviđenih za sport;
- neuvažavanje kompetencija i mišljenja stručnjaka iz područja kineziologije i sporta, što je vidljivo iz sastava tijela i kompetencija osoba koje predlažu rješenja i/ili donose odluke;
- nedorađena zakonska regulativa, nepridržavanje i izigravanje postojećih zakona u području tjelesnog vježbanja i sporta, donošenje ključnih odluka od strane pojedinaca ili uskog kruga nekompetentnih osoba;
- nepostojanje sveobuhvatne analize stanja, strategije razvoja i kvalitetnog modela financiranja tjelesnog vježbanja i sporta u RH;

- dijametralno suprotni odnosi raspodjele novca i resursa (između profesionalnog, natjecateljskog i sporta za sve) u usporedbi s razvijenim zemljama EU-a;
- nepostojanje studija isplativosti ulaganja u određene projekte, kao ni sustava praćenja i odgovornosti za neopravdano utrošena sredstva;
- nepostojanje fiskalnih mehanizama poticanja ulaganja u tjelesno vježbanje i sport, s obzirom da trenutno nema razlike između djelatnosti prodaje cigareta ili kockarnice s jedne, i sportskog kluba kao društveno korisne djelatnosti s druge strane;
- iskrivljena medijska slika javnosti o popularnosti, razvijenosti, konkurenciji i rezultatskoj uspješnosti pojedinih sportova, a za koju su u najvećoj mjeri odgovorni mediji i tzv. “političke elite”.

ŠTO SE MOŽE NAPRAVITI

Vizija: Tjelesno vježbanje i sport kao način života svih građana RH - **(P)okrenimo se prema zdravlju.**

Misija: Iskoristiti izvrsnost i inovativnost kompetentnih i poduzetnih stručnjaka i znanstvenika u kineziologiji i sportu s ciljem unaprjeđenja sustava tjelesnog vježbanja i sporta.

CILJEVI:

- medijskom kampanjom i edukacijskim aktivnostima promijeniti postojeću znanstveno neutemeljenu percepciju o predimenzioniranoj važnosti vrhunskog sportskog rezultata, u percepciju po kojoj su tjelesno vježbanje i sport prvenstveno preventivna, a zatim natjecateljska aktivnost u funkciji očuvanja i unaprjeđenja zdravlja;
- izraditi stručnu analizu stanja područja tjelesnog vježbanja i sporta u RH, odrediti prioritete i pokrenuti proceduru izrade strategije razvoja sporta od strane kompetentnih osoba;
- unaprijediti postojeće i osmisliti nove modele financiranja sustava sporta i tjelesnog vježbanja te izmjenom fiskalnih pravila omogućiti, privući i poticati ulaganja u tjelesno vježbanje i sport;
- prioritet financiranja staviti na zdravstvene aspekte i uključivanje što većeg broja djece i mladih u tjelesno vježbanje i sport, a sportske rezultate definirati i financijski poticati sukladno mjerljivim pokazateljima i to kao posljedicu kvalitetnog rada, a ne kao isključivi cilj;
- omogućiti što ravnomjerniju dostupnost tjelesnog vježbanja i sporta prioritetnim sufinanciranjem materijalno-tehničkih uvjeta i stručnog rada u svim područjima RH;

- sportsko-rekreativne aktivnosti povezati sa sportsko-zdravstvenim turizmom i edukacijom te brendirati i ponuditi ih kao izvozni proizvod RH.

Da bi se realizirali navedeni ciljevi, potrebno je:

- organizirati široke i svima dostupne rasprave i okrugle stolove stručnjaka iz područja zdravlja, tjelesnog vježbanja i sporta;
- iskoristiti i povezati postojeće znanstvene i stručne kapacitete medicinskih i kinezioloških fakulteta, krovnih sportskih udruga, lokalnih službi za sport i zajednica sportova, s entuzijazmom i znanjima sportaša i stručnih djelatnika u sportskim klubovima;
- izraditi model i izdvajanja za sport prilagoditi aktualnom stanju i proračunskim mogućnostima (postotak BDP-a);
- u okviru sustava ustrojiti organizacijsku jedinicu koja će koordinirati ministarstva i aktivnosti vezane za poboljšanje kvalitete života i unaprjeđenja zdravlja kroz sustavno uključivanje i bavljenje tjelesnim vježbanjem i sportom;
- u cilju zaštite samih sudionika i unaprjeđenja stručnosti rada u području sporta i tjelesnog vježbanja, zakonom propisati osnivanje Hrvatske kineziološke komore i smanjiti utjecaj politike na odluke vezane za stručna pitanja u ovom području.

Dakako, sve promjene i prilagodbe u sustavu treba zasnivati na politički neovisnim ekspertnim mišljenjima, postojećim iskustvima i pozitivnim primjerima razvijenih država te ih uvoditi postupno uz stalnu kontrolu kvalitete i evaluaciju rezultata, sve u cilju iznalaženja optimalnih rješenja u okviru realnih mogućnosti.

9. Socijalna politika

Socijalna politika jedna je od temeljnih javnih politika koje izravno određuju smjernice razvoja neke države i način na koji ranjive skupine građana mogu sudjelovati u raspodjeli civilizacijskih tekovina i društvenog proizvoda, ali istima i doprinositi sukladno svojim mogućnostima. Kvalitetna i održiva socijalna politika iznimno je važna za Hrvatsku koja se Ustavom definira kao socijalna država. Također, Hrvatska je članica Europske unije te joj je socijalna uključenost jedan od prioriteta u programu rasta.

Unatoč brojnim usvojenim programima i strategijama te potpisanim memorandumima, od kojih je najznačajniji u europskim okvirima za našu zemlju bio Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju, suočavamo se s činjenicom da sadašnji sustav socijalne skrbi, zbog glomaznosti i neracionalnosti, utječe na rezanje socijalnih prava u vrijeme kada siromaštvo i socijalna isključenost prijete velikom broju građana, a broj nezaposlenih i umirovljenika raste. Smatramo kako je sustav socijalne skrbi važan dio javne politike u kojem još uvijek ima prostora za racionalizaciju troškova, za jačanje profesionalnosti u stručnoj pomoći i za smanjenje utjecaja politike u upravljanju ljudskim resursima.

U Hrvatskoj socijalna politika ostaje velikim dijelom pasivna, a svi aspekti socijalne politike su na niskoj razini političkih prioriteta osim programa koji štite prava politički utjecajnih skupina, posebno ratnih veterana koji teže pravu prvenstva na štetu pristupa utemeljenog na potrebama i pristupa utemeljenog na dokazima. Nedovoljna je razvijena horizontalna i vertikalna integracija politika koja, uz malo stvarne koordinacije između različitih razina vlasti, kao i između vladinog i nevladinog sektora, može biti poboljšana. U kontekstu fiskalne konsolidacije, obvezujuće u okviru postupka smanjenja prekomjerne zaduženosti Hrvatske, ideja socijalne politike kao aktivnog ulaganja u inovativne socijalne programe ostala je nerazvijena.

U budućnosti, socijalna politika u Hrvatskoj trebala bi biti postavljena na principima socijalnog ulaganja, koje promovira pametna socijalna ulaganja tijekom životnog ciklusa, i jačanju međugeneracijske solidarnosti. Učinkovita rješenja trebala bi se temeljiti na stvaranju široke mreže socijalnog poduzetništva (osim malog neprofitnog poduzetništva koje se udruagama financira iz projekata) i stvaranju državnog sustava socijalnog poduzetništva. Isto bi trebalo razvijati u modelu koji bi omogućio radno sposobnim ranjivim skupinama, koje zbog više čimbenika imaju velik rizik od siromaštva, trajne nezaposlenosti i socijalne isključenosti, tranziciju iz modela socijalne zaštite u model socijalne naknade za društveno koristan rad. Zatim, neophodno je stvaranje zakonskih preduvjeta koji bi omogućili korisnicima koji unatoč socijalnim poteškoćama ili invaliditetu imaju dostatne sposobnosti i ukaže im se mogućnost za

zaposlenje u profitnom sektoru da ne gube podršku koja im je povremeno potrebna iz sustava socijalne skrbi, nego se recipročno povećava njihov udio u participaciji, kao i mogućnost da prihod ostvaruju u oba sektora. Ne manje važno je osiguranje stručnog sustava unutarnje kontrole i vanjsku ekspertnu analizu i vrednovanje nezavisnih stručnjaka za pojedina područja.

Posebno ranjive skupine su djeca i osobe u starijoj životnoj dobi. Ulaganja u rano djetinjstvo kod djece kojoj prijete socijalna isključenost zbog siromaštva, obiteljske situacije ili teškoća u razvoju je prepoznato kao jedan od najboljih načina prevencije iste. Zbog starenja stanovništva i produljenja životnog vijeka starijih osoba, preventivne mjere poput cjeloživotnog obrazovanja, mirovinske pismenosti i štednje za starost mogu omogućiti dostojanstven životni standard u trećoj životnoj dobi.

Sve gore navedene ciljeve **Pametno** predlaže ostvariti kroz sljedeće mjere.

MJERE:

1. Izraditi Nacionalnu strategiju za izjednačavanje prava osoba s invaliditetom (OSI) i djece s teškoćama u razvoju (TUR) konsenzusom i uključivanjem svih dionika. Donijeti akcijski plan za provođenje predviđenih mjera s rokovima, formirati međusektorske timove koji bi donijeli protokole za provođenje mjera, te stalno evaluirali i unaprjeđivali provođenje istih.
2. Izraditi Zakon o osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju koji bi bio usklađen s Konvencijom o pravima OSI, te provesti usklađivanje ostalih propisa i zakona.
3. Izraditi Zakon o inkluzivnom dodatku ili nadopuniti postojeći Zakon o socijalnoj skrbi stavkama o inkluzivnom dodatku.
4. Osigurati zakonski i obrazovni okvir za uvođenje instituta inkluzivnog medijatora.
5. Provoditi ranu intervenciju kod djece s TUR kroz interdisciplinarni pristup različitih sustava kojega u mjestu stanovanja koordinira i čini dostupnim socijalni radnik.
6. Omogućiti rehabilitaciju i rehabilitaciju koja količinom i kvalitetom pruženih terapijskih usluga omogućava najveći mogući razvoj sposobnosti kod svakog pojedinog djeteta, odnosno preostalih sposobnosti kod osoba s invaliditetom.
7. Širenje mreže socijalnih, zdravstvenih i odgojno-obrazovnih usluga tako da se dopusti ugovaranje privatnom i neprofitnom sektoru te pružanje istih tamo gdje postoji potreba, a nema resursa sustava.
8. Provesti arhitektonsku i senzornu prilagodbu pristupa i sadržaja svih javnih ustanova, sredstava javnog prijevoza i prometa kako bi se OSI i djeci s TUR omogućila puna socijalna

uključenost i dostupnost svih društvenih sadržaja.

9. Namjenski financirati kulturne, sportske i javne sadržaje koji uključuju i OSI, te djecu s TUR.
10. Prevencija daljnje institucionalizacije kroz razvoj široke mreže izvaninstitucionalnih oblika skrbi za djecu bez roditeljske skrbi, OSI i djecu s TUR (udomiteljske obitelji, obiteljski domovi, stambene zajednice, stanovanje uz podršku, poludnevni i dnevni centri okupacione terapije, skupine za samozastupanje i samoizražavanje).
11. Postepena deinstitucionalizacija i poboljšanje razine skrbi u institucijama osobama za koje se neće moći organizirati skrb izvan institucija.
12. Provesti integraciju i inkluziju u redovne odgojno-obrazovne sustave i programe (edukacija i podrška obrazovnim djelatnicima, poštivanje pedagoškog standarda, pomoćnici u nastavi, osobni asistenti, prilagodba prostornih i pristupnih uvjeta).
13. Poboljšati kvalitetu rada u specijalnim odgojno-obrazovnim ustanovama kroz edukaciju djelatnika i stalnu evaluaciju rada, te razvijanjem aktivnosti i programa koji potiču integraciju i socijalnu uključenost.
14. Educirati širu javnost, javne i državne službenike, osobito iz sustava socijalne politike te zdravstvenog i odgojno obrazovnog sustava, o specifičnim potrebama osoba s invaliditetom i djece s TUR.
15. Postupno uključivati korisnike socijalne zaštite u društveno koristan rad uz vaučere, uvođenjem pojedinih oblika društveno korisnog rada u gradske i državne ustanove i zamjenjivanjem dijela javne nabave uslugama iz socijalne mreže, kao i postupno zamjenjivanje socijalne zaštite radom u mreži socijalnog poduzetništva.
16. Razvijati i poticati cjeloživotno učenje u smislu kvalitete i usklađenosti s potrebama gospodarskog sektora.
17. Povećati učinkovitost izrade i broja projekata koji se bave smanjivanjem socijalne isključenosti ranjivih skupina sa svrhom većeg povlačenja sredstava sufinanciranja iz EU fondova.
18. Provesti informatizaciju i osnovati međusektorske timove koji upravljaju procesima u službi brzog i efikasnog puta ka izjednačavanju mogućnosti.
19. Za socijalno ugrožene grupe malih dužnika ponudit će se besplatna pravna pomoć te će se uvesti institut malog stečaja za dugove do 30.000 kuna, koji će uključivati jednostavnije administrativne postupke. Također će se izmijeniti zakonski propisi tako da otpis dugova ne predstavlja oporezivi dohodak.

20. Nastaviti standardizaciju kriterija te uvođenjem dohodovnog i/ili imovinskog cenzusa kod ostvarivanja određenih socijalnih naknada postići pravedniji sustav dodjele socijalnih naknada te bolju ciljanost prema najugroženijim skupinama društva. Potrebno je ujednačavanje uvjeta za ostvarivanje socijalnih naknada, racionalizacija i transparentnost sustava socijalnih naknada.
21. Nastaviti destimuliranje nezaposlenosti slijedom ovisnosti o socijalnim naknadama. Potrebno je određivanje zajamčenog minimalnog standarda tj. limita za kumulaciju socijalnih naknada. Time bi se spriječilo da ukupan iznos ostvarenih socijalnih naknada ne bude veći od prihoda ostvarenih radom (osobito slabo plaćenih radnika), odnosno kako socijalne naknade ne bi slabile radnu motivaciju i time povećavale nezaposlenost.
22. Jačati objedinjavanje administriranja naknada u sustavu socijalne zaštite na jednom administrativnom mjestu što će spriječiti zlouporabe javnog novca od strane onih kojima realna pomoć nije potrebna.

10. Mirovinski sustav

Jedan od glavnih zadataka za sve zemlje članice Europske unije jest **osigurati stabilan i održiv mirovinski sustav** s primjerenim mirovinama, kako je definirano u krovnom strateškom dokumentu Europske komisije objavljenom 2010.

U Hrvatskoj građani žele i očekuju primjerene mirovine, što predstavlja veliki izazov za državu u kojoj raste broj umirovljenika i prosječan vremenski raspon u kojem se koristi mirovina, a istovremeno dolazi do smanjenja broja zaposlenih. Današnje mirovine financiraju se iz obaveznog mirovinskog osiguranja na temelju međugeneracijske solidarnosti, točnije iz doprinosa za mirovinsko osiguranje koje uplaćuju zaposleni. No, ta sredstva nisu dostatna te se dio koji nedostaje nadoknađuje iz državnog proračuna, čime se otvara problem za javne financije. Ovakav način financiranja mirovina iznimno je osjetljiv na kretanje zaposlenosti, a Hrvatska - uz Grčku - ima najnižu stopu zaposlenosti u EU-u (59,2%). Stoga financijska održivost mirovinskog sustava (stajalište države) predstavlja drugu stranu vage u odnosu na primjerenost mirovina (stajalište građana – prosječne neto mirovine u RH su trenutačno na razini od oko 2.200 kuna mjesečno). Za stabilan mirovinski sustav ključno je pronaći ravnotežu između legitimne želje građana za primjerenim mirovinama i nužnog zadatka države za financijskom održivosti mirovinskog sustava (Nestić i sur. 2011).

Reformom mirovinskog sustava iz 2002. godine uveden je obvezni drugi mirovinski stup kapitalizirane individualne mirovinske štednje te mogućnost dobrovoljnog trećeg mirovinskog stupa. Osnovna ideja jest da se dio prihoda od mirovinskog doprinosa izdvoji na poseban račun svakog zaposlenika (trenutno je to 5% plaće, dok 15% plaće i dalje ide u prvi stup) i da se dio od 5% uloži na tržište kapitala čime se osiguravaju prinosi koji bi u budućnosti financirali dio mirovine. Iskustva razvijenih tržišnih gospodarstva pokazuju da su prinosi na tržištu kapitala u prosjeku veći od stope rasta BDP-a i veći od stope rasta plaća, tako da se očekuje da će ovaj dio mirovinske štednje u budućnosti osigurati više mirovine nego što bi to bio slučaj da se ostalo isključivo pri sustavu baziranom na međugeneracijskoj solidarnosti. Istovremeno, time se značajno smanjuju budući izdaci javnog mirovinskog sustava, odnosno budući izdaci proračuna, čime se doprinosi fiskalnoj stabilnosti. No, takva reforma ima i nepovoljan kratkoročni učinak za javne financije. Uslijed uvođenja drugog stupa i uplate 5% mirovinskog doprinosa u tu svrhu, smanjuju se priljevi doprinosa u prvom stupu zasnovanom na međugeneracijskoj solidarnosti te se razlika za mirovinske izdatke nadoknađuje iz državnog proračuna. Ukratko, reforma je povećala kratkoročni pritisak na javne financije, ali će zato olakšati dugoročnu fiskalnu situaciju te se očekuje da će u budućnosti iznosi mirovina biti veći nego bi bili da reforme nije bilo.

Sadašnji problemi mirovinskog sustava nisu uzrokovani mirovinskom reformom, već su rezultat dugoročnih nepovoljnih kretanja. Dijelom su posljedica nepovoljnih demografskih promjena (odnosno sve većeg broja starijih osoba u odnosu na broj osoba u radnoj dobi), dijelom krize (u kojoj se Hrvatska nalazi od 2009. godine, a koja je dovela do usporavanja ekonomske aktivnosti u zemlji i prekomjernog proračunskog deficita), a dijelom promjena zakonske regulative vezanih za prvi stup i politike širokih zakonskih prava na prijevremene mirovine po različitim osnovama. Prema podacima za 2014. godinu, na jednog korisnika mirovine bilo je 1,14 osiguranika koji uplaćuju mirovinske doprinose, što je neprihvatljivo nizak omjer (HZMO, 2015). U takvim okolnostima mirovinski sustav teško može osigurati primjerene mirovine i teško može biti dugoročno fiskalno održiv. Ipak, izvršene projekcije i predložene prateće aktivnosti (Nestić i sur. 2011) pokazuju da **mješoviti mirovinski sustav treba zadržati zbog dugoročnih koristi budućih umirovljeničkih generacija**. Prijedlog ukidanja drugog stupa ima kratkoročne koristi za državne financije (tekuće uplate i akumulirana mirovinska štednja mogu se zakonskom prisilom vratiti u proračun), ali dugoročno se time ugrožava financijska stabilnost proračuna zbog obveze isplate punih mirovina u budućnosti. Zbog toga se može očekivati da će se buduće isplate moći ostvariti samo uz osjetno smanjenje mirovina. Treba spomenuti da se time ukidaju i investicijska ulaganja mirovinskih fondova koja imaju potencijal poticanja ekonomske aktivnosti u zemlji. Dugoročne štete u tom bi slučaju zasigurno bile veće od kratkoročnih koristi. S obzirom da svaka promjena u mirovinskom sustavu na različite načine utječe na različite generacije, treba uzeti u obzir da se onima koji su u trenutku reforme bili u dobi između 40 i 50 godina starosti njihov drugi stup nije - iz niza razloga - punio na planirani način te se tim generacijama već dopustio prijelaz u prvi stup, odnosno primanje mirovine uz jednake propise koji vrijede za osiguranike prvog stupa. Država problem fiskalnog deficita, pa tako i plaćanja mirovina iz javnih izvora, mora rješavati povećanjem stope zaposlenosti i općenito ekonomskim rastom, a ne reformama tek reformiranog mirovinskog sustava.

Najsnažniji generatori održivosti javnog mirovinskog sustava su **rast stope zapošljavanja, što dulje zadržavanje zaposlenika u radnoj aktivnosti te smanjenje prava na prijevremene mirovine ili mirovine po povoljnijim uvjetima i različitim osnovama**. Produljenje radnog vijeka i broj godina u radnoj aktivnosti pogoduje održivosti i primjerenosti mirovina. Građani s duljim radnim stažem dulje uplaćuju doprinose u mirovinski sustav i time osiguravaju veća mirovinska primanja. Iako u masi mirovinskih izdataka nemaju značajnog utjecaja, mirovine po uvjetima povoljnijima od redovnih starosnih mirovina predstavljaju negativan signal za većinu umirovljeničke populacije (primjer saborskih mirovina).

Za održivost i primjerenost mirovinskog sustava, osim ključnog zadatka povećanja zaposlenosti u zemlji, preporučuje se:

- **razvijati i aktivno se brinuti o mješovitom mirovinskom sustavu** na korist svih generacija građana,

- **destimulirati rano umirovljene,**
- **poticati što duži ostanak u svijetu rada,**
- **reducirati mogućnosti ostvarivanja mirovina po povoljnijim uvjetima ,**
- kontinuirano voditi brigu o **racionalizaciji troškova i uštedama** unutar mirovinskog sustava.

Država i građani podjednakom brigom moraju voditi računa o primjerenosti mirovina za treću životnu dob. Osnovnu brigu države u vezi s primjerenim mirovinama predstavlja sprječavanje siromaštva starije populacije, a poželjnu brigu - ovisno o gospodarskim mogućnostima - omogućavanje što višeg životnog standarda umirovljenika uz primjerenije mirovine. Građani trebaju biti svjesni rizika smanjenja mirovina iz javnog mirovinskog sustava i poduzimati osobne napore u osiguranju primjerenosti budućih mirovinskih primanja podizanjem mirovinske i financijske pismenosti te planiranjem individualne dugoročne štednje za starost radi osiguranja kvalitetnijih mirovinskih primanja iz diversificiranih izvora.

Svaka promjena u mjerama na kojima se temelji mirovinski sustav ima dugoročne učinke na više generacija zbog čega mjere treba temeljito procijeniti i odvagati te **donositi odluke utemeljene na istraživačkim dokazima, kao jamstvu da će koristi od promjena biti ravnopravno raspodijeljene na sve generacije**, kako na starije/sadašnje tako i mlađe/buduće umirovljenike.

11. Kulturna politika

Brojni postojeći problemi u kulturi u Hrvatskoj proizlaze iz činjenice da ne postoji kulturna politika na temelju koje bi se taj segment društva mogao uspješno razvijati. U devedesetima, politika je bila okrenuta isključivo prema jačanju «nacionalnog interesa» te je svaka kulturna politika postala nemogućom, a kultura je predstavljala jedino trošak, nikad ulaganje. Rezultat je bio gotovo fatalan – kulturalna amnezija kao jedna od najgorih posljedica tzv. duhovne obnove. Tek s demokratskim promjenama, na samom početku 21. stoljeća, napokon je okupljen tim stručnjaka iz svih područja kulture koji je, nakon široke javne rasprave, kreirao naš prvi i dosad jedini sveobuhvatni kulturno-politički plan za promjene - Strategiju kulturnoga razvitka Republike Hrvatske. Dokument nazvan i Strategija 21 iz siječnja 2003. sljedeća je Vlada promptno proglasila nevažećim. Bio je to ujedno i posljednji pokušaj da se konsenzusom, bez obzira na različitost političkih opcija, pokuša donijeti strateški kulturno-politički dokument.

Aktualna (sada tehnička) administracija u Ministarstvu kulture RH, u šest je mjeseci djelovanja unutar tzv. «nove paradigme hrvatske kulture» ostvarila niz poteza koji su dodatno pridonijeli urušavanju sustava koji je sada, još više nego u devedesetima, utemeljen na nedemokratskom, uskoideološkom i rigidnom «programu» lišenom pluralizma i dijaloga sa strukom i javnošću – bez čega se ne može graditi nijedan javni sustav. Stoga su danas u Hrvatskoj ugrožene sve temeljne odrednice svake artikulirane kulturne politike: zaštita postojećih kulturnih vrijednosti, poticanje umjetničkog stvaralaštva i participacija šire društvene zajednice.

Pametno se zalaže za niz mjera u cilju oporavka resora od udara vladajuće kulturne politike kaosa i za razvojnu strategiju koja će dugoročno i planski graditi resor kulture dovodeći ga na razinu kakva postoji u razvijenim europskim zemljama. Promjena je nužna u svim segmentima kulture, ali najvažnije od svega jest odlučiti se ZA kulturnu politiku i prema toj odluci odrediti strategiju kulture i mehanizme njezine provedbe. Tako, umjesto načela koja su provodile mnoge dosadašnje «kulturne politike» u Hrvatskoj, a koja se mogu najslikovitije ilustrirati kao vladavina Kaosa, Klijentelizma, Posluha, Sprege, Pogodovanja i Straha, **Pametno** nudi razvojnu kulturnu politiku kroz izgradnju i razvoj PET STUPOVA KULTURE.

Paralelno s radom na izgradnji i razvoju novih stupova kulture, u resoru je neophodna što hitnija i što dublja analiza postojećeg stanja (po uzoru na Nacionalni izvještaj Ministarstva kulture iz 1998.), potom izrada strategije i iz nje proizašla reforma javnog sustava čije su institucije u velikoj većini dezorijentirane, staromodne, inertne i demoralizirane, lišene želje za reformom. Napokon, poticanje nezavisne kulture i njezine raznolikosti, jedan je od važnijih prioriteta našega programa.

Temelj toga programa vidimo na kontinuiranom radu na bitnoj, a ne kozmetičkoj promjeni dosadašnjega urušenog sustava i to u skladu sa sljedećim mjerama i instrumentima kulturne politike:

1. STUP: PLANIRANJE

Tradicionalno i ad hoc jednokratno i statično planiranje zamijeniti strateškim planiranjem, a ciklus planiranja u kulturi, koji je recentno i službeno vraćen na trajanje od tri do šest mjeseci, povećati na razdoblje od dvije do četiri godine.

2. STUP: ODLUČIVANJE

Tradicionalno i ad hoc kratkoročno odlučivanje uz koje se najčešće veže ono najraširenije – interesno kadrovanje – nužno je izbaciti te iz isključivosti koja štiti pojedinačne interese prevesti ga na transparentno odlučivanje, uz obvezne evaluacije pri donošenju odluka. S tim u vezi, nužno je žurno uvesti redovite edukacije u cijelom sektoru i na svim planovima.

Ipak, zbog evidentnih anomalija, u prvim će mjesecima mandata, zbog opsežnosti i složenosti kriznog stanja u resoru, odlučivanje morati biti brzo i učinkovito jer će u suprotnome posljedice biti katastrofalne. Navodimo primjere interventnog odlučivanja: ponovno formiranje Fonda za neprofitne medije, ponovna uspostava Zaklade Hrvatska kuća, razrješenje novih članova Kulturnih vijeća i članova Upravnog odbora Zaklade Kultura Nova te hitno ispravljanje katastrofalnih posljedica nekontroliranih smjena na HRT-u, osobito na 3. programima Hrvatske televizije i Hrvatskoga radija i udara na nakladništvo, časopise i elektroničke časopise.

3. STUP: LEGISLATIVA

Od velike je važnosti stabilizirati zakonodavni okvir koji je nestabilan, neprimjenjiv i orijentiran prema osobnim i/ili stranačkim interesima. Hitno je preispitivanje nedjelotvornih, a često i štetnih zakona: Zakona o kulturnim vijećima (zaustaviti proces njegova donošenja), Zakona o kazalištu, Zakona o samostalnim umjetnicima, Zakona o muzejima, Zakona o zakladama i fondacijama i dr. S tim u vezi, nužno je sustavno onemogućavati sukob interesa koji je u nas postao redovitom praksom.

4. STUP: FINANCIRANJE

Uz isticanje krovne potrebe da se proračun za kulturu postepeno ali neodgodivo vrati na 1% ukupnog državnog proračuna (sada je tek 0,45%), vodeći tu posebice računa i o mogućnostima učinkovitijeg i izdašnjeg korištenja strukturnih fondova EU te nužnog porasta programskih sredstava organizacija u kulturi, nova će vlast, u suradnji sa svim dionicima sustava kulture, morati iznaći i nove izvore financiranja koji povezuju gospodarske i kulturne interese (npr. poreznim olakšicama) te predložiti mjere za sustav doniranja, sponzoriranja kulture (Zakon o sponzorstvima) i zakladništva u kulturi i za kulturu. Interventno je povećanje broja i poboljšanje kvalitete aplikacija za financiranje koje su u postojećem urušenom sustavu postale posve nevažne, osnivanje dodatnih domaćih fondova za financiranje kulture, stimuliranje rada samostalnih umjetnika i privatnih organizacija u kulturi.

5. STUP: OBRAZOVANJE

Naš je prioritet razvoj i poticanje međukulturalnog i interkulturalnog dijaloga koji je unutar tijela Europske komisije, Vijeća Europe i UNESCO-a ključan uvjet održivog razvoja zajednica, naroda i nacija, a koji se u nas danas zanemaruje do nestanka. Usto, ovome stupu pripada i izgradnja profesionalnog menadžmenta u kulturi koji je gotovo potpuno zanemaren, **uvođenje intersektorske suradnje** kao jamstva vitalnosti resora te **jačanje civilnog društva** koje je danas na koljenima, a koje je direktno vezano za jačanje demokracije, integracije društva, poticanje nenasilne (dvosmjerne) komunikacije i nenasilnog dijaloga. Nadalje, obrazovanje u kulturi mora se dodatno približiti resoru što znači da suradnja s Ministarstvom obrazovanja i znanosti mora biti kontinuirana i široko postavljena.

Intersektorska suradnja podrazumijeva organsko povezivanje kulture sa sektorima znanosti, obrazovanja, tehnologije, prosvjete, sporta, turizma, ekologije, gospodarstva, pravne države i diplomacije, što zahtijeva posebne strategije obrazovanja u kulturi ali i u svim navedenim područjima.

Naime, sve uljučene europske kulturne politike temelje svoje jasno definirane strategije na afirmaciji procesa demokratizacije, demonopolizacije i decentralizacije u kulturi, kulturnom stvaralaštvu, inovacijskim pristupima, kulturnoj raznolikosti i važnosti novih tehnologija u stvaralaštvu i komunikaciji za što je nužna redovita edukacija. Ovaj stup zahtijeva najviše strpljenja, vremena i znanja.

Krovno načelo u svim gore navedenim prijedlozima samo je jedno: uspostava jednakih i jasnih kriterija za sve, mimo kriterija svake podobnosti.

Pametno kulturu vidi kao jednu od važnih poluga razvoja te u skladu s tim predlaže oblikovanje nove kulturne politike u RH koja će biti utemeljena na čvrsto projektiranim i široko postavljenim stupovima PLANIRANJA, ODLUČIVANJA, LEGISLATIVE, FINANCIRANJA I OBRAZOVANJA. U toj i takvoj izgradnji, osnovni su instrumenti PLURALIZAM I SLOBODA STVARALAŠTVA, a osnovni alat – DIJALOG.

Zato je iznad svega nužno da se proračun za kulturu postepeno vrati na 1% državnoga proračuna, a da politika ima za cilj otvaranje novih izvora financiranja koji povezuju gospodarske i kulturne interese. Ukratko, želja svake vlasti svjesne vremena i prostora u kojima vlada trebala bi biti jasna ideja o promjeni kulturne slike Hrvatske kao konzervativne, nacionalno zatvorene zemlje, u autonomnu, modernu europsku državu s jakim utjecajem alternativne, tj. nezavisne kulture u kojoj se u političkim i javnim diskursima neće uporno zaobilaziti dublji pristupi i promišljanja – za što je široko i pluralističko djelovanje u resoru kulture od odlučujuće važnosti. U suprotnome, cijela će Hrvatska, kao i njezina kultura, i dalje biti osuđena na slučajnosti i «nesiguran put od jedne do druge sitne prilike» (D. Klaić)

Pametno smatra da na tome nesigurnom, a sada već i opasnom putu, hrvatska kultura više nema što tražiti.

12. Vanjska politika

Hrvatska ima sav potencijal da kao mlada, relativno mala zemlja i nova članica Europske unije provodi **dinamičnu, progresivnu i višesmjernu vanjsku politiku**.

Hrvatska je u posljednjih četvrt stoljeća prošla zahtjevan put stjecanja međunarodnog priznanja, cjelovite teritorijalne reintegracije, te pristupanja NATO-u i Europskoj uniji (EU). Od 2013. godine, kao članica EU, počela je nova faza u vanjskoj politici Hrvatske. Članstvo u EU i NATO-u nosi mnoge pogodnosti ali i obveze.

Temeljna premisa jeste da je Hrvatska ostvarila važne ciljeve postavši članicama ove dvije organizacije kao rezultat jasne orijentacije ka pripadnosti europskom krugu zemalja u bliskoj suradnji sa Sjedinjenim Američkim Državama.

Pametno postavlja smjernice za razvoj vanjske politike koje trebaju uzeti u obzir interese Hrvatske, ali i interese EU i partnerskih zemalja. **Proaktivna vanjska politika** potiče političku i društvenu dinamiku, mobilizira resurse i utječe na promjene koje priželjkujemo. S obzirom na brojne izazove današnjice, Hrvatska vanjska politika mora njegovati stalnu osjetljivost na promjene, oslušivati, promatrati, zapažati i pravovremeno reagirati u provedbi svojih zacrtanih ciljeva. A oni su, prije svega, osiguranje održivosti i napretka zemlje i svih njezinih građana. Da bi to postigla, Hrvatska se treba prije svega orijentirati na ekonomski razvoj i ukupan društveni napredak. Vanjska politika nije odvojena od drugih javnih politika i u konačnici je refleksija unutarnjih prilika u zemlji.

Patriotizam se ne stječe zagovaranjem i provedbom politika koji štete hrvatskim nacionalnim interesima nego racionalnom, trezvenom politikom koja ima kapacitet razmišljati dugoročno, pretpostaviti budući razvoj događaja i, sukladno ciljevima koje želi ostvariti, definirati i provoditi donesene odluke.

Hrvatska vanjska politika, kao članice EU, korespondira i doprinosi razvoju vanjskopolitičkih ciljeva EU. No, kako se zajednička vanjska i sigurnosna politika u EU tek razvija, ona je još uvijek u većoj mjeri u ingerenciji zemalja članica i suočena s brojnim izazovima pa Hrvatska ima sasvim dovoljno prostora za autonomnu politiku koja se temelji na nacionalnim interesima dok istovremeno doprinosi jačanju EU i pozitivnih promjena u svijetu.

U tom smislu, hrvatska vanjska politika ima nekoliko ključnih odrednica:

- Iako se ne nalazi u domeni tradicionalnog shvaćanja vanjske politike, ekonomski napredak

je ključ za ukupan razvoj zemlje pa time i stjecanja resursa za aktivnu vanjsku politiku. Dakle, hrvatska diplomacija je energično u službi poticanja izvoza, privlačenja investicija te podrške znanstvenoj suradnji, akademskoj mobilnosti i kulturnoj prepoznatljivosti.

- U domeni tradicionalne vanjske politike, na sigurnosnom planu, Hrvatska nastavlja aktivnu suradnju u okviru NATO-a, sudjeluje u mirovnim misijama i jača svoje obrambene kapacitete.
- S obzirom na svoj geografski položaj i povijesno nasljeđe, u interesu je Hrvatske njegovati i razvijati konstruktivne odnose sa zemljama bližeg i šireg susjedstva – u prostoru jugoistočne Europe, sa zemljama srednje i istočne Europe, kao i zemljama Mediterana. To uključuje i sudjelovanje u razvoju Dunavske i Jadransko-jonske makro-regije.
- U širim svjetskim razmjerima, Hrvatska razvija odnose sa svim zemljama u svijetu s kojima je vežu prijateljske veze, zajednički interesi i/ili progresivni ciljevi.

Sve politike koje doprinose jačanju mira u svijetu, nenasilnom rješavanju sukoba, demokratizaciji i napretku jesu ili trebaju postati dio vanjskopolitičkih ciljeva Hrvatske.

U tom smislu, krize kao što je bila izbjeglička kriza 2015. godine ili kao što će biti eventualne nove koje će se postaviti pred Hrvatsku treba sagledati u svoj njihovoj kompleksnosti, odrediti vlastitu poziciju, uzeti u obzir kontekst u kojem se traže rješenja (i pozitivne i negativne aspekte), na temelju svega toga procijeniti što je najbolje učiniti, donijeti odluku i onda ju i sprovesti. Dakle, nakon vizije, ono što je potrebno jeste strategija – način kako ostvariti zacrtane ciljeve. Uspješne strategije temelje se na ispravnoj dijagnozi problema, formuliranju rješenja, te definiranju koraka koji će do njih dovesti. Uspješna realizacija uključuje različita znanja, vještine i nositelje. Ostvarenje ciljeva nije gotovo nikad pravolinijsko – pregovaračke vještine, zagovaračke sposobnosti, priključivanje drugima koji se zalažu za iste ciljeve, delegiranje te uključivanje šireg tima stručnjaka su sve umijeća koja su od pomoći. Gradnja koalicija i njegovanje partnerskih odnosa izgrađuju kredibilitet zemlje i potiču sinergiju. Uspješna diplomacija oslanja se na različite izvore, kreativna je i inspirativna.

Politika koja u zemlji njeguje ravnopravnost i solidarnost, stavlja naglasak na obrazovanje, zapošljavanje, inovativnost i kreativnost, koja ima snage za samokritiku, jednako će postupati i prema drugim zemljama, doprinoseći i širem svjetskom napretku.

Vanjska politika nije nikada bila, a danas je to još manje, odvojena od unutarnje politike i svih onih vrijednosti koje želimo izgraditi u vlastitoj zemlji, koje želimo projicirati i poticati da se razvijaju i drugdje. Pristup dvostrukih mjerila, licemjerje, nejasnost i lutanje ne mogu i nikada neće stvoriti jasnu orijentaciju zemlje koja je utemeljena na čvrstim temeljima i dosljedna u zagovaranju pozitivnih rješenja. No, važno je istaknuti, pozitivnost ne znači slabost,

principijelnost ne znači dogmatičnost, iskrenost ne znači naivnost.

Shvaćanje svijeta u kojem živimo i procesa koji traju i, još važnije, koji su u nastajanju, jasno razumijevanje samih sebe, svojih prednosti i slabosti, donijet će racionalnu sliku što želimo i na koji način ćemo te želje ostvariti.

Stranka **Pametno** se zalaže i za potpunu profesionalizaciju MVP te da se političke osobe izvan kruga profesionalnih diplomata biraju za veleposlanike samo u izuzetnim slučajevima, uz detaljno obrazloženje takve odluke.

13. Izborni sustav

Budući da izborni sustavi (definiranjem pravila igre) za cilj imaju uspostavu ravnoteže između **predstavništva** i **odgovornosti**, koje se općenito uzimaju kao dvije “mjerne jedinice” za ispitivanje uspješnosti demokratskih institucija, dimenzija izbornih sustava koja privlači najviše pažnje je **razmjernost**. Istraživanja su pokazala da razmjerni izborni sustavi (broj mandata razmjernan je broju glasova) dovode do politički poželjnog povećanja u predstavništvu, ali kao nedostatak imaju povećanje državne potrošnje. Stoga se postavlja pitanje može li se, i na koji način, ublažiti potrošnja, a zadržati razmjerni sustav. Naime, reformom izbornog sustava iz 2000. godine došlo je do velikih političkih i institucionalnih promjena poput napuštanja sustava s dominantnom strankom, uvođenja institucionalnog okvira koji potiče stranačku konkurenciju, uvođenja koalicijske vlade kao trajnijeg oblika obnašanja vlasti itd. S druge strane, ovim promjenama povećana je frekvencija koalicijskih vlada koje (prema teorijskim postavkama i empirijskim dokazima) karakterizira veća državna potrošnja, veća korupcija i manja sklonost provođenju reformi, a uz njih se veže i manja odgovornost političara prema biračima. Razlozi objašnjenja veće neefikasnosti u upravljanju koalicijskih vlada proizlaze iz problema zajedničke blagajne, različitih interesa, izbornih jedinica, itd. Uz češće koalicijske vlade, veća je vjerojatnost da će doći do navedenih problema među koalicijskim partnerima od kojih će svaki nastojati zadovoljiti svoje želje, kao i želje svojega biračkog tijela. Dakle, koalicijske vlade često teško svladavaju svoje unutarnje podjele. Navedeno je zasigurno utjecalo i na smanjenje povjerenja birača prema političarima, što se može iščitati i iz sve manje izlaznosti na izbore.

Stoga podržavamo provedene izmjene Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, posebno one koje se odnose na ukidanje zatvorenih (blokiranih) izbornih lista, što će povećati odgovornost političkih kandidata prema biračima, kao i osjetljivost birača na učinkovitost stranke (i/ili stranaka) na vlasti. Međutim, potreban je i daljnji napor na ovom području kako bi se poboljšao izborni proces u Hrvatskoj.

Preporuke GONG-a (2014) daju temelj raspravama na ovom području, a usmjerene su na sljedeće promjene:

- **izmjene referendumskog pravnog okvira;**
- **zabranu kandidiranja osoba osuđenih za specifična teška kaznena djela;**
- **smanjenje broja izbornih jedinica** - prema novom teritorijalnom ustroju;
- **uvođenje preferencijalnog glasanja**, tj. uvođenje zatvorenih neblokiranih lista koje podrazumijevaju mogućnost da birač svoje preferencije raspodjeljuje između kandidata unutar jedne izborne liste;

- **uspostavljanje jedinstvene baze podataka o donacijama** primljenim tijekom godine, donatorima i financijskim izvještajima;
- **profesionalizacija tijela za provedbu izbora** na svim razinama;
- **obveza prikupljanja potpisa** kao uvjet kandidiranja za sve izborne liste – stranačke, koalicijske i liste grupe birača;
- **produženje rokova podnošenja prigovora i žalbi**, ali i donošenja odluka povodom tih žalbi, na vremenski rok od 3 do 5 dana;
- **poštivanje načela proporcionalne jednakosti kod predstavljanja kandidata i stranaka u javnim i privatnim medijima**: pristup i zastupljenost kandidata u medijima osigurava se razmjerno potpori biračkog tijela koju imaju kandidat ili njegova politička stranka, sukladno relevantnim istraživanjima javnog mnijenja.

Pametno podržava preporuke GONG-a za promjenama izbornog sustava.

Literatura

1. **De Paoli, B.**, "Monetary Policy Under Alternative Asset Market Structures: The Case of a Small Open Economy", **Journal of Money, Credit and Banking**, **41(7): 1301-1330, 2009.**
2. **Dumičić, M.**, "Pokazatelji financijskog stresa za male, otvorene, visokoeurizirane zemlje – primjer Hrvatske", **Istraživanja I-43. Zagreb: Hrvatska narodna banka, 2014.**
3. **Galac, T.**, "Središnja banka kao krizni menadžer u Hrvatskoj – analiza hipotetičnih scenarija", **Istraživanja I-34. Zagreb: Hrvatska narodna banka, 2011.**
4. **Hrvatska narodna banka**, "Neke činjenice o kreditima u švicarskim francima i nekim mogućnostima državne intervencije", **Priopćenja, 21. 1. 2015. Zagreb: Hrvatska narodna banka, 2015.**
5. **HUB Analize**, "Nova europska arhitektura financijske stabilnosti: učvršćivanje temelja", **Br. 41: Zagreb, Hrvatska udruga banaka, 2012.**
6. **Alesina, A., Favero, C. i Giavazzi, F.** "The output effect of fiscal consolidations", **NBER working paper N0.18336, 2012.**
7. **Blanchard, O. i Perotti, R.**, "An empirical characterization of the dynamic Effects of changes in government spending and taxes on output", **Quarterly Journal of Economics**, **11, 1329–1368, 2002.**
8. **Guajadro, J., Leigh, D. i Pescatori A.**, "Expansionary Austerity: New International Evidence", **IMF Working paper 11/158, 2011.**
9. **Bajo, A. i Primorac, M.**, "Dug i fiskalni rizici jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave", **Institut za javne financije, Newsletter br. 93, 2014.**
10. **Bajo, A. i Primorac, M.**, "Local government borrowing practice in Croatia", **Financial Theory and Practice**, **34 (4), 379-406, 2010.**
11. **Kesner-Škreb, M.**, "Je li Hrvatska dosegla porezni maksimum?", **Institut za javne financije, Newsletter br. 84, 2014.**
12. **GONG**, "Novo izborna zakonodavstvo 2014", **analize i preporuke GONG-a. Dostupno na: http://gong.hr/media/uploads/novo_izborna_zakonodavstvo_final.pdf, str. 5-6, 2014.**
13. **Kasapović, M. (ur.)**, "Hrvatska politika 1990.-2000. Izbori, stranke i parlament u Hrvatskoj", **Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2001.**
14. **Čular, G.**, "Razvoj stranačkog sustava u Hrvatskoj: četiri teze", **u knjizi „Hrvatska-kako dalje: Zadanosti i mogućnosti”, Kregar, J., Puljiz, V. i Ravlić, S. (ur.)**, **Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Centar za demokraciju Miko Tripalo, Zagreb, 2004.**
15. **Persson, T. i Tabellini, G.**, "Economic Effects of Constitutions", **MIT Press, Cambridge, MA, 2003.**
16. **European Commission**, „Comprehensive Monitoring Report on Croatia“, **SWS (2012) 338 final, COM (2012) 601 final, 10.10.2012 str. 32-37, 2012.**
17. **Hrvatski Sabor**, „Strategija Razvoja Pravosuđa za razdoblje 2013. – 2018.“, **NN 144/12, 2012.**

18. **Vlada Republike Hrvatske**, „Akcijski plan za provedbu smjernica Strategije razvoja pravosuđa 2013.-2018.“, **2013.**
19. **Council of Europe, The European Commission for Efficiency of Justice (CEPEJ)**, Report on „European Judicial systems – Edition 2014 (data for 2012): Efficiency and Quality of Justice“, **CEPEJ 13Rev, 2012.**
20. **Council of Europe, CEPEJ**, „Study on the functioning of judicial systems in Member States“, **2014.**
21. **Dr. Pim A., Council of Europe, CEPEJ**, „Performance Indicators and Evaluation of Judges at Courts“
22. **Council of Europe, CEPEJ**, „Guidelines on Judicial Statistics“, **CEPEJ (2008) 11, 10. 12. 2008.**
23. **Bertelsmann Stiftung**, „Policy Performance and Governance Capacities in the OECD and EU Sustainable Governance Indicators“, **Bertelsmann Stiftung, 2014.**
24. **Dalić, M.**, „Prijedlog zastupnice u Saboru RH“, **dostupno u obliku fonograma Saborske rasprave**, na <http://www.martinadalic.hr/wp-content/uploads/2015/03/FONOGRAM-saborske-rasprave.docx>, **2015.**
25. **Eurostat**, „Government expenditure on general public services“, **July 2015.**
26. **Financijska agencija**, „FINA poslovne informacije“, **kolovoz 2015.**
27. **Hrvatski sabor**, „Pregled rada Hrvatskog sabora u 7. sazivu“, **kolovoz 2015.**
28. **Ministarstvo financija**, „Dubinska analiza rashoda državnog proračuna Republike Hrvatske“, **2015.**
29. **Ministarstvo uprave**, „Prijedlog smjernica za uređenje sustava agencija, zavoda, fondova, centara i drugih pravnih osoba s javnim ovlastima“, **usvojeno 23. travnja 2015. na 225. sjednici Vlade RH, 2015.**
30. **Petak, Z.**, „Javne politike i djelotvornost javnog upravljanja u Hrvatskoj“, **objavljeno u Gospodarstvo i država u krizi, Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert, 2014.**
31. **Svjetska banka**, „Hrvatska - Analiza javnih financija. Restrukturiranje potrošnje radi stabilnosti i rasta“, **2014.**
32. **The World Economic Forum**, „The Global Competitiveness Report 2014-2015“, **2015.**
33. **Ministarstvo gospodarstva**, „Javne politike za razvoj i reformu tržišta profesionalnih i poslovnih usluga“, **Zagreb, 2016.**
34. **Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu.**
35. **Vlada Republike Hrvatske**, „Nacionalni program reformi 2016“, **Zagreb, 2016.**
36. **Šimović, Hrvoje**, „Razvoj poreza na dohodak u Hrvatskoj: reforme i promašaji“, **Revija za socijalnu politiku, 19 (1), str. 1-24., 2012.**
37. **Šimović, Hrvoje, Helena Blažić i Ana Štambuk** „Što porezni stručnjaci misle o poreznom sustavu i poreznoj politici u Hrvatskoj?“, **Porezni vjesnik, Institut javnih financija, 2013.**
38. **Šimurina, Nika**, „Poreznom politikom poticati zaposlenost“, **u knjizi ur. D. Vidović „Zaposlimo Hrvatsku! Strateške smjernice za rast zaposlenosti“, Hrvatska gospodarska komora, str. 135-148., 2015.**
39. **Urban, Ivica**, „Jedna stopa unutar poreza na dohodak: utjecaj na raspodjelu poreznog tereta“, **Newsletter, Institut za javne financije, broj. 24, 2006.**

40. **Koprić, I. (ur.)**, "Reforma lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj", **Institut za javnu upravu i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.**
41. **Kovačić, M.**, "Reforma lokalne samouprave u Danskoj 2007. godine", **Hrvatska javna uprava, god. 9., br. 4. str. 989-997, 2009.**
42. **Ministarstvo uprave Republike Hrvatske**, "Popis županija, gradova i općina", **kolovoz 2015.**
43. **Vuković, V.**, "Korupcija u javnim nabavama i posljedice na politički reizbor: Primjer lokalne samouprave u Hrvatskoj", **Hrvatska udruga banaka, radni članak, 2014.**
44. **Eurostat**, Newsrelease **1.09.2015.** Dostupno na <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6976371/3-01092015-AP-EN.pdf/bf970f57-6481-42be-a689-33fd455fa932>
45. **KPMG**, "KPMG's Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2012", **2012.** Dostupno na <https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Individual-Income-Tax-Social-Security-Rate-O-201210.pdf>
46. **Kunovac, M.**, "Employment protection legislation in Croatia, Financial theory and practice", **Vol 38(2), str. 139-172, 2012.**
47. **Rutkowski, J.**, "Analiza i prijedlozi poboljšanja tržišta rada u Hrvatskoj", **Financijska teorija i praksa, 27 (4) str. 495-513, 2003.**
48. **World Bank**, "Employment Protection Legislation and Labor Market Outcomes: Theory, Evidence and Lessons for Croatia", **2011.** Dostupno na http://siteresources.worldbank.org/INTCROATIA/Resources/Croatia_Policy_Notes-Labor.pdf
49. **The World Economic Forum**, "Izješća o globalnoj konkurentnosti", **razna izdanja.**
50. **Svjetska banka**, "Doing Business izvješća", **razna izdanja.**
51. **Svjetska banka**, "Izješće o konvergenciji hrvatske s EU: ostvarivanje i održavanje viših stopa gospodarskog rasta", **dva sveska: Svezak I: Pregled; Svezak II: Cjelovito izvješće, 2009.**
52. **Fraser Institute**, "Economic Freedom of the World 2015 Annual Report", **2016.**
53. **Ministarstvo gospodarstva**, "Javne politike za razvoj i reformu tržišta profesionalnih i poslovnih usluga u Hrvatskoj", **2016.**
54. **OECD**, "Indicators of Product Market Regulation Homepage", <http://www.oecd.org/economy/growth/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>
55. **Žitnik, B.**, "Globalni IT - kriza zaboravljena, Hrvatski IT - neki nalaze izlaz", **Info trend , 8-12. 2014.**
56. **IDC Adriatics**. "Analiza hrvatske ICT industrije 1999.-2009", **Zagreb: HGK, e-Hrvatska i HUP. 2011.**
57. **Hrvatski klaster konkurentnosti ICT industrije**. "Strateške smjernice ICT sektora", **Zagreb: Ministarstvo gospodarstva RH. 2013.**
58. **B. Bilbao-Osorio, S. D.** "The Global Information Technology Report 2014", **Geneva: World Economic Forum. 2014.**
59. **Deans, D. H.** "Worldwide ICT Market will Reach \$3.8 Trillion in 2015", **Dohvaćeno iz CIPR - Chartered Institute of Public Relations: <http://influence.cipr.co.uk/2014/12/09/worldwide-ict-market-will-reach-3-8-trillion-2015/>, 2014.**
60. **Hrvatski sabor**, "Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014. - 2020.", **Zagreb. 2014.**
61. "Strategija energetskega razvoja RH", **NN 130/09, 2009.**

62. "Nacionalni akcijski plan za obnovljive izvore energije do 2020. god.", **Ministarstvo gospodarstva RH, 2013.**
63. "Zakon o energiji", **NN 120/12, NN 14/14, 2012, 2014.**
64. "Zakon o energetskej učinkovitosti", **NN 127/14, 2014.**
65. "Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata", **NN 19/14, 2014.**
66. "Zakon o tržištu plina", **NN 28/13, NN 14/14, 2013, 2014.**
67. "Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ", **Europska komisija, 2009.**
68. "Okvir za klimatsku i energetske politiku u razdoblju 2020. – 2030.", **Europska komisija, 2014.**
69. "Okvirna strategija za otpornu energetske uniju s naprednom klimatskom politikom – paket mjera za energetske uniju", **Europska komisija 2015.**
70. **Euro Health Cosumer Index**, "Euro health consumer index report", **Health Consumer Powerhouse, 2014.**
71. **Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO), Godišnja izvješća.**
72. **Institut društvenih istraživanja Ivo Pilar**, „Barometar hrvatskog društva“, **2015.**
73. **Nestić, D. i Rubil, I.**, „Privatni izdaci za zdravstvo u Hrvatskoj“, u knjizi **Vehovec, M. (ur.)** „O zdravstvu uz ekonomske perspektive“, **str. 79-108, 2014.**
74. **Puljiz, M.**, „Dobrovoljno zdravstveno osiguranje“, u knjizi **Vehovec, M. (ur.)** „O zdravstvu uz ekonomske perspektive“, **str. 109-139, 2014.**
75. **Vehovec, M. (ur.)**, „O zdravstvu iz ekonomske perspektive“, **Ekonomski institut Zagreb, 2014.**
76. **Grupa autora**, "Vodič za izradu političkog i izbornog programa za područje zdravstva – izbori 2016.", **Škola Narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb, 2016.**
77. **Ministarstvo zdravlja**, "Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020", **Zagreb, 2012.**
78. **Hsiao WC, Li KT.** "What is a Health System? Why Should We Care?" **Harvard School of Public Health; 2003.**
79. **Džakula A, Sagan A, Pavić N, Lončarek K, Sekelj-Kauzlarić K.** Croatia: "Health system review. Health Systems in Transition", **Copenhagen 2014; 16(3): 1–162. ISSN 1817–6127**
80. **World Bank**, "Croatia - Improving Quality and Efficiency of Health Services Program-for-Results Project", **Technical Assessment, World Bank Group, 2014**
81. **Ministarstvo socijalne skrbi**, "Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju", **2013.**
82. "Strategija Europe do 2020. za pametan, održiv i uključiv rast", **Europska komisija, 2010**
83. **Europska komisija**, "Europa 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast", **2010.**
84. **Puljiz, V.; Bežovan, G.; Matković, T.; Šućur, Z.; Zrinščak, S.**, "Socijalna politika Hrvatske", **Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008.**
85. **Stubbs, P; Zrinščak, S.**, "Europeizacija i socijalna politika: između retorike i stvarnost", u "Hrvatska u EU: kako dalje", **Puljiz, V. ; Ravličić, S. ; Visković, V. (ur.)**, **Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, str. 265-294, Zagreb, 2012.**

86. **Nestić, D. i sur.**, „Izazovi i mogućnosti za ostvarenje primjerenih starosnih mirovina u Hrvatskoj“, **projektna studija, Ekonomski institut, Zagreb, 2011.**
87. **Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Statističke informacije hrvatskog Zavoda za mirovinsko osiguranje, god 12, broj 4., 2014.**
88. **World Bank**, “Croatia: Policy options for further pension system reform“, **2010.**
89. **Salmi, J.**, “The Challenge of Establishing World-class Universities“, **World Bank Publications 2009.**
90. **Akrap, A.** “Demografska pitanja u Hrvatskoj“, **Hrvatska revija, Časopis Matice Hrvatske, Broj 1-2, Godište XII/2012.**
91. **Akrap, A. i Čipin, I.** “Usklađivanje poslovnoga i obiteljskoga života u Hrvatskoj: utjecaj na fertilitet” **Društvena istraživanja,1 (111); 47-68, 2011.**
92. **Čipin, I. i Strmota, M.**, “Druga demografska tranzicija u Hrvatskoj“, **Demografija u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet-Zagreb , 65-81, 2014.**
93. **Baste, S. i Frejka, T.** “Fertility and Family Policies in Central and Eastern Europe“, **Barnett Papers in Social research, Oxford University, 2015.**
94. “Projekcije stanovništva Republike Hrvatske 2004-2051“, **Državni zavod za statistiku, 2006.**
95. “Strategy of children and families 2012–2020: Great Children, Smart Parents, Strong Society“, **Ministarsvo socijalne skrbi Estonije, 2011.**
96. “Strategija znanosti, obrazovanja i tehnologije“, **Hrvatski sabor, 2014.**
97. „Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru“, **NN 22/2013.**
98. **Salmi, J.**, “The Challenge of Establishing World-class universities“, **World Bank Publications 2009.**
99. Strategija pametne specijalizacije Republike Hrvatske za razdoblje od 2016. do 2020. godine i akcijski plan za provedbu Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske za razdoblje od 2016. do 2017.godine, **NN 32/2016, 13. travnja 2016.**
100. “Program ruralnog razvoja 2014.-2020.“, **Ministarstvo poljoprivrede RH, 2014.**
101. “Strateški plan poljoprivrede 2016.-2018“, **Ministarstvo poljoprivrede RH, 2015.**
102. **Francois, M., i Charles, L.**, “Akt o usklađivanju: 21 strateška dilema u kulturnoj politici“, **2000.**
103. **Klaić, D.**, “Resetting the Stage“, **2011.**
104. **Mucica, D.**, “Cultural Legislation, The Regulatory Perspective“, **2008.**
105. “Bijela knjiga o interkulturnom dijalogu“, **Europska komisija, 2008.**
106. **Dragičević Šešić, M. i Dragojević, S.**, “Menadžment u kulturi u turbulentnim vremenima“, **2008.**
107. **Cvjetičanin, B. i Katunarić, B.**, “Strategija kulturnog razvitka“, **2002.**
108. **Lončar, V.**, “Kazališna tranzicija u Hrvatskoj - kulturni, zakonodavni i organizacijski aspekti“, **2012.**

Pametno

www.pametno.org

PAMETNO Split
Gundulićeva 26a, 21 000 SPLIT
Tel: 021 / 480 – 241
Mob: 098 / 721 079

PAMETNO Zagreb
Preradovićeve 39, I kat, 10 000 ZAGREB
Mob: 099 / 501 6616

e-mail: hocu@pametno.org
facebook: [pametno.org](https://www.facebook.com/pametno.org)